Den fortryllede vandringsmand
Nikolaj Leskov

Nikolaj Leskov

Den fortryllede vandringsmand

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Nikolaj Leskov: *Den fortryllede vandringsmand* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Nikolaj Leskov: *Den fortryllede vandringsmand* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of*

art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

1

Vi sejlede på Ladogasøen, fra Konevets-øen til Valaamo, og på vejen lagde vi til ved Korela anløbsbro, hvor damperen havde ærinde. Nogle af os fik lyst til at tage en tur i land, og trukket af gode tschukhoner-heste kørte vi ind for at se på den lille øde by. Da vi kom tilbage, var kaptajnen klar til at fortsætte rejsen, og vi sejlede videre.

Det var ganske naturligt, at samtalen efter vort besøg i Korela drejede sig om denne fattige, men ældgamle russiske by, og alle ombord var enige om, at man vanskeligt kunne forestille sig noget mere trist. En af passagererne, der havde hang til filosofiske betragtninger og politisk skæmt, bemærkede, at han ikke kunne begribe, hvorfor i alverden det var skik at sende folk, der faldt til besvær i Petersborg, bort til mere eller mindre fjerne egne, hvilket naturligvis medførte betydelige transportudgifter for statskassen, når man her på Ladogas bred, lige i hovedstadens nærhed havde et så glimrende sted som Korela, hvor ingen slags fritænkeri eller frisindethed ville kunne holde stand overfor befolkningens sløvhed og den trykkende, karrige naturs forfærdelige kedsommelighed.

"Jeg er sikker på," sagde vedkommende passager, "at det i dette tilfælde absolut er rutinen, der bærer skylden, eller også mangel på oplysninger om stedet."

En, der jævnligt kom på disse kanter, svarede, at der nok også af og til havde boet nogle forviste her; men ingen af dem havde vist kunnet holde det ud ret længe.

"En ung præsteseminarist blev sendt hertil, fordi han havde været grov overfor en klokker (jeg kan nu ikke få i mit hoved, at man kan blive forvist for den slags). Efter sin ankomst til stedet kæmpede han længe imod og håbede stadig på at opnå retfærdighed. Men da han så lidt efter lidt var begyndt at drikke, drak han forstanden helt ud af hjernen og sendte en ansøgning ind om, at man hurtigst muligt "enten ville skyde ham eller også lade ham springe soldat, så han kunne blive hængt på grund af uduelighed.""

"Hvad besluttede man så at gøre med ham?"

"Tja, det ved jeg ikke; men i hvert tilfælde afventede han ikke svaret; han hængte sig selv."

"Og det gjorde han ret i," bemærkede filosoffen.

"Ret?" spurgte fortælleren, der så ud til at være købmand og desuden et sat og religiøst menneske.

"Nå ja, han døde da i det mindste, og dermed var så den pot ude."

"Hvorledes, den pot ude? Hvad er der vel blevet af ham i den anden verden? Selvmordere skal jo pines i al evighed; der er ikke en gang nogen, der må bede for dem."

Filosoffen smilede giftigt, men svarede ikke. Derimod optrådte nu mod både ham og købmanden en ny opponent, der uventet tog parti for seminaristen, som havde eksekveret dødsdommen over sig selv uden sine foresattes tilladelse.

Det var en ny passager, der var kommet ombord i Konevets, uden at nogen havde lagt mærke til det. Han havde hidtil været tavs, og ingen havde givet agt på ham. Men nu så vi alle hen på ham, og alle forbavsedes vistnok over, at han så længe havde kunnet forblive ubemærket. Det var en kæmpestor mand med

et solbrændt, åbent ansigt og tykt bølgende hår af blygrå farve; anderledes kan man ikke beskrive hans gråsprængtheds forunderlige spil i lyset. Han var klædt i en lægbroders kutte med bred klosterlivrem og spids, sort klædeskalot. Om han var lægbroder eller indviet munk, var det umuligt at afgøre, da munkene fra Ladoga-øerne i deres landlige enkelhed ofte nøjes med klædeskalot i stedet for den stive præstehue, og det ikke blot på rejse, men også hjemme.

Vor nye bekendt, der senere skulle vise sig at være en ualmindeligt interessant mand, kunne vel være lidt over halvtreds; men han virkede i ordets fuldeste betydning som en sagnhelt, ja, som en typisk, trohjertet, godmodig russisk sagnhelt, der kunne minde om bedstefar Ilja Muromets på Verestschagins dejlige maleri og i greve A. K. Tolstojs digt. Man skulle synes, at han ikke burde gå i munkekutte, men ville komme mere til sin ret med mægtige bastsko på fødderne, overskrævs på en vælig ganger, ridende gennem skoven og velbehageligt indsnusende "den mørke lunds duft af harpiks og jordbær."

Men al hans trohjertede godmodighed til trods behøvede man ikke at iagttage ham ret længe for at forstå, at han var et menneske, der havde set og oplevet meget. Hans optræden var kæk og selvtillidsfuld, men uden al ubehagelig frejdighed, og hans velklingende basstemme røbede en øvet fortæller.

"Det har alt sammen ingenting at sige," begyndte han; det ene ord blev dovent og blødt skubbet ud efter det andet under hans tykke, opadsnoede, grå husaroverskæg. "Hvad De der siger om, at selvmorderne aldrig kan få tilgivelse i det næste liv, kan jeg ikke holde med Dem i. Og at ingen skulle bede for dem,

passer heller ikke. For der er nemlig en mand, der kan hjælpe dem i deres nød, og det så let som fod i hose."

Man spurgte ham, hvad det da kunne være for en mand, der kendte og kunne afhjælpe selvmordernes trængsler efter deres død.

"Hvem det er?" sagde sagnhelten i munkekutten. "Jo, i en landsby i Moskva ærkestift sidder der en præst, en vældig drukkenbolt for Herren, som de var lige ved at tage embedet fra; og det er ham, der står for dem."

"Hvor kan De dog vide det fra?"

"Det er jeg skam ikke ene om at vide; det ved alle mennesker på Moskva-egnen, for sagen blev nemlig forelagt selve Hs. Højærværdighed, metropolitten Filaret."

Der opstod en lille pause, hvorpå en eller anden bemærkede, at det hele dog forekom ham noget tvivlsomt.

Manden i kutten blev ikke det mindste stødt over denne bemærkning, men svarede:

"Ja, ved første øjekast kan det nok synes tvivlsomt. Og det er der jo ikke noget underligt i, eftersom selve Hs. Højærværdighed længe ikke ville tro det; men siden, da han fik sikre vidnesbyrd om sagen, forstod han, at han måtte tro, og så troede han på det."

Passagererne trængte ind på munken, for at han skulle fortælle denne mærkværdige historie; han undslog sig heller ikke, men begyndte således:

"Der siges, at en provst en gang skrev til Hs. Højærværdighed metropolitten og sagde sådan og sådan, nemlig at denne præstemand var en skrækkelig drukkenbolt og helt umulig i sin menighed. Og denne indberetning var for så vidt retfærdig nok.

Metropolitten befalede da, at man skulle sende ham præsten til Moskva. Han tog ham i øjesyn og så, at præsten virkelig var fordrukken, og besluttede, at han skulle afskediges.

Præsten blev så bedrøvet, at han endog hørte op med at drikke; han var dybt nedbøjet og sørgede uophørligt. "Så vidt har jeg altså bragt mig selv," tænkte han, "og hvad er der nu til rest andet end at lægge hånd på mig selv? Det er det eneste, jeg nu kan gøre; så vil metropolitten i det mindste ynkes over min ulykkelige familie og give min datter en mand, som kan træde i mit sted og forsørge familien."

Nuvel, han tog altså den faste beslutning, at han ville begå selvmord, og bestemte dagen, da det skulle ske; men da han var en from mand, tænkte han: "Godt, når jeg dør, så dør jeg altså; men jeg er jo ikke noget umælende kreatur, jeg har jo en sjæl; – hvor kommer min sjæl vel hen?" og fra den time blev han endnu mere tungsindig.

Nå, han sørgede altså og begræd sin skæbne; men metropolitten besluttede, at han skulle afsættes på grund af drukkenskab. En dag efter middagen lagde Hs. Højærværdighed sig på sin sofa med en bog for at hvile sig og faldt i søvn. Og hvad enten han nu virkelig var faldet i søvn eller kun halvslumrede, så syntes han med ét, at døren ind til hans celle åbnede sig. Han råbte: "Hvem er det?" for han tænkte, at den tjenende broder kom for at melde en eller anden; men da han kikkede efter, så han, at det ikke var klostertjeneren, men en from olding, og metropolitten forstod straks, at det var den hellige Sergius.

"Er det dig, hellige fader Sergius?" siger han.

Og helgenen svarer:

"Ja, du Guds træl Filaret, det er mig."

Metropolitten spørger:

"Hvad kan din ophøjethed ønske af min uværdighed?"

Den hellige Sergius svarer:

"Jeg ønsker, at du skal vise nåde."

"Hvem befaler du, at jeg skal vise den?"

Da nævnede helgenen den præst, der var afsat på grund af drikkeri, og forsvandt.

Men metropolitten vågnede og tænkte: "Hvad skal jeg vel tro? Var det en almindelig drøm eller en indbildning, eller skulle synet være et fingerpeg?" Dette begyndte han at overveje, og da han var kendt i hele verden som en mand af forstand, blev han enig med sig selv om, at det havde været en almindelig drøm; for var det vel rimeligt, at den hellige Sergius, der selv altid havde fastet og ført et dydigt og strengt levned, skulle træde i skranken for en svag præst, der opførte sig så ryggesløst?

Nuvel, således tænkte Hs. Højærværdighed og lod sagen gå sin gang efter den tagne beslutning. Selv passede han sine sædvanlige sysler, og da tiden kom, lagde han sig igen til hvile. Men næppe var han slumret ind, før der på ny viste sig et syn for ham, og det et sådant, at metropolittens høje ånd blev bragt i endnu større forvirring. Forestil Dem en buldren, en så sælsom gungren, at ingen ord kan beskrive det – – en utallig skare riddere kommer sprængende, de jager afsted, alle sammen i prægtige, grønne klæder, med harnisker og hjelmbuske; hestene er som kulsorte løver, og foran dem rider deres stolte anfører, lige sådan smykket, og hvorhen han end svinger med sin mørke fane, straks galoperer de i den retning; men i fanen er slangens mærke. Metropolitten kunne ikke

forstå, hvad det optog skulle til; men den stolte fanebærer kommanderede: "Pin dem bare, nu har de ingen talsmand længere." Dermed jog han forbi, og alle hans krigere fulgte ham, og efter dem igen kom dunkle skygger svævende, magre som en flok gæs om foråret; alle strakte de sørgmodigt og ynkeligt hænderne ud mod metropolitten og stønnede under tårer: "Lad ham i fred! Han alene beder for os."

Da metropolitten behagede at rejse sig, sendte han straks bud efter den fordrukne præst og spurgte ham ud om, hvorledes og for hvem han bad. Men præsten blev helt forfjamsket af skræk for kirkefyrsten og sagde: "Jeg forretter tjenesten, som det er foreskrevet, Deres Højærværdighed." Og kun med stort besvær fik metropolitten ham til at gå til bekendelse, så han sagde: "Én forseelse gør jeg mig skyldig i; eftersom jeg selv er svag i sjælen og i fortvivlelse tænker, at jeg hellere må berøve mig livet, beder jeg altid, når jeg velsigner det hellige brød, for dem, der er døde uden skrifte og har lagt hånd på sig selv." Nå, så forstod jo metropolitten, hvad det havde været for skygger, der i hans syn havde svævet forbi ham som magre gæs; og da han ikke ville glæde de dæmoner, der jog afsted foran dem og ville styrte dem i ulykke, velsignede han præsten. "Gå," behagede han at sige, "og synd ikke, og har du bedt for nogen, kan du blive ved at gøre det."

Dermed sendte han ham hjem igen til hans sogn. Og nu kan altså denne mand altid være til hjælp for de mennesker, der ikke formår at holde ud i livets kamp; han afstår ikke fra sit dristige kald, men fremturer i at trygle Skaberen for deres skyld; og han bliver da nødt til at tilgive dem."

"Hvorfor "nødt til"?"

"Jo: *Bank, så skal Eder oplades*; det har Han jo selv påbudt."

"Men sig mig en gang, er denne Moskva-præst mon den eneste, der beder for selvmordere?"

"Det ved jeg ikke rigtig, hvad jeg skal svare Dem på. Man siger, at man ikke skal gå i forbøn for dem hos Gud, fordi de har taget sig selv til rette; men det kan jo gerne være, at der findes dem, der ikke forstår bedre, og beder for dem alligevel. Men i pinsen, jeg tror det er anden pinsedag, er det alle tilladt at bede for dem. Da bliver der også læst nogle særlige bønner. Vidunderlige bønner er det, så stærke og inderlige. Jeg ville gerne høre dem altid."

"Er det da forbudt at læse dem på andre dage?"

"Det ved jeg ikke. Det må De spørge belæste personer om; de burde vel vide det. Men da jeg ikke har haft med den ting at gøre, er jeg ikke kommet til at drøfte den med nogen."

"Men har De ikke lagt mærke til, om disse bønner undertiden kom igen under andre gudstjenester?"

"Nej; men De skal for resten ikke stole på mine ord i så henseende, for jeg kommer sjældent til messe."

"Hvor kan det være?"

"Mit arbejde tillader mig det ikke."

"Er De præst eller diakon?"

"Nej, jeg er endnu kun novice."

"Men så er De da alligevel munk?"

"M… ja, det regnes jeg vel for."

"Regnes eller ikke regnes," faldt købmanden ind. "Men så længe man kun er novice, kan man godt komme til at springe soldat."

Sagnhelten i munkekutten tog ikke bemærkningen ilde op; han overvejede lidt og svarede så:

"Det kan man, og der siges, at den slags tilfælde er forekommet; men jeg for mit vedkommende er nu for gammel; jeg går i mit treoghalvtredsindstyvende år, og for resten er militærtjenesten mig ikke fremmed."

"Har De da tjent i hæren?"

"Ja, jeg har."

"Nå, så har du vel været underofficer?" spurgte købmanden.

"Nej, ikke underofficer."

"Hvad da? Soldat eller magasinvægter eller trandunk?"

"Nej, De gætter forkert; men ikke desto mindre har jeg været rigtig militær og stået ved et regiment."

"Nå, altså kantonist?" blev købmanden utålmodigt ved.

"Heller ikke."

"Ja, så må pokker vide, hvad du er for en."

"Jeg er *connaisseur*."

"Hv...ad for noget?"

"Jeg er connaisseur, ja, eller for at udtrykke det mere folkeligt, hestekender, og jeg stod som instruktør ved remontevæsenet."

"Nå således!"

"Ja, jeg har udtaget og tilredet adskillige tusind heste. Jeg har tæmmet de værste asener, f. eks. af den slags, der rejser sig på bagbenene og af al deres magt kaster sig bagover, så at de på et øjeblik kan knuse rytterens brystkasse mod saddelbommen; men mig kunne de nu aldrig gøre det med."

"Hvordan bar De Dem da ad?"

"Jeg … ja det var meget simpelt, for jeg skal nemlig sige Dem, at jeg af naturen har fået særlig begavelse i så henseende. Når jeg springer op på hesten, giver jeg den ikke tid til at finde på skarnsstreger, men tager den af al kraft om øret med venstre hånd og vrider det rundt, og så skærer jeg tænder og hugger den med højre næve i skallen mellem ørerne, så det undertiden er hændt, at der kom hjernemasse og blod ud gennem næseborene på den. Så skal den nok give sig."

"Men hvad så bagefter?"

"Bagefter står man af og stirrer på den og lader den se sig mæt på én, så den husker én; og så sætter man sig op igen og begynder at ride."

"Og efter den omgang bliver hesten from?"

"Den lader sig ride fredeligt, ja, for hesten er et klogt dyr og ved, hvem den har at gøre med, og hvad han vil have den til. Mig f. eks. holdt alle heste af ved nærmere overvejelse og føjede sig efter mig. I ridehuset i Moskva var der en hest, der tog magten fra alle ryttere, og asenet havde fundet på det kneb, at den bed dem allesammen i knæene. Det var simpelthen selve den ledeste Satan: den greb fat med gebisset, forstår De, og rev hele knæskallen af dem. Mange mennesker gjorde den til krøblinger på den måde. Netop på den tid kom englænderen Rarey til Moskva – "den gale dyretæmmer", kaldte de ham – og endog ham var denne nederdrægtige hest nær ved at æde – i det mindste bragte den da skam over ham. Det eneste, der reddede ham, var, at han, efter hvad man siger, havde knæbeskyttere af jern, og hesten bed ham godt nok i benet, men kunne ikke bide igennem og smed ham så af; ellers havde det været hans visse død. Men jeg fik den da dresseret."

"Fortæl, hvordan De bar Dem ad med det."

"Det gik med Guds hjælp, for jeg har jo, som jeg før sagde, en særlig gave til det. Denne mr. Rarey, som de kaldte "den gale dyretæmmer", og andre, der gik i lag med hesten, troede, at kunsten at betvinge den lå i tøjlerne og holdt dem derfor stramt for at hindre den i at vende hovedet til nogen af siderne. Men jeg fandt på et helt andet middel. Så snart denne englænder Rarey havde opgivet hesten, sagde jeg: "Det har ingenting at betyde, det skal nok gå, for der er ikke andet i vejen med dyret, end at det er besat af en ond ånd. Englænderen begriber ikke dette, men det gør jeg, og jeg skal nok kurere den." Og da de overordnede gav deres samtykke, sagde jeg: "Før den uden for byen ved det Dragomilow'ske bomhus." Det gjorde de, og derfra førte vi den ved tøjlerne til dalen ved Fili, hvor herskabsfolk bor på landet om sommeren. Her fandt jeg en åben og bekvem plads og tog fat på værket.

Uden skjorte, barfodet, kun klædt i ridebukser og kasket satte jeg mig op på denne menneskeæder; men om mit nøgne liv havde jeg et smalt linnedbælte fra den hellige og modige fyrst Vsevolod-Gabriel fra Novgorod, hvis tapperhed jeg satte højt, og som jeg troede på. Og i det bånd var indvævet en indskrift: *"Min ære giver jeg ikke fra mig."* Jeg havde ingen andre særlige redskaber end en stærk tatarpisk med blyklump i enden, vel sådan et par pund, og i den anden hånd en almindelig glaseret krukke med tyndtflydende dej i. Nå, jeg satte mig altså op, mens fire mand holdt i tøjlerne og trak hver til sin side, for at dyret ikke skulle sætte tænderne i nogen af dem. Men da denne djævel af en hest nu så, at vi ville tvinge den, begyndte den at vrinske og hvine og skumme; den skjalv af

bare ondskab og ville sluge mig med hud og hår. Det forstod jeg jo og råbte til staldkarlene: "Skynd jer at tage bidslet af den!" De troede ikke deres øren, da de fik den kommando, og stod bare og måbede. Jeg sagde: "Hvad står I og gaber efter! Hører I ikke, hvad jeg befaler jer? Vil I lystre?" – "Men, Ivan Severjanitsch," sagde de (i det verdslige liv hed jeg Ivan Severjanitsch Fliagin); "hvor kan du dog befale os at tage bidslet af den?" Jeg begyndte at blive vred på dem, for jeg så og mærkede i benene, hvorledes hesten blev mere og mere rasende; jeg klemte knæene godt i den og skreg til dem: "Væk med det!" De ville gøre flere indvendinger, men nu blev jeg helt vild og hvæsede ad dem, så de øjeblikkelig rykkede bidslet ud og tog til bens. I samme nu gjorde jeg noget, som hesten ikke ventede, jeg huggede nemlig krukken ned i panden på den. Krukken gik jo itu, og dejen strømmede den ned i både øjne og næsebor. Da blev den forskrækket og tænkte: "Hvad er dette her?" Men jeg rev hurtigt med venstre hånd kasketten af hovedet, og med den begyndte jeg at gnide dejen rundt i øjnene på dyret samtidigt med, at jeg slog til det med knutten. Den fo'r fremad, og jeg smurte endnu mere dej i øjnene på den med kasketten, så synet forgik den, og langede den en med knutten på dens anden side.

Og det kan nok være, den fik sig en svedetur. Jeg gav den hverken tid til at få vejret eller åbne øjnene, men blev ved at smøre dej i hovedet på den for at blinde den. Jeg hvæsede ad den, så den blev bange og rystede, og trakterede den med knutten til højre og venstre, for at den skulle forstå, at dette her ikke var spøg. Det forstod den også, og der var ikke tale om, at den ville stå stille og være stædig, nej, den jog af sted med mig. Ih, hvor den løb, og jo vildere den satte af sted, desto stærkere

gav jeg den af pisken, og til sidst begyndte vi begge to at blive trætte. Jeg var helt lam i skulderen og kunne ikke løfte armen mere, og hesten skelede ikke en gang længere til mig, og tungen hang den langt ud af halsen.

Nå, da så jeg jo, at den bad om pardon. Jeg skyndte mig at komme ned, tørrede dens øjne af, greb den i pandelokken og sagde: "Stå stille, din rakkermær, din hundeæde!" Og da jeg rev den nedad, faldt den på knæ foran mig, og fra det øjeblik blev den så medgørlig, som man bare kunne forlange; den tillod både folk at sætte sig op og ride på den; men den kreperede snart efter."

"Døde den?"

"Det gjorde den. Hesten var et meget stolt dyr; dens opførsel blev ydmyg, men sin karakter kunne den åbenbart ikke ændre. Men da hr. Rarey hørte om det, tilbød han mig ansættelse i sin tjeneste."

"Kom De så i tjeneste hos ham?"

"Nej."

"Hvorfor ikke?"

"Ja, hvordan skal jeg forklare Dem det. For det første var jeg altså connaisseur og gav mig mest af med den side af sagen, dvs. med udtagelsen, ikke så meget med tilridningen, mens han kun ville have mig til at tæmme de aller galeste dyr; og for det andet tror jeg, at han kun havde lumskeri i sinde med det."

"Hvad for lumskeri?"

"Jo, han ville narre min hemmelighed fra mig."

"Måtte han da ikke kende den?"

"Jo, det måtte han gerne."

"Men hvad var der da i vejen?"

"Tja, jeg tror, at han blev bange for mig."

"Den historie må De endelig fortælle os."

"Der var såmænd ingen særlig historie. Han kom og sagde: "Betro mig din hemmelighed, min ven, jeg skal betale dig godt, og du skal blive connaisseur hos mig." Men jeg har nu aldrig kunnet bedrage nogen, og derfor sagde jeg: "Hvad for en hemmelighed? Sludder og vrøvl." Men engelskmand som han var, blev han ved at tage sagen fra den underfundige side og ville ikke tro mig. "Godt," sagde han, "hvis du ikke vil sige mig det, skønt det er i din egen interesse, så lad os i det mindste drikke rom sammen". Så drak vi en masse rom, og til sidst blev han rød i kammen og sagde som så: "Nå, nu kan du vist godt fortælle mig, hvad du gjorde ved hesten?" – "Jo, sådan gjorde jeg …," sagde jeg, og så stirrede jeg på ham med det forfærdeligste ansigt, skar tænder og hvæsede, og da jeg ikke havde nogen dejkrukke ved hånden, tog jeg i stedet et glas og lod, som om jeg ville kaste det i hovedet på ham. Da han så det, vips, så dukkede han sig, krøb under bordet og sprang ud af døren. Og væk var han. Jeg vidste ikke, hvor jeg skulle lede efter ham, og siden har vi ikke truffet hinanden."

"Og det var grunden til, at De ikke kom i hans tjeneste?"

"Det var det. Ja, og hvordan skulle jeg for resten have båret mig ad med det, når han siden den tid sågar var bange for at møde mig? Jeg ville ellers svært gerne have taget plads hos ham den gang, for da vi sad der og prøvede, hvem af os der kunne drikke mest rom, kom jeg til at synes så godt om ham. Men ét er sikkert, og det er, at ingen kommer udenfor sin afstukne bane. Jeg måtte følge et andet kald."

"Hvad regner De da for Deres kald?"

"Jeg ved knap, hvad jeg skal svare … Jeg har nemlig prøvet så meget; det er faldet i min lod at være både på heste og under heste; jeg har været i fangenskab og i krig; jeg har selv slået folk ihjel, og andre har lemlæstet mig sådan, at måske ikke enhver havde holdt til det."

"Hvornår gik De i kloster?"

"For ikke så længe siden, kun nogle år, efter alt hvad jeg havde gennemgået forinden."

"Og det følte De også kald til?"

"Hm … jeg ved ikke, hvorledes jeg skal forklare sagen … men for resten må jeg vel antage, at jeg havde det."

"Hvorfor siger De det så tøvende … som om de ikke var sikker i Deres sag?"

"Ja, hvor skal jeg kunne sige det så bestemt, når jeg ikke en gang kan fatte hele mit vidtløftige tidligere levnedsløb?"

"Hvorfor kan De ikke det?"

"Jo, fordi der er meget, som jeg ikke har gjort af egen fri vilje."

"Efter hvis vilje da?"

"Efter min moders løfte."

"Hvad er der sket med Dem efter hendes løfte?"

"Hele mit liv igennem har jeg været på nippet til at gå nedenom og hjem, men er alligevel altid kommet levende fra det."

"Så?"

"Jo, netop."

"Vil De ikke fortælle os om Deres liv?"

"Hvorfor ikke? Det, jeg husker, skal jeg gerne fortælle. Men jeg kan kun, hvis jeg må begynde helt fra begyndelsen."

"Gener Dem endelig ikke; desto interessantere bliver det."

"Å, jeg ved ikke, om det overhovedet bliver interessant; men nu kan De jo høre."

2

Den forhenværende connaisseur Ivan Severjanitsch Fliagin begyndte sin fortælling således:

"Jeg er født i den livegne klasse og stammer fra grev K.s gårdfolk i Orel-guvernementet. Nu i det unge herskabs tid er godserne svundet ind, men da den gamle greve levede, var de meget store. I landsbyen G., hvor greven selv behagede at bo, var der en kæmpestor herregårdsbygning, særlige huse til gæster, teater, keglebane, hundegård; levende bjørne sad lænket til pæle; der var drivhuse og haver, grevens egne sangere gav koncerter, hans egne skuespillere opførte alle slags stykker; godset havde egne væverier og mange forskellige værksteder; men allermest vægt blev der lagt på stutteriet. Hver enkelt af godsets virksomheder blev drevet af særlige folk; alligevel blev der dog skænket hestevæsenet størst opmærksomhed. Og ligesom i militærtjenesten i tidligere tid, da soldatens barn nødvendigvis blev "kantonist" og skulle slås, således blev også hos os en kuskesøn altid kusk og skulle køre, en staldkarls søn blev staldkarl og voksede op til at passe heste, og foderkarlens søn blev selv til en foderkarl, der slæbte foder fra loen til krybberne.

Min far var kusk og hed Severjan, og skønt han ikke hørte til de allerøverste kuske – vi havde nemlig en vældig mængde af dem – kørte han dog seksspand, og en gang, da kejseren var der på gennemrejse, blev han nummer syv og tjente en af de gamle blå assignater.

Min mor mistede jeg som helt spæd og husker hende ikke. Jeg var hendes "*bønnesøn*"; det vil sige, at hun, der længe ingen børn havde fået, bestandig tryglede Gud om at måtte få mig, og da hendes bøn så blev hørt, og hun havde født mig, døde hun straks, fordi jeg var kommet til verden med et usædvanlig stort hoved. Af den grund blev jeg heller ikke kaldt Ivan Fliagin, men simpelthen Golovan, dvs. "Hovedet".

Jeg voksede op hos min far i kuskehuset og tilbragte al min tid i staldene; dér lærte jeg den hemmelighed at forstå dyr, og jeg kan godt sige, at jeg kom til at elske heste; det kom nok af, at jeg som lille krøb rundt på alle fire mellem hestenes ben, og de gjorde mig aldrig fortræd. Da jeg så blev større, lærte jeg rigtig at forstå mig på dem. Stutteriet var adskilt fra staldene, og vi staldfolk havde ingenting at gøre med stutteriet, ud over at vi fik sendt plage derfra og lærte dem op. Hver kusk og hans forrider havde et seksspand, og alle var de forskellige; der var heste fra Viatka, Kasan og Don, bitjukheste og kalmykheste; det var alt sammen dyr, der blev indkøbt på markederne. Selvfølgelig havde vi flere endnu fra vort eget stutteri; men dem lønner det sig ikke at tale om, for stutteriheste er fromme og har hverken udpræget humør eller fyrighed. Men de andre vilddyr – det var nogle forfærdelige bæster. Greven plejede at købe dem stodvis, hele drifter ad gangen; han fik dem billigt, sådan for en otte-ti rubler stykket. Og så snart vi havde fået dem drevet hjem, begyndte vi at køre dem til. Men, ih! hvor var de genstridige. Det hændte, at de halve døde hellere end at lade sig dressere.

De stod dér sky og skrækslagne på staldgården, sprang sanseløst mod murene og bare vendte øjnene op mod himlen

ligesom fugle. Man kunne undertiden få helt ondt af en sådan stakkel, når man så, hvor hjertelig gerne den ville være fløjet sin vej, hvis blot den havde haft vinger. Og hverken havre eller vand af trug ville de for nogen pris tage til sig i begyndelsen; uden æde og drikke tæredes de hen, blev magrere og magrere, indtil de helt gik til grunde og kreperede. Undertiden mistede vi over halvdelen af, hvad vi havde købt, navnlig kirgiserheste, som har en ukuelig kærlighed til de fri stepper. Men også af dem, der lod sig tæmme og forblev i live, måtte vi slå ikke så få fordærvet under dressuren; for der er kun ét middel mod deres vildskab, og det er strenghed. Men de, der tåler al denne opdragelse og belæring, de bliver til gengæld sådanne pragteksemplarer, at ingen stutterihest nogensinde kan tåle sammenligning med dem, hvad udmærkede egenskaber angår.

Min far, Severjan Ivanitsch, kørte seks kirgiserheste, og da jeg voksede til, gjorde de mig til forrider i samme seksspand. Det var nogle vilde heste – ikke af den slags, som man nu til dags tager til kavaleriofficererne. Dem plejede vi at kalde officerssofaer, for dem var der ingen fornøjelse ved at ride, eftersom endog officerer kunne sidde på dem. Vore derimod var rene rovdyr, giftslanger og basilisker, alt på én gang. Ja, bare at se deres fjæs eller deres grinende tænder eller deres ben eller manker var simpelthen en gru! Træthed vidste de ikke hvad var; ikke blot firs, men hundrede, ja de hundrede og femten verst fra landsbyen til Orel eller derfra og hjem igen, dem kunne de tage som ingenting uden at hvile. Når de først var i fart, måtte man se vel til, at man jo fik dem standset igen.

Den gang, da jeg kom op i forridersadlen, var jeg kun elleve år. Min stemme var rigtig af den slags, som adelsmændenes

forridere skulle have efter den tids skik og brug, gennemtrængende skinger og så udholdende, at jeg kunne skrige "Dddd-i-i-i-ttt-y-o-o" en halv time i træk. Men min krop var endnu ikke stærk, og længere rejser kunne jeg ikke så godt holde til; endnu spændte de mig fast til hesten, dvs. til sadlen og sadelgjorden, og surrede mig oven i købet fast med remme, så jeg umuligt kunne falde af. Slået og stødt halvt ihjel blev jeg, mangen gang mistede jeg al bevidstheden og følelse, men blev jo alligevel siddende, hvor jeg var, og red videre; når jeg så var blevet ked af at slingre og dingle hid og did, kom jeg til mig selv igen. Det var nu ikke let; det hændte, at jeg havde den slags omskiftelser flere gange på samme rejse, så jeg snart besvimede, snart på ny vågnede op; og når vi kom hjem, måtte de skære mig løs fra sadlen som en anden dødning, lægge mig ned og give mig peberrod at lugte til. Nå, efterhånden vænnede jeg mig jo til det og syntes, at alt dette var bagateller.

Når vi var ude at køre, plejede jeg at lure på en lejlighed til at give en eller anden passerende bondemand et rap over skjorten med pisken; forridere er jo som bekendt nogle frække slyngler. Således kørte vi en gang greven på besøg. Det var det herligste sommervejr; greven sad i den åbne kaleche med sin hund, og far styrede de fire, mens jeg passede de to forreste. På et sted drejer vejen af fra hovedlandevejen og gør et sving på en femten verst hen til et kloster, der hedder P. Munkene dér havde anlagt denne vej for at gøre det mere tillokkende at besøge dem. Og de kan tro, der var forskel. Hovedvejen var selvfølgelig fuld af huller og knolde, og langs den var der ikke andet at se end nogle forkrøblede, tørre gyvelkviste. Men munkenes vej til klosteret var fin og velholdt, og i kanterne var den beplantet med grønne

og duftende birketræer, mellem hvis stammer man vidt og bredt havde udsigt over markerne – ja, det var kort sagt så dejligt, at jeg havde den største lyst til at skrige højt af fryd over det alt sammen. Det gik dog naturligvis ikke an at skrige uden anledning, og altså forholdt jeg mig tavs og sprængte videre. Men så da vi kun havde en tre-fire verst til klosteret, begyndte det at gå ned ad en lang bakke, og pludselig opdagede jeg dér foran mig en lille prik, der krøb hen ad vejen ligesom et pindsvin. Og glad blev jeg for denne lejlighed og gav mig til af mine lungers fulde kraft at skrige "Dddd-i-i-i-ttt-y-o-o"; jeg holdt det en hel verst, og så ivrig blev jeg, at jeg rejste mig op i stigbøjlerne, da vi var ved at indhente den arbejdsvogn, jeg skreg til, og fik øje på en mand, der lå på høet i vognen. Antagelig havde han det dejligt i den varme sol og den friske høduft, for han sov fast og anede ingen fare; han lå med ryggen opad og udbredte arme, som om han omfavnede læsset.

Jeg begreb jo nok, at den vogn ikke ville vige for os, styrede derfor selv udenom, og da jeg var lige ud for ham, bed jeg tænderne godt sammen og langede ham stående i bøjlerne med hele min kraft et ordentligt rap over ryggen med knutten. Hans heste stak i løb ned ad bakken med vognen efter sig, og han selv fo'r op i en fart. Det var en gammel fyr med samme slags spidshue som den, jeg nu har på; hans lille gamle kællingeansigt var aldeles skrækslagent, og tårerne randt ned ad det; han vred sig på høet som en ål på en stegepande, og i sin søvndrukkenhed vidste han vel ikke straks, hvor han var, for pludselig fløj han ned fra læsset og kom under et hjul og blev slæbt i støvet … han havde fået benene viklet ind i tømmerne.

Både jeg og min far, ja selve greven syntes til at begynde med, at det var et morsomt syn, da han slog sin kolbøtte; nu så jeg, at hestene nede ved broen havde fået et hjul i klemme ved rækværket og stod stille; men han hverken rejste sig eller gjorde den mindste bevægelse … Da vi kom nærmere, opdagede jeg, at han var helt grå, hvor han lå i støvet; der var ingen næse at se i hans ansigt, kun en spalte, hvorfra blodet flød.

Greven lod holde stille, stod ud og gik hen og betragtede ham. "Død!" sagde han så. Han lovede mig prygl, når vi kom hjem, og gav befaling til skyndsomst at køre til klosteret. Derfra blev der sendt folk ud til broen, og greven havde en samtale med abbeden, der resulterede i, at der om efteråret blev sendt en hel vognkaravane fra herregården til klosteret med havre og mel og tørrede karusser. Mig gav min far af pisken på bagdelen omme bag en af klosterets lader; men rigtig prygl blev det nu ikke til, da jeg jo som forrider straks skulle i sadlen igen.

Dermed var den sag forbi. Men selv samme nat kom den munk, hvis død jeg havde forvoldt, til mig i et syn; og på ny græd han som en kælling.

"Hvad vil du af mig?" siger jeg. "Gå din vej!"

"Du har berøvet mig livet," svarer han, "så jeg døde uden skrifte."

"Nå, hvad så," siger jeg, "i hvert fald kan jeg jo nu ikke gøre noget for dig. Det skete heller ikke med vilje. For resten har du det vel godt nu? Du er jo død og færdig med det hele."

"Ja, naturligvis," siger han, "det kan du have ret i, og det er jeg dig meget taknemmelig for. Men nu er jeg kommet fra din kødelige mor for at spørge dig, om du ved af, at du er hendes *bønnesøn*?"

"Jo," siger jeg, "det har jeg nok hørt om; bedstemor Fedosja har sagt mig det mere end én gang."

"Men ved du også," siger han, "at du er en *løftesøn*?"

"Hvad er det for noget?"

"Jo," siger han, "du er lovet til Gud."

"Hvem har lovet mig til ham?"

"Din mor."

"Nå ja, det kan jo være," siger jeg, "men så kommer hun nok selv og fortæller mig det; ellers kan jeg ikke vide, om det er noget, du har fundet på."

"Nej," siger han, "jeg har ikke fundet på det, og din mor kan ikke selv komme til dig."

"Hvorfor det?"

"Jo," siger han, "for hos os er det ikke sådan som på Jorden: De, der er her, kan ikke alle tale og ikke alle gå. Den, der har den egenskab, han bliver sat til det. Men hvis du vil," siger han, "skal jeg give dig et tegn på, at det er sandt."

"Lad gå," svarer jeg; "men hvad slags tegn skulle det være?"

"*Dette* skal være dig et tegn," siger han, "at du mangfoldige gange skal være på nippet til at gå i hundene, men at det alligevel aldrig skal gå helt galt, før tiden til din store ulykke er inde; og da skal du huske din mors løfte og gå i kloster."

"Højst mærkværdigt," svarer jeg, "men det er jeg med på; så venter jeg altså."

Dermed forsvandt han; jeg vågnede og glemte det hele og anede ikke, at alle disse ulykker straks skulle begynde at indfinde sig.

Kort tid efter kørte vi med greven og grevinden til Voronesj, hvorhen de rejste med den lille skævbenede komtesse, for at

nogle nyopdagede undergørende relikvier skulle skaffe hende lægedom. Undervejs bedede vi i landsbyen Kruty i Jelets-distriktet, og jeg faldt i søvn ved brønden. Da kom den munk, jeg havde slået ihjel, igen til mig.

"Hør, Golovan," siger han, "jeg har ondt af dig. Skynd dig at bede dit herskab om lov til at gå i kloster. De lader dig sikkert gøre det."

"Af hvad grund skulle jeg det?" spørger jeg.

"Du vil få at se," svarer han, "hvor meget ondt du ellers kommer til at gå igennem."

"Nå," tænkte jeg, "det er vel rimeligt, at du skræpper op, eftersom jeg slog dig ihjel." Dermed rejste jeg mig, spændte sammen med far hestene for, og så kørte vi videre. På dette sted går vejen imidlertid over en forskrækkelig stejl bakke med afgrunde på begge sider, hvor der i de tider omkom Gud ved hvor mange mennesker. Greven sagde derfor også:

"Pas nu godt på, Golovan, og vær forsigtig."

Jeg kunne mine ting, og endskønt det jo er kusken, der holder tømmerne og styrer stanghestene, kunne jeg dog hjælpe far meget. Hans stangheste var stærke og støtte; de kunne holde sådan igen, at de ligefrem satte sig på halen. Men den ene af dem, den skurk, havde det med at være stjernekikker; så såre man trak hårdt i tømmerne, vendte den øjeblikkelig hovedet i vejret og stirrede på et eller andet oppe i himlen. Ingenting er værre end disse astronomer, og særlig som stangheste er de meget farlige; en forrider skal passe vældigt godt på en hest med den uvane, for den ser jo ikke selv, hvor den sætter fødderne, og hvor den kommer hen.

Alt dette vidste jeg naturligvis besked med og hjalp altid far med hans stjernekikker; min egen sadelhest og håndhest plejede jeg da at holde med tøjlerne om venstre håndled og anbringe dem sådan, at stanghestene fik forhestenes bagdele lige i hovedet og vognstangen mellem lænderne; desuden holdt jeg pisken i beredskab, lige for øjnene af stjernekikkeren, og så snart jeg så, at den studerede himlen, fik den en på snuden, hvorefter den straks sænkede hovedet, og så kørte vi flot igen.

Således også denne gang. Vi lod ekvipagen gå langsomt nedad, og jeg drejede mig jo med mellemrum om mod stangen og truede stjernekikkeren med pisken, da jeg pludselig opdagede, at den hverken brød sig om fars tømme eller min pisk; munden var helt blodig af bidslet, og øjnene stod ud af hovedet på den. I samme øjeblik hørte jeg noget knage bagved. Krak! sagde det, og hele ekvipagen begyndte på en gang at slingre … bremsen var knækket! Jeg skreg til far: "Hold fast! Hold fast!" og han skreg tilbage "Hold fast!" Men hvordan skulle man vel holde fast, når alle seks heste galoperede af sted som spedalske og hverken så eller hørte? Noget fløj forbi mit blik, og da jeg så til, var det far, der var røget ned fra bukken … tømmerne var bristet … og foran os lå denne forfærdelige afgrund … Jeg ved ikke, om det var herskabet eller mig selv, jeg tænkte mest på; men da jeg så den uafvendelige ulykke, kastede jeg mig fra sadelhesten lige ned på vognstangen og hængte mig fast i enden af den. Hvor meget jeg den gang vejede, kan jeg ikke sige, men i enden af en stang vejer man jo i alt fald godt til, og jeg trykkede stanghestene, så de peb, og … lige med ét ser jeg, at mine forheste er borte, som skåret væk, og jeg hænger ud over selve afgrunden, mens ekvipagen står stille, klemt fast

mod det inderste par heste, som jeg havde tvunget tilbage med vognstangen.

Da først blev jeg klar over min stilling og blev skrækslagen; mine hænder slap deres tag, og jeg fløj ud i rummet og husker ikke mere. Hvor længe der gik, inden jeg slog øjnene op, har jeg heller ingen anelse om; men da jeg vågnede, var jeg i en hytte, og en kraftigt bygget bonde sagde:

"Ja, så, du lever virkelig endnu, lille ven?"

"Ja, åbenbart," svarede jeg.

"Men husker du, hvad der er hændet dig?"

Jeg tænkte mig om og kunne mindes, at hestene var løbet løbsk med os, at jeg havde hængt mig i enden af vognstangen, og at jeg havde svævet ude over kløften; men mere kunne jeg ikke erindre.

Bonden smilede:

"Nå, hvor skulle du også kunne huske det. Dine forheste kom ikke levende fra faldet ned i afgrunden; de slog sig ihjel; men dig er det næsten, som om en usynlig magt har reddet. Du faldt ned på en stor lerklump, der rev sig løs fra skrænten, og på den som slæde rullede du ned til bunden. Vi troede, du var helt død, men så viste det sig jo, at du åndede, selv om du havde mistet bevidstheden. Men stå nu op, hvis du kan," sagde han, "og skynd dig til sognefogeden; greven har givet ham penge for, at han kunne få dig i jorden, hvis du døde, eller for at du kunne rejse til greven i Voronesj, hvis du levede."

Jeg rejste; men hele vejen mælede jeg ikke et ord; jeg sad bare og hørte på, at bonden, som kørte mig, blev ved at spille *Nådigfruen* på sin harmonika.

Da vi kom til Voronesj, kaldte greven mig til sig i sin stue og sagde til grevinden:

"Se, grevinde, denne dreng har vi at takke for vore liv."

Grevinden nikkede kun; men greven sagde:

"Du kan bede mig om, hvad du vil, Golovan, og jeg skal gøre det."

"Men jeg ved slet ikke, hvad jeg skal bede om," sagde jeg.

"Hvad som helst du har lyst til."

Jeg tænkte og tænkte og sagde så til sidst:

"En harmonika."

Greven lo og sagde:

"Du er minsandten et godt fæhoved; men det er jo for resten kun naturligt. Når tiden kommer, skal jeg nok selv huske på dig, og harmonikaen skal du få med det samme."

Lakajen gav sig af sted til en butik og bragte mig harmonikaen ned i stalden.

"Spil så," sagde han.

Jeg tog den også og begyndte at spille, men opdagede jo straks, at jeg ikke kunne. Så smed jeg den fra mig, og næste dag stjal nogle vagabonder den i vognporten.

Jeg burde have benyttet mig af denne gode lejlighed og grevens nåde til allerede den gang at have bedt om lov til at gå i kloster, som munken havde rådet mig til. Men jeg ved selv ikke, hvorfor jeg bad om harmonikaen og dermed afviste den første kaldelse. Nu gik min vej gennem den ene rædsel efter den anden, større og større lidelser måtte jeg gennemgå; men aldrig kom jeg helt af dage, men alt, hvad munken havde forudsagt mig i mit syn, er gået i opfyldelse i dette mit jordeliv for min vantros skyld.

3

Næppe var jeg, takket være mit herskabs velgerning imod mig, kommet hjem igen med dem efter en rejse med et nyt seksspand, som vi havde fået samlet i Voronesj, før jeg fik lyst til at holde topduer. Det var en han og en hun, og jeg havde dem på en hylde i stalden. Hannen var lerfarvet og hunnen hvid med de rødeste fødder; hvor var den nydelig at se på! … De duer havde jeg megen fornøjelse af; navnlig syntes jeg, det var så hyggeligt at høre, når hannen kurrede om natten; og om dagen fløj de rundt blandt hestene og satte sig på krybberne, pikkede korn og næbbedes. Det var alt sammen rigtig noget, der kunne fryde en drengs hjerte.

Efter dette kysseri fik de et par unger. Det nye par voksede til, kyssedes og næbbedes og gav sig igen til at ruge, så også de fik unger. Sådan nogle bitte små dueunger ser komplet ud som uldtotter; ingen fjer har de, og gule er de som æggeblommer; men næb har de allerede som tjerkesserfyrster … Jeg studerede mine dueunger nøje, og for ikke at komme til at klemme dem, tog jeg en gang en af dem op ved næbbet og kikkede på den og undredes over, hvor fin den var, alt imens hannen søgte at få mig til at slippe den. Det morede mig at drille den med ungen; men da jeg så bagefter skulle lægge den lille ned i reden igen, opdagede jeg, at den ikke længere åndede. Ak, hvor det var sørgeligt; jeg varmede den i min hule hånd, åndede på den og forsøgte på alle måder at få liv i den igen. Men nej, død var og blev den! Da blev jeg ærgerlig og tog og kastede den ud af vinduet. Nå, hvad, der var jo en til i reden. Men den døde unge

blev snappet af en hvid kat, der stak af med den; jeg lagde nøje mærke til katten; den var helt hvid og havde en sort plet i panden ligesom en hue. "Fred være med den," tænkte jeg, "den må gerne æde den døde dueunge." Men midt om natten, da jeg lå og sov, vågnede jeg pludselig ved at høre hannen på hylden over min seng kæmpe en rasende kamp med nogen. Jeg sprang op for at se, hvad det var, og da det var måneskin, kunne jeg se, at samme hvide kat var ved at slæbe af sted med den levende unge, der var tilbage.

"Vent du bare," tænkte jeg. Og jeg af sted efter katten og hev en støvle efter den, men traf den ikke. Altså slap den bort med min dueunge og åd den naturligvis. Nu var mine duer blevet barnløse; dog de sørgede ikke længe, men gav sig igen til at næbbes, og snart havde de på ny et par unger. Men straks var den fordømte kat der igen … Pokker må vide, hvordan den kunne følge med i alt dette, men komme gjorde den ved højlys dag og stjal endnu en unge og det så behændigt, at jeg ikke fandt noget at kyle efter den.

Men nu besluttede jeg at give den en alvorlig lære; jeg lavede en fælde i vinduet, og ikke så såre havde katten næste nat rørt ved den med snuden, før fælden smækkede i, og katten sad der og angrede og mjavede. Jeg tog den straks ud og puttede dens hoved og forpoter ned i et støvleskaft, for at den ikke skulle kradse; i venstre hånd, som jeg trak en bælgvante på, samlede jeg bagbenene og halen, og med højre hånd tog jeg pisken ned fra væggen og lagde katten på sengen og gav den en omgang. Jeg tror, jeg gav den omtrent halvandet hundrede slag, og det alt hvad jeg orkede, så at den til sidst ikke en gang sprællede. Så tog jeg den ud af støvlen og tænkte: "Mon den er død eller

levende?" For at prøve, lagde jeg den på tærsklen og huggede halen af den med en økse. "Mjav," skreg den, sitrede over hele kroppen, drejede en halv snes gange rundt om sig selv og sprang så bort.

"Ja ja," tænkte jeg, "nu kommer du vel ikke efter mine duer en anden gang." Men for at skræmme den endnu mere, tog jeg næste morgen halen, jeg havde hugget af, og slog den fast med et søm udenfor vinduet; det syntes jeg var udmærket fundet på.

Men en time senere eller højst to så jeg grevindens kammerpige, der aldrig før havde været nede hos os i stalden, komme løbende med opspændt parasol og råbe:

"Aha, aha! Nå, så dér har vi ham, nå det er ham!"

"Hvad er der?" spurgte jeg.

"Det er altså dig," sagde hun, "der har lemlæstet Sesinka? Tilstå bare! Det er jo dens hale, du har sømmet fast over vinduet?"

"Nå ja," sagde jeg, "er det så mærkeligt?"

"Hvor kunne du understå dig i det?" spurgte hun.

"Hvor kunne den understå sig i at æde mine duer?"

"Å, pyt med dine duer!"

"Ja, katten er da heller ikke så fin en dame."

Jeg var allerede i lømmelalderen, forstår De.

"Sådan en pjalt kat er da ikke noget at tale om," sagde jeg.

Men hun tog på veje:

"Hvor kan du vove at sige sådan; du ved måske ikke, at det er min kat, og at selve grevinden har klappet den."

Dermed gav hun mig en lussing, og jeg, der lige fra barnsben har været hurtig i vendingen, tænkte mig ikke længe om, men

tog en snavset staldkost, der stod ved døren, og fejede hende med den rundt om livet …

Du gode Gud, sikken opstandelse der blev! De førte mig hen på kontoret, for at den tyske forvalter kunne holde forhør over mig; og han dømte mig til så mange prygl, som der kunne ligge på mig, og desuden skulle jeg bort fra stalden og sættes til at slå skærver til gangene i den engelske park. De slog mig så grusomt, at jeg ikke kunne rejse mig bagefter, så de måtte bære mig til min far i en bastmåtte. Dog, det var det mindste af det; værre var den sidste del af dommen, det, at jeg skulle ligge på knæ og hakke skærver. Det pinte mig i den grad, at jeg blev ved at gruble over, hvordan jeg skulle kunne slippe fra det, og til sidst besluttede jeg at begå selvmord. Af en lakaj tiggede jeg en stærk snor fra en sukkersæk; om aftenen gik jeg ned i badstuen, og derfra ind i espelunden bag stakkehaven, knælede og bad for hele kristenheden; så bandt jeg snoren fast i en gren, lavede en løkke og stak hovedet ind i den. Så var det kun at hoppe ud, så skulle det hele snart være forbi … Min karakter er sådan, at jeg også kunne gøre det uden at betænke mig på det; men næppe havde jeg slået ud med armene og var sprunget ned fra grenen og hang, før jeg allerede lå på jorden, og foran mig stod en knivbevæbnet sigøjner og lo … hans kridhvide tænder glimtede i natten midt i hans mørke ansigt.

"Hvad er det, du gør, bondedreng?"

"Angår det måske dig?"

"Du er måske ked af livet?" bliver han ved.

"Som du ser, er det ikke for behageligt," siger jeg.

"Det manglede bare, at man selv skulle hænge sig," siger han. "Kom du hellere med mig og bo sammen med os, ellers hænger

du dig måske alligevel."

"Hvad er I for nogen, og hvad lever I af? I er vel tyve?"

"Tyve," siger han, "vi er både tyve og kæltringer."

"Ser man det," siger jeg, "og når lejlighed gives, slår I vel også folk ihjel?"

"Det hænder," siger han.

Jeg grundede over, hvad jeg skulle gøre. Blev jeg hjemme, ville det dag ud og dag ind være samme elendighed som før; ligge på knæ i havegangen og tik, tik, hakke skærver med en hammer; jeg havde allerede valke på knæene af den håndtering, og aldrig hørte jeg andet end morsomheder om, at den modbydelige tysker havde dømt mig til at lave et helt bjerg af skærver for en kattehales skyld. Alle mennesker sagde: "Og så kalder du dig endda redningsmand og siger, du har frelst herskabets liv."

Nej, jeg holdt det simpelthen ikke ud længere. Og da jeg forstod, at hængte jeg mig ikke, måtte jeg på ny tilbage til det, slog jeg fortvivlet ud med hænderne, græd bitterligt en stund og fulgte så med røveren.

4

Den snu sigøjner gav mig ikke tid til at komme til besindelse, men sagde:

"For at jeg kan være sikker på, at du ikke vender tilbage hertil, skal du nu straks bringe mig et par heste fra herskabsstalden; tag de aller bedste, så at vi kan være langt borte, når dagen gryr."

Alting drejede rundt for mig: Så frygtelig nødigt jeg end ville stjæle, var det dog klart, at havde jeg sagt A, måtte jeg også sige B. For mig, der kendte alle gange og kroge i staldene, var det en let sag at få et par fyrige heste ført ud bag stakkehaven; de vidste ikke, hvad træthed var, og sigøjneren havde desuden i forvejen taget nogle ulvetænder på sejlgarn op af lommen; disse tænder bandt han nu om halsen på begge heste, og så satte vi os op og red bort. Hestene, der vejrede ulvetænderne, strakte sådan ud, at det ikke kan beskrives, og ved morgengry var vi hundrede verst borte, udenfor byen Karatschev. Der solgte vi hestene til en gårdskarl, fik pengene, gik hen til en bæk og skulle dele dem. Vi havde fået tre hundrede rubler for hestene, dvs. i den tids assignater; men sigøjneren gav mig kun en eneste sølvrubel.

"Der har du din andel," sagde han.

Jeg syntes, dette var skammeligt.

"Hvorledes?" sagde jeg, "det var jo mig, der stjal hestene, og jeg risikerede mere end du; hvordan kan det så gå til, at min andel ikke bliver større?"

"Fordi den ikke er større."

"Det er jo noget vrøvl," sagde jeg. "Hvorfor beholder du selv så meget?"

"Jo," svarede han, "fordi jeg er mester, men du kun lærling."

"Lærling?" sagde jeg, "det er løgn i din hals!" Og så tog det ene ord det andet, og vi skændtes, så det slog gnister. Til sidst sagde jeg:

"Jeg går ikke et skridt længere sammen med dig, for du er en slyngel."

Han svarede:

"Forsvind du bare, brorlille, for du har intet pas, så dig får man blot fortrædeligheder af."

Så skiltes vi ad, og jeg gav mig på vej til dommeren for at melde mig som rømningsmand; men næppe havde jeg fortalt hans skriver hele historien, før han sagde:

"Du er et godt fjols! Hvad skal du melde dig for? Har du ti rubler?"

"Nej," sagde jeg, "én har jeg, men ikke ti."

"Nå, men du har måske noget andet, et sølvkors om halsen f.eks., eller hvad er det, du har i øret? En ørenring?"

"Ja," sagde jeg, "det er en ørenring."

"Af sølv?"

"Ja, og jeg har også et sølvkors med Metrofan på."

"Nå ja, skynd dig så at tage dem af og giv mig dem, så skal jeg skrive dig et bevis for, at du er frigivet. Og derpå kan du give dig på vej til Nikolajev, der har de brug for mange folk; det er rent utroligt, så mange landstrygere, der stikker af dertil."

Jeg gav ham rublen, korset og ørenringen, og han skrev mig et bevis og satte dommerens segl på. Så sagde han:

"Egentlig skulle jeg have lidt ekstra for seglet, for det plejer jeg at få; men jeg har medlidenhed med din fattigdom og vil heller ikke besmitte mine hænder. Stik nu af, og træffer du andre, der har brug for papirer, så send dem til mig."

"En køn velgører," tænkte jeg; "korset tager han af halsen på mig og snakker så endda om medlidenhed." Jeg sendte aldrig andre til ham, men gav mig på vej i Kristi navn uden så meget som en kobberskilling i lommen.

Jeg kom så til den omtalte by og stillede mig op på torvet for at blive fæstet. Det var ikke mange, der havde indfundet sig i samme hensigt, kun tre mand i alt, og alle sammen sikkert landstrygere ligesom jeg. Men der kom en mængde mennesker løbende og ville fæste os; de sloges og reves om os og trak i os fra alle kanter. Mig var der en kæmpekarl til herre, der fo'r løs på; han var større end jeg og jog bogstavelig talt alle andre bort fra mig, tog fat i begge mine arme og førte mig bort. Med den ene hånd slæbte han af sted med mig og med den anden puffede han folk til side i alle retninger, og svor og bandede gjorde han på det gyseligste; men han havde tårer i øjnene. Han førte mig til en hytte, der var slået sammen af Gud må vide hvad, og sagde:

"Sig mig nu sandheden: Du er jo løbet væk?"

"Ja, det er jeg," svarede jeg.

"Er du tyv eller morder eller blot vagabond?"

"Hvorfor spørger De mig ud om det?"

"For bedre at kunne vide, hvad arbejde du duer til."

Jeg fortalte hele historien om, hvorfor jeg var løbet bort, hvorpå han pludselig kastede sig over mig og kyssede mig.

"Netop sådan en er det jo, jeg behøver! Netop sådan en! Havde du medfølelse med dueungerne, så kan du også passe mit barn. Jeg tager dig til amme."

Jeg blev forfærdet:

"Hvadbehager," sagde jeg, "til amme? Det er jeg jo slet ikke skabt til."

"Snak om en ting," sagde han: "jeg ser, at du godt kan være amme; og ellers sker der mig en ulykke, for min kone er af kedsomhed rendt bort fra mig med en remonteofficer og har efterladt mig en spæd datter. Men jeg har ikke tid at passe hende og ingenting at give hende; nu skal du made hende, og så skal du få to rubler om måneden i løn."

"Undskyld," sagde jeg: "det drejer sig ikke om to rubler, men om, at jeg ikke kan klare den stilling."

"Snak!" sagde han: "du er jo russer, og en russer kan alt."

"Ganske vist er jeg russer, men jeg er da et mandfolk og ikke begavet med, hvad et pattebarn behøver."

"Jeg skal købe dig en ged til hjælp," sagde han; "og den skal du malke og give min datter mælken."

Jeg overvejede lidt og sagde:

"Tja, bevares, naturligvis kan man flaske et barn op med gedemælk; men alligevel synes jeg, De hellere måtte tage et kvindfolk til den bestilling."

"Nej," svarede han, "tal ikke til mig om kvindfolk; dem har man kun fortrædeligheder af, og for resten kan man ingen få fat i. Men hvis du ikke går ind på at passe mit barn, så skal jeg kalde på kosakkerne og få dig arresteret og bragt på politistationen og sendt hjem igen. Vælg nu selv, hvad du helst

vil: enten på ny slå skærver på din greves havegang eller passe mit barn?"

Jeg tænkte, at hjem igen ville jeg ikke, og gik derfor ind på at blive barnepige. Samme dag købte vi en hvid ged med kid af en jøde. Kiddet slagtede jeg, og min husbond og jeg spiste kødet med nudler til. Geden malkede jeg så og begyndte at give barnet mælken. Det var et lillebitte pigebarn, urenligt og ynkeligt, og hun skreg i ét væk. Min husbond var polak og embedsmand, og aldrig holdt han sig hjemme, den usling, men var stadig ude og spillede kort med sine kammerater, mens jeg sad alene med den spæde unge. Snart begyndte jeg at vænne mig til hende, for jeg kedede mig jammerligt og gav mig da til at sysle meget med barnet. Jeg lagde hende i baljen og vaskede hende grundigt, og hvis hun var blevet hudløs, pudrede jeg det med mel; eller jeg redte hendes hår eller vuggede hende på mine knæ. Blev det alt for kedeligt hjemme, stak jeg hende ind på brystet under skjorten og gik ned til flodmundingen for at skylle hendes linned. Og geden, der også følte, at den hørte til hos os, plejede da at følge med.

Sådan gik tiden til næste sommer. Mit barn voksede til og begyndte at støtte på benene; men da opdagede jeg, at der var noget i vejen med hendes ben; de var ligesom noget krumme. Jeg viste min husbond det, men han brød sig ikke om det og sagde kun:

"Hvad kan jeg gøre ved det? Tag hende med hen til en læge og lad ham se på hende."

Det gjorde jeg så, og lægen sagde:

"Det er engelsk syge; hun må sidde i sand."

Som sagt, så gjort. Jeg valgte et sandet sted på flodbredden, og når det var smukt, varmt vejr, tog jeg både barnet og geden med derned. Med hænderne samlede jeg varmt sand og gravede barnet ned i det til livet. Så fik det en pind og nogle småsten at lege med, mens vor ged gik omkring i nærheden og græssede. Jeg sad og gloede med armene om knæene, og efterhånden blev jeg jo søvnig og slumrede ind.

Hele dage tilbragte vi tre på denne måde, og det hjalp lidt på kedsomheden, der som sagt var forfærdelig. Navnlig om foråret, da jeg begyndte at grave den lille pige ned i sandet, og jeg lå på bredden ved siden af og sov, havde jeg nemlig alle mulige tossede drømme. Knap var jeg faldet i søvn ved den skvulpende flod, hvor en lun vind fra sletten viftede hen over mig, før det var, som om vinden førte en slags trolddom med sig, og jeg fik de besynderligste syner. Jeg så en steppe med heste, og hele tiden var det, som om nogen råbte på mig og lokkede, ja nævnede mig ved navn: "Ivan! Ivan! Kom lille Ivan!" Jeg fo'r op og skuttede mig gysende, undertiden spyttede jeg: "Fy da! Der er jo ingen, der gør jer noget, hvorfor skriger I så efter mig!" Jeg så mig omkring: – Samme kedsommelighed; geden gik allerede langt borte og nippede græs, barnet sad nedgravet i sandet, og ellers intet – – uha, hvor var det ensformigt! Kun øde slette, sol og flod. Jeg faldt atter i søvn, og det, vinden førte med sig, krøb igen ind i sjælen og råbte: "Ivan! Ivan! Kom med, lille Ivan!" Jeg blev så vred, at jeg skældte ud og sagde: "Ja, vis dig så for Fanden, så jeg kan se, hvad du er for en, som bliver ved at råbe på mig!"

Sådan var jeg netop en dag blevet forbitret og sad og kikkede langt ud over bugten, da der derude hævede sig ligesom en let

sky, der kom sejlende lige hen imod mig; jeg tænkte: "Prrru, hvor skal du hen, dit utyske, du kan bare prøve på at gennembløde os!" Men så med ét ser jeg, at skyen er den munk med kællingeansigtet, som jeg slog med pisken den gang for længe siden, da jeg var forrider. "Væk med dig! Forsvind!" siger jeg. Men han siger så venligt: "Kom, Ivan! Kom, lille Ivan! Meget skal du endnu lide; men til sidst når du det." Jeg skælder ham jo ud i søvne og siger: "Hvor vil du have, at jeg skal gå hen med dig, og hvad er det, jeg skal nå?" Men så blev han pludselig igen til en sky og lod mig tværs igennem sig se alt muligt, som jeg selv knap ved, hvad var: Sletter med vilde, blodtørstige mennesker, sådan nogle saracener, som der fortælles om i eventyrene om Eruslan og kongesønnen Bov – i store lasede huer, med buer og pile og på skrækkelige vilde heste. Samtidig med synet hørte jeg kaglen, vrinsken og vild skoggerlatter; men pludselig kom der en hvirvelvind – – – sandet rejste sig i store skyer, og alt forsvandt; men nu var det, som om en fin klokke stille ringede et eller andet sted, og helt indhyllet i purpurmorgenrøde viste et stort hvidt kloster sig på en høj, vingede engle med gyldne spyd vandrede på dets mure, men rundt om var der hav; og når en af englene slog med spyddet på sit skjold, straks kom havet i oprør og svulmede rundt om hele klosteret, og fra afgrundens dyb løftede sig skrækkelige stemmer, der jamrende hulkede: "Hellig!"

"Nå," tænkte jeg, "nu er det galt igen med munkekutten!" Jeg vågnede ærgerlig til mode og så til min forbavselse, at en lille fin dame lå på knæ i sandet foran min lille frøken og græd i stride strømme.

Jeg betragtede hende længe, for jeg tænkte, at jeg vel stadig så syner. Men da jeg mærkede, at hun ikke forsvandt, rejste jeg mig, gik nærmere og så, at damen havde gravet min lille pige ud af sandet; nu tog hun hende op i sine arme og kyssede hende og græd.

"Hvad skal det betyde?" spurgte jeg.

Hun styrtede imod mig, pressede barnet til sit bryst og hviskede:

"Det er mit barn, det er min datter, min datter!"

"Nå, og hvad så?" siger jeg.

"Lad mig få hende," siger hun.

"Hvor kan du tro, at jeg skulle give dig hende?"

"Har du da ikke hjerte for hende?" snøfter hun. "Ser du da ikke, hvor hun klynger sig til mig?"

"Klynger sig? Ja, hun er jo kun et uforstandigt barn; mig klynger hun sig også til. Men i alt fald får du hende nu ikke."

"Hvorfor ikke?"

"Jo, fordi hun er betroet til min varetægt; geden derhenne er også vores. Og barnet skal jeg bringe hjem til dets far."

Damen begyndte nu at græde og vride sine hænder:

"Men vil du ikke give mig barnet," siger hun, "så sig i det mindste ingenting til min mand, din husbond, om at du har set mig, og kom i morgen tilbage til dette sted med barnet, så jeg kan kæle for hende igen."

"Det er en anden sag," siger jeg, "det lover jeg at gøre."

Jeg fortalte heller ikke min husbond noget om hende; og næste morgen tog jeg geden og barnet med ned til floden igen, hvor damen allerede ventede. Hun sad nede i et hul, og da hun fik øje på os, fløj hun op, satte i løb imod os og græd og lo på en

gang; hun puttede legetøj i barnets små hænder, og om det så var geden, fik den en bjælde i et rødt bånd om halsen, og mig gav hun en pibe med tobakspung og en kam.

"Ryg du nu bare," sagde hun, "så skal jeg nok passe barnet."

Sådan mødtes vi ofte der ved floden; damen tog sig af den lille, mens jeg for det meste sov. Undertiden fortalte hun mig om sig selv, om hvordan hun var blevet tvunget til at gifte sig med min husbond og så videre, om en ond stedmoder og sådan – – at hun slet ikke kunne elske sin mand og i den stil; men ham den anden, remontemanden, derimod, ham holdt hun da så meget af. "Du ved jo selv," sagde hun, "hvad min mand fører for et uordentligt liv; men denne her anden, han klæder sig altid så pænt på, og altid er han så god ved mig. Men alligevel," siger hun, "kan jeg ikke føle mig lykkelig, fordi jeg længes så frygteligt efter barnet her. Nu er vi kommet hertil og bor hos en af hans kammerater; men jeg lever i den største angst for, at min mand skal få nys om det. Snart rejser vi igen, og så skal jeg på ny pines af længsel efter den lille."

"Ja, hvad er der at stille op med det? Har du foragtet loven og religionen og brudt dit ægteskabsløfte, så må du jo også lide for det."

Så gav hun sig til at tude; dag for dag græd hun stadig ynkeligere og lod mig ikke i ro med sine klager, og pludselig begyndte hun uden spor af anledning at love mig penge. Endelig kom den dag, da hun skulle sige farvel for sidste gang, og da sagde hun:

"Hør nu, hvad jeg siger, Ivan" (hun vidste, hvad jeg hed); "i dag kommer *han selv* herud til os."

"Hvem er det?" spurgte jeg.

"Remontemanden."

"Nå ja, hvad angår det mig?"

Da fortalte hun, at han den foregående nat havde vundet en farlig hoben penge i kortspil og sagt, at han for at gøre hende en glæde ville give mig tusind rubler, ja det vil sige, hvis jeg ville give hende datteren.

"Det skal aldrig ske," sagde jeg.

"Men hvorfor dog, Ivan, hvorfor?" blev hun ved. "Har du da virkelig ikke medlidenhed med mig og med hende, fordi vi skal skilles fra hinanden?"

"Medlidenhed eller ikke medlidenhed," sagde jeg; "i hvert fald har jeg aldrig solgt mig hverken for mange eller få penge, og alle remontemandens tusinder kan han gerne selv beholde. Din datter bliver her hos mig."

Så græd hun; men jeg sagde:

"Du kan lige så gerne holde op at tude, for jeg er ligeglad."

"Du er hjerteløs, du er af sten," sagde hun.

"Jeg er aldeles ikke af sten," sagde jeg, "jeg er som alle andre af kød og blod; men jeg er i en andens tjeneste og vil være ham tro; når jeg har påtaget mig at passe på barnet, vil jeg også gøre det."

Hun blev ved at ville overtale mig:

"Du kan vel begribe, at barnet får det meget bedre hos mig!"

"Men jeg siger igen, at det angår ikke mig," svarede jeg.

"Du kan da vel ikke mene," skreg hun, "du kan da ikke ville, at jeg nu igen skal skilles fra mit barn?"

"Tja, hvad," sagde jeg, "når du har foragtet loven og religionen – – –"

Længere kom jeg ikke, før jeg fik øje på en ulan, der kom gående hen imod os over sletten. Den gang var militærpersoner endnu klædt med tilbørlig elegance og i rigtige uniformer, ikke som nutildags, hvor de nærmest ser ud som skriverkarle. Denne remonteofficer, denne ulan, førte sig også med megen værdighed; han gik med hænderne i siden og kappen flagrende fra skuldrene – – – kanhænde var der ikke så mange kræfter i ham, men flot så han skam ud. Jeg stirrede på ham og tænkte: "Ham kunne jeg af bare kedsomhed have lyst at tage et livtag med." Og jeg besluttede, at sagde han det mindste ord til mig, skulle jeg være så fræk og uforskammet mod ham, at vi med Guds hjælp forhåbentlig kom op at slås af hjertens lyst. "Nej, hvor skulle det blive storartet," tænkte jeg henrykt. Jeg hørte ikke længere på, hvad damen stammede og lallede under grædende tårer; jeg ville bare op at slås.

5

Da jeg nu havde sat min næse op efter den spas, overvejede jeg, hvordan jeg vel bedst kunne tirre officeren, så at han gik løs på mig. Jeg satte mig ned, tog kammen op af lommen og begyndte at rede mig med den. Officeren gik lige hen til sin dame, der straks begyndte at fortælle ham – – – Ta-ta-ta-ta-ta – – – selvfølgelig om, at jeg ikke ville udlevere hende barnet.

Han klappede hende på håret og sagde:

"Tag dig det ikke nær, min kæreste ven, ham skal jeg nok klare. Vi smider så mange penge til ham, at øjnene står stive i hovedet på ham; og skulle også det middel glippe, så tager vi ganske simpelt barnet fra ham."

Dermed gik han hen til mig, rakte mig en bunke assignater og sagde:

"Se her er akkurat tusind rubler. Tag pengene, giv os barnet og stik så af."

Jeg gjorde mig med flid enfoldig og svarede ikke straks. Først rejste jeg mig langsomt; så stak jeg kammen i mit bælte; så rømmede jeg mig grundigt og sagde:

"Nej, Deres Velbårenhed, dit middel duer ikke." Derpå tog jeg og rev pengene ud af hånden på ham, spyttede på dem, hev dem langt bort og råbte: "Apporte! Rend og hop og hent dem!"

Han blev rasende og højrød i ansigtet. Så fløj han løs på mig. Men det tog mig ikke lang tid at ekspedere den lille officer. – De ser jo selv, hvordan jeg er bygget; jeg puffede bare sådan helt sagte til ham, så han fløj op i luften og ned igen med sporerne i

vejret og sablen ud til den ene side. Øjeblikkelig løb jeg hen og satte min fod på sablen, og så sagde jeg:

"Der fik du din bekomst, og din tapperhed den tramper jeg på."

Men havde officeren end ikke mange kræfter, var der alligevel krummer i ham. Da han så, at han ikke kunne få sablen fra mig, spændte han gehænget af og gik dristigt løs på mig med sine små næver. Selvfølgelig fik han ikke andet ud af det end smerter både her og der; men jeg kunne godt lide, at hans karakter var stolt og ædel. Jeg tog ikke hans penge, men han ville skam heller ikke selv samle dem op.

Da vi var færdige med at slås, råbte jeg:

"Tag dog dine penge, Deres Højhed; saml dem op, de kan komme til nytte på rejsen!"

Men hvad tror De vel, han gjorde? Han samlede dem ikke op, men løb lige hen og greb fat i barnet; dog ikke så snart havde han taget det i den ene arm, før jeg tog det i den anden og sagde:

"Træk bare til! Lad os se, hvem der kan rive mest til sig!"

Han råbte:

"Din infame slyngel! Dit afskum!"

Og dermed spyttede han mig i ansigtet, slap barnet og trak damen med sig. Hun jamrede fortvivlet, følge med måtte hun jo, men hun hang med blikket ved mig og barnet og strakte sine arme ud imod det … jeg rigtig så og følte, hvor hun ligesom blev revet i to halvdele, en der fulgte ham, og en der blev hos barnet.

I dette øjeblik fik jeg øje på min husbond, der kom løbende inde fra byen. I hånden holdt han en pistol, som han skød med den ene gang efter den anden, alt imens han skreg:

"Hold dem, Ivan! Stands dem!"

"Nå," tænkte jeg, "hvorfor skulle jeg vel egentlig standse dem for dig? Lad dem bare elske hinanden!" Og så løb jeg efter damen og ulanen, rakte dem barnet og sagde:

"Her har I ungen; men nu må I også tage mig med, for ellers udleverer han mig til retfærdigheden; mit pas er nemlig falsk."

"Lad os rejse, kæreste Ivan," sagde hun, "ja lad os rejse bort sammen; du skal bo hos os."

Altså løb vi alle tre, så rask vi kunne, og tog mit plejebarn med os. Men geden og pengene og mit pas lod vi min husbond beholde.

Mens jeg nu rejste helt til Pensa med mit nye herskab, sad jeg på bukken af rejsevognen og tænkte over, om jeg mon også havde gjort ret i at slå officeren? Han er jo edsvoren, og kommer der krig, skal han forsvare fædrelandet med sværd i hånd. Og selve kejseren siger måske "De" til ham for hans rangs skyld, mens jeg krænkede ham sådan, fjols som jeg er! ... Men så kom jeg til at tænke på noget andet: "Hvad mon skæbnen nu agter at gøre med mig?"

Der var netop marked i Pensa, og da vi kom dertil, sagde officeren:

"Hør, Ivan, du forstår jo nok, at jeg ikke kan beholde dig hos mig."

"Hvorfor dog det?" spurgte jeg.

"Jo, fordi jeg er i rigets tjeneste, og du ingen pas har."

"Ja, men jeg havde jo et pas, selv om det var falsk."

"Der kan du selv se," svarede han, "og nu har du ikke en gang det længere. Men tag disse to hundrede rubler som rejsepenge og drag med Gud, hvorhen du har lyst."

Jeg tilstår, at jeg havde meget lidt lyst til at rejse fra dem, for jeg holdt så meget af barnet. Men det var der jo intet at gøre ved.

"Ja så farvel da," siger jeg, "og mange tak for pengene; men der er en ting endnu."

"Hvad er det?" spørger han.

"Jo, jeg vil bede Dem om forladelse, fordi jeg sloges med Dem og var grov."

Han lo og sagde:

"Det gør ingenting. Gud være med dig, du er en brav knøs."

"Brav eller ikke," siger jeg, "men det piner min samvittighed, for De er jo fædrelandets forsvarer, og måske siger selve kejseren "De" til Dem."

"Det er sandt," svarer han; "når vi får vor udnævnelse, står der i dokumentet: "Vi udnævner *Dem* og befaler, at *De* skal lydes og agtes"."

"Altså havde jeg ret," siger jeg, "og det kan jeg slet ikke tåle at tænke på."

"Nu er der imidlertid ikke noget at gøre ved den sag," siger han, "for at du var stærkere end mig og stod dig, det kan du jo ikke tage tilbage."

"Nej, tage det tilbage kan jeg ikke, men for at lette min samvittighed ville jeg i det mindste gerne bede Dem slå mig så mange gange, De selv synes." Og dermed bød jeg mine kinder frem til lussinger.

"Men hvorfor skulle jeg dog slå dig?" spørger han.

"Jo, for min samvittigheds skyld og for, at jeg ikke ustraffet skal have fornærmet en af min kejsers officerer."

Han lo, og jeg pustede kinderne op, alt hvad jeg kunne.

"Hvad skal den pusten op til? Hvorfor laver du de grimasser?" spørger han.

"Jo, jeg gør mig i orden ligesom soldaterne, efter krigsartiklerne. – Og vær nu så god at slå mig på begge sider," siger jeg, og blæste kinderne op igen. Men i stedet for at slå til, styrtede han hen og kyssede mig.

"Lad det nu være godt, Ivan, i Kristi navn," siger han. "Jeg ville ikke slå dig for alt i verden. Men skynd dig nu afsted, mens Masjenka og den lille ikke er hjemme, ellers bliver her jo en flæben."

"Ja, det er en anden sag," siger jeg, "hvorfor skulle jeg gøre dem kede af det?"

Og skønt jeg nødig ville gå, var der jo ikke andet for. Altså gav jeg mig på vej uden at sige farvel, og da jeg var kommet uden for byen, stod jeg stille og tænkte, hvor jeg mon nu skulle gå hen.

Hvor længe siden var det ikke, at jeg løb fra min herre og begyndte som landstryger, men stadig havde jeg ikke fundet blivende sted. "Nu kan det være nok," tænkte jeg, "og jeg må hellere gå hen og melde mig til politiet." Men så tænkte jeg igen, at det var synd for pengene, som politiet naturligvis ville tage fra mig, og at jeg i hvert fald ville give nogle af dem ud først; jeg kunne i det mindste gå ind i et værtshus og få mig noget te med kringler til. Og så gik jeg ind i et værtshus ved markedspladsen og fik te og kringler og sad længe og drak; men evigt kunne jeg jo ikke blive ved med det og gav mig derfor på vej igen. Jeg kom over på steppen hinsides Sura-floden, hvor der blev falbudt hestehjorder, og hvor deres tatariske ejere havde slået sig ned i telte. Alle teltene var ellers ligedan, men et af dem var særlig

fint og mere spraglet end alle de andre, og omkring det stod en flok herrer, der prøvede rideheste. Der var alle slags folk, både civilister, officerer og tilrejsende godsejere; de stod og røg på deres piber i kreds om en steppetatar, høj og tynd som en bønnestage, der sad på et broget tæppe iført kaftan og guldbroderet hue.

Jeg så mig omkring og fik øje på en, der havde drukket te i værtshuset samtidig med mig. Ham spurgte jeg, hvad det vel kunne være for en fornem tatar, der sad, mens alle andre stod op.

"Kender du virkelig ikke ham?" sagde han; "det er jo khan Dsjangar."

"Og hvem er så khan Dsjangar?" spurgte jeg igen.

Da fortalte han, at khan Dsjangar var den største hesteopdrætter på hele steppen, hans hjorder vandrede omkring lige fra Volga til Ural og i hele det sandede Rynj, og khanen selv var som en kejser på steppen.

"Men hersker vi da ikke over steppen?" spurgte jeg.

"Nej," svarede han, "ja det vil sige, vi hersker nok over den, men den tilhører os alligevel ikke, for helt over til det Kaspiske Hav er der ikke andet end saltmarker og græs og fugle under himlen, så der er ikke noget for embedsmændene at komme efter; og derfor," sagde han, "er khan Dsjangar herre der, og hjemme i Rynj-sandene, siger man, har han både sheiker og sheik-sadier og småsadier og imamer og dervisher og ulaner og befaler over dem alle, ganske som han lyster, og de adlyder ham med glæde."

Mens jeg hørte på hans ord, så jeg, at en tatardreng drev en hvid hoppe frem til khanen og sagde en hel masse. Khanen

rejste sig, tog en langskaftet pisk, stillede sig lige foran hoppens hoved og strakte pisken ud mod dens pande; sådan blev han stående. Men De kan ikke tænke Dem, hvordan denne røverhøvding stod: som den prægtigste statue, siger jeg Dem; man kunne simpelthen ikke lade være at se på ham, og det var straks tydeligt, at her var en mand, der kunne se lige tværs igennem en hest. Og da jeg selv fra barnsben havde forstand på de dele, kunne jeg se, at hoppen selv begreb, at han var kender, og ligefrem stod ret for ham: Ja, kik du kun og nyd!

Sådan blev denne steppetatar stående og bare så og så på hoppen uden at gå rundt om den; ikke som vore officerer, der af bare geskæftighed altid skal vimse omkring en hest; nej, han betragtede den kun fra ét sted. Pludselig sænkede han pisken og kyssede sig selv på fingrene: Prima, prima! Så satte han sig ned igen på tæppet med korslagte ben, og hoppen lagde ørene bagud, vrinskede og dansede.

De herrer, der stod omkring, begyndte straks at kappes om at byde på den; en bød hundrede rubler, en anden halvandet hundrede, og sådan blev de ved at byde hinanden over. Hoppen var også aldeles dejlig, ikke så stor som de arabiske heste, men så velbygget, hovedet lille, øjnene runde, ørerne agtpågivende, lænderne spændstige, ryggen som en pil og benene smækre og drejede, rigtige løberben. Jeg, som forstod mig på den slags skønhed, kunne slet ikke få øjnene fra hoppen.

Khan Dsjangar mærkede jo straks, at alle herrerne havde fået blod på tanden og bød hinanden højere og højere op. Han vinkede til en smudsig tatarknøs, der sprang op på den svaneskønne hoppe og satte afsted på den i strakt karriere. Han sad på tatarernes maner, de ved, med fastklemte knæ, og

hoppen fik vinger under ham og fløj som en fugl, støt og uden slinger. Men da han bøjede sig frem over dens pandelok og skreg til den, da blev det som en hvirvelstorm af sand og hest.

"Å, du pragtfulde steppefugl," tænkte jeg, "du store trold! Hvordan har du blot båret dig ad med at fødes sådan?" Og jeg følte, hvorledes min sjæl med al sin varme fløj denne hest i møde.

Tataren bragte den tilbage; den prustede en eneste gang gennem begge næsebor, spændte bugen, kastede så al træthed af sig og hverken prustede eller fnøs det ringeste mere. "Å, du søde!" tænkte jeg. Og havde tataren forlangt ikke blot min sjæl, men også min kødelige far og mor for den, tror jeg ikke, jeg havde betænkt mig. Men det var jo ikke at tænke på at kunne få sådan en flyvehest, når herremænd og remonteofficerer sloges om at byde jeg ved ikke hvormeget for den.

Men ikke nok med det. Prisen var stadig ikke nået, og ingen havde fået hoppen. Da fik vi øje på en rytter, der kom farende på en kulsort hest fra Seliksa på den anden side Sura-floden.

Han svingede med sin bredskyggede hat, og et øjeblik efter holdt han an iblandt os, sprang af, slap hesten, gik lige hen til den hvide hoppe og stillede sig foran dens hoved, ganske som den anden statue havde gjort, og sagde:

"Hoppen er min."

"Ikke det jeg ved," svarede khanen; "herskaberne her byder mig fem hundrede penge for den."

Rytteren, der var en vældig, stormavet tatar, blev så blodrød i ansigtet, som om huden var flået af det, hans øjne blev til smalle sprækker, og han skreg:

"Jeg giver hundrede penge mere end nogen anden."

De fine herrer blev urolige og bød endnu højere. Den magre khan Dsjangar sad og smækkede med læberne. Men fra den anden side Sura-floden kom endnu en tatarisk rytter galoperende på en langmanket, rød hest. Denne rytter var radmager, det bare skind og ben, gusten var han i ansigtet og endnu mere udfordrende end den forrige. Med et sæt var han nede af hesten, plantede sig rank som et lys foran den hvide hoppe og sagde:

– Alle skal vide dette: jeg vil, at hoppen skal tilhøre mig!

Jeg spurgte min sidemand, hvad meningen egentlig var med alt dette her.

"Jo, meningen er den, at khan Dsjangar er en overmåde klog mand. Ikke blot en enkelt gang, men næsten på hvert eneste marked bærer han sig ad på den måde, at han først sælger de almindelige heste, han driver hertil; men så den sidste dag kommer han frem med en hest eller to – Vorherre må vide hvorfra, for det er næsten, som han havde tryllet dem frem af en hat – og det sådanne pragteksemplarer, at connaisseurerne bliver helt ude af sig selv. Og alt imens sidder denne snu tatar og kikker på dem og morer sig storartet og tjener store penge oven i købet. De, der kender hans vaner, går kun og venter på denne sidste hest, og sådan er det også gået denne gang. Alle troede, at khanen var færdig til at rejse sin vej, og han rejser da også i nat; men sikken hoppe han nu er kommet frem med."

"Ja, det er en vidunderlig hest!" sagde jeg.

"Rent bedårende," sagde han. "De siger, at han har drevet den til marked sammen med den øvrige hjord, men skjult den for alles blikke blandt de andre heste, og ingen havde anelse om den undtagen disse tatarer, der nylig kom ridende; og til dem

havde han sagt, at den ikke var til salg, men var en offerhest. Men om natten skilte han den fra de andre og drev den ind på lysningen i Mordovski-skoven, hvor han lod den græsse under opsigt af en særlig hyrde. Nu har han pludselig sluppet den ud og stillet den til salg, og nu skal du bare se, hvad der bliver for et postyr for dens skyld, og hvad denne tatarhund får for den. Har du lyst, kan vi gerne vædde om, hvem der får den?"

"Hvorfor skulle vi vædde?"

"Jo, fordi der nu om lidt bliver stort halløj. Alle de fine herrer kan bide sig i næsen; det bliver sikkert en af de to asiater, der får hesten."

"Er de da så rige?" spurgte jeg.

"Rige er de også," svarede han, "og desuden er de hestegale. De ejer selv store hjorder, og aldrig i livet ville de unde hinanden en god offerhest. De er begge to godt kendt; han med den tykke mave og det flåede ansigt hedder Bakschej Otutschev, og den radmagre er Tschepkun Emgurtschejev – begge er de helt tossede efter heste, og hvis du bare vil vente lidt, skal du få artige ting at se."

Jeg tav og gav agt. Herrerne, der havde budt på hoppen, havde allerede trukket sig tilbage fra den og stod som tilskuere. Men de to tatarer var begyndt at skubbe til hinanden for at komme til at klaske khan Dsjangar i hånden samtidig med, at de dirrende af ophidselse holdt fast i hoppen og råbte og skreg. Den ene råbte:

"Foruden pengene giver jeg fem heste til."

Den anden hylede:

"Men jeg giver femten heste."

"Tyve!" vrælede Tschepkun Emgurtschejev.

"Femogtyve!" hvinede Bakschej.

"Tredive!" brølede den anden.

Længere kunne åbenbart ingen af dem strække sig. Tschepkun skreg tredive, og Bakschej bød også kun tredive og ikke mere. Men i stedet bød Tschepkun yderligere en saddel, og Bakschej en saddel og en kaftan. Tschepkun var med på kaftanen, men så kunne de igen ikke komme længere.

Tschepkun råbte nu:

"Hør mig, khan Dsjangar! Når jeg kommer hjem, skal jeg sende dig min datter!"

Bakschej gik også en datter op; men så var de lige langt igen.

Da begyndte alle de tatarer, der stod og var vidne til denne handel, at skråle og larme på deres manér, drev Tschepkun og Bakschej fra hinanden, skubbede dem hver til sin side og forsøgte at tale dem tilrette, for at de ikke skulle bringe hinanden til tiggerstaven.

"Hvad er der nu sket?" spurgte jeg min sidemand.

"Jo, ser du, de tatarer, der nu skiller dem ad, har ondt af Tschepkun og Bakschej, fordi de jo har budt så vanvittig højt; derfor jager de dem hver til sin side, så de kan besinde sig og en af dem afstå hoppen til den anden på en eller anden hæderlig måde."

"Hvordan skulle de vel afstå den til hinanden," spurgte jeg, "når de begge to er lige indtaget i den? Det er jo umuligt."

"Å, det ved jeg da ikke," svarede han, "asiaterne er et klogt og fornuftigt folk; de tænker som så, at hvorfor skal man kaste så meget gods bort uden nødvendighed og give khan Dsjangar, hvad han vil have? Hvem der skal eje hesten, bliver nu med alles samtykke afgjort ved piskekamp."

"Piskekamp?" spurgte jeg, "hvordan skal det forstås?"

"Du skal snart få det at se; de begynder straks."

Jeg lagde mærke til, at både Bakschej Otutschev og Tschepkun Emgurtschejev ligesom havde beroliget sig lidt. De rev sig løs fra de tatarer, der holdt dem, løb hinanden i møde og vekslede håndklask.

"Kom an!" råbte den ene, og: "Kom an!" svarede den anden.

Begge to rev samtidigt deres kaftaner af, beschmeter og bløde skindstøvler; samme vej gik skjorterne, så de kun havde deres stribede pludderbukser på. Derefter satte de sig ned på jorden lige overfor hinanden som et andet par steppehaner.

Det var første gang i mit liv, jeg så en sådan forestilling, og jeg var jo nysgerrig efter, hvad der mere ville ske.

De rakte hinanden venstre hånd og holdt godt fast, strakte benene ud og stemte fodsålerne mod hinanden, og så skreg de: "Hit med dem!"

Hvad det var, de ville have, begreb jeg ikke, men fra tatarklyngen svaredes der: "Straks, straks!"

Nu kom en gammel, værdig tatar ud af klyngen; i hænderne holdt han to ordentlige knutpiske, som han målte med hinanden og viste frem først for hele den forsamlede mængde, dernæst for Tschepkun og Bakschej.

"Se!" råbte han, "de er fuldstændigt ens!"

"Ens!" råbte tatarflokken; "vi ser alle, at det er ærlige piske, og snerterne er lige lange. Lad dem sætte sig og begynde."

Bakschej og Tschepkun ville rive piskene til sig; men den værdige tatar bød dem vente og rakte dem selv en pisk hver. Så klappede han sagte i hænderne: en, to, tre … og næppe havde han klappet tredje gang, før Bakschej af al sin magt gav

Tschepkun et slag ned over skulderen på den nøgne ryg, og Tschepkun svarede med nøjagtig samme konfekt. Og sådan blev de nu ved at traktere hinanden. De stirrede hinanden i øjnene, den ene holdt sine fodsåler stemt hårdt mod den andens, deres to venstrehænder holdt hinanden fast, mens de svang piskene i deres højre … De kan tro, de forstod at lægge kræfterne i! Ingen gav den anden noget efter. Deres øjne stod ligefrem på stilke, de fik krampe i den venstre, men hverken den ene eller den anden ville give tabt.

"Skal det måske være noget lignende, som når herskabsfolk duellerer?" spurgte jeg min bekendt.

"Ja, det her er også en slags tvekamp," svarede han; "kun gælder den ikke æren. Det, de slås for, er at spare deres ejendom."

"Hvor længe skal de nu blive ved at tærske løs på hinanden?"

"Så længe de har lyst, og så længe kræfterne slår til."

Men de to knaldede bare videre, og tilskuerne stredes om, hvem af dem, der ville vinde. "Tschepkun vinder over Bakschej," sagde nogle; andre modsagde dem: "Bakschej gør kål på Tschepkun;" og det væddede de så om. Nogle holdt på Tschepkun, andre på Bakschej, alt efter hvem de nu havde mest tiltro til. De synede sagkyndigt deres øjne og tænder, mønstrede deres rygge og sluttede sig af visse kendetegn til, hvem der havde de bedste udsigter, og ham holdt de på. Den mand, jeg talte med, hørte også til de sagkyndige tilskuere; han havde holdt på Bakschej, men lidt efter sagde han:

"Av, der røg min tyvekopek! Nu vinder Tschepkun!"

"Hvor kan man vide det?" mente jeg. "Endnu kan man vel ikke dømme; de sidder jo begge lige støt."

"Ja, sidde gør de lige støt endnu," svarede han, "men de bærer sig ikke ligedan ad."

"Jeg synes," sagde jeg, "at Bakschej er den, der slår aller mest rasende."

"Ja, men det er jo netop det, der ikke duer. Nej, min tyvekopek er fløjten, for Tschepkun vinder."

"Hvad er nu det for noget tøjeri?" tænkte jeg; "min bekendt har dog de besynderligste begreber. Men på den anden side må han vel forstå sig på tingene, siden han vædder."

Nysgerrig var jeg dog blevet, og derfor spurgte jeg på ny min bekendt:

"Sig mig en gang, min gode mand, hvorfor er du nu så urolig for Bakschej?"

"Du må være et meget enfoldigt bymenneske," svarede han; "se, hvordan Bakschejs ryg ser ud!"

Jeg kikkede og kunne ikke opdage noget forkert ved ryggen; jeg syntes, den var udmærket, både kraftig og bred, og svulme gjorde den som en pude.

"Men ser du da ikke, hvordan han slår?" spurgte han.

Jeg kikkede igen, men kunne ikke se andet, end at Bakschej slog rasende, så øjnene stod ud af hovedet på ham, og for hvert af hans slag randt blodet i stride strømme.

"Tænk dig nu, hvordan han arbejder indvendig."

"Indvendig?" siger jeg. "Hvorledes det? Jeg ser kun, at han sidder rank med åben mund og sluger en masse luft."

"Det er just det, der er fejlen," siger min bekendt. "Hans brede ryg er en god skive for slagene. Han slår alt for ivrigt, så han bliver stakåndet, og ånde gør han gennem munden, så luften brænder ham op indvendig."

"Så skulle altså Tschepkun være mere at lide på?" spørger jeg.

"Absolut," svarer han. "Tschepkun er jo ikke andet end skind og ben, og ryggen holder han krum som en skovl, så at slagene umuligt kan træffe den med hele deres vægt; de rammer kun stedvis. Og se selv, hvordan han dænger Bakschej til med fuld beregning og uden at forivre sig; han rykker ikke straks snerten til sig, men giver huden tid til at hovne op under slaget. Derfor er Bakschejs ryg også helt opsvulmet og blå som en kedel, der kommer ingen blod, og hele svien bliver følgelig inde i kroppen, mens derimod huden på Tschepkuns magre ryg er revnet og oprevet som på en stegt pattegris; og derfor siver alle hans smerter ud sammen med blodet. Altså bliver det ham, der klør Bakschej. Er du nu med?"

"Ja, nu forstår jeg det," siger jeg. Og jeg havde virkelig også med ét fattet hele denne asiatiske idræt og var blevet stærkt interesseret i den.

"Og så det aller vigtigste," belærte min bekendt mig: "Se bare, hvordan denne fordømte Tschepkun holder takten. Ser du, han slår og får igen, og når han tager imod slag, så kniber han øjnene sammen; det er lettere end at glo stift som Bakschej. Og Tschepkun har bidt tænderne sammen og lukket munden; det er også bedre, for så bliver den indre brand ikke så heftig."

Jeg lagde mig alle disse interessante kendetegn på sinde og gav mig nu til selv at iagttage de kæmpende. Da forstod jeg også, at Bakschej ubetinget måtte give tabt; hans blik var allerede helt stift, og læberne var blevet tynde som sejlgarn, så at tænderne grinede.

Sådan gik det også. Endnu en snes gange langede Bakschej til Tschepkun, men for hver gang svagere, og pludselig – klask!

– faldt han bagover og slap taget i Tschepkuns venstre hånd; med den højre gjorde han endnu nogle bevægelser, som om han slog, men han var allerede fra sans og samling og anede ikke, hvad han gjorde.

"Ja, der gik altså mine tyve kopek," sagde min bekendt. Men alle tatarerne skræppede op og lykønskede Tschepkun:

"Bravo, farlille, bravo Tschepkun Emgurtschejev! Godt gjort! Det var en ordentlig omgang, du der gav Bakschej! Sæt dig nu op, hoppen er din!"

Khan Dsjangar selv rejste sig fra sit tæppe, gik frem, smaskede med læberne og sagde:

"Din er hoppen, Tschepkun, og ingen andres. Sid op og rid den og hvil dig."

Tschepkun rejste sig også. Blodet strømmede ham ned ad ryggen, men han viste ingen tegn til svaghed. Han lagde sin kaftan og sin beschmet over hoppens ryg og kastede sig tværs over den på maven. På den måde red han sin vej.

Men jeg blev igen trist til mode.

"Nu er den spas forbi," tænkte jeg. Og så nødigt jeg end ville, begyndte jeg på ny at gruble over, hvad jeg vel skulle tage mig til.

I det samme siger heldigvis min bekendt til mig:

"Gå ikke endnu, vent lidt; der kommer sikkert mere."

"Hvad skulle der komme mere," siger jeg. "Nu er det jo forbi."

"Nej," siger han, "det er ikke forbi; se blot, hvor khan Dsjangar bakker på sin pibe og bolmer. Der er ingen tvivl om, at han er ved at finde på noget, et eller andet rigtig asiatisk."

Jeg tænkte for mig selv: "Å, blot der dog blev mere af samme slags, og jeg også kunne få lov at prøve; jeg skulle minsandten

ikke give mig!"

6

Og hvad tror De vel? Jo, det gik akkurat netop, som jeg ønskede. Khan Dsjangar røg på sin pibe, og ovre fra engen kom endnu en tatarknøs galoperende, men ikke på en hoppe som den, Tschepkun havde vundet fra Bakschej efter deres overenskomst; denne gang var det en sort plag, som slet ikke kan beskrives. Jeg ved ikke, om De nogensinde har set en vagtelkonge pile afsted langs en kornmark? Den spreder vingerne, men halen står ikke lige ud som hos andre fugle; både den og benene lader den hænge, som om den ikke havde brug for dem, og det ser nøjagtigt ud, som om fuglen blev båret af luften. Den nye hest, jeg taler om, lignede fuglen i, at den syntes at bevæge sig ved andre kræfter end sine egne.

Man kan ikke just sige, at den fløj; der blev blot mere og mere plads bagved den. Aldrig i mit liv havde jeg set noget så let; og vurdere en sådan hest kunne jeg slet ikke indlade mig på; kun var jeg overbevist om, at en hvilken som helst fyrste ville give vældige skatte for at eje den. End mindre kunne jeg ane, at den hest skulle blive min.

"Hvad for noget? Blev den Deres?" afbrød de forbavsede tilhørere fortælleren.

"Det gjorde den efter alle kunstens regler, men kun et eneste minut, og hvorledes det gik til, skal De nu få at høre, hvis De behager. De fine herrer begyndte som sædvanlig at byde på denne hest også, og min remonteofficer, ham jeg havde givet barnet, bød også. Men en tatar ved navn Savakirej fulgte stadig med i buddene. Det var en undersætsig mand, lille, men kraftig

og hurtig i vendingen; hans hoved var barberet over det hele, rundt og drejet som et godt kålhoved, og ansigtet var rødt som en gulerod, og hele manden lignede akkurat et frodigt lille bed i en køkkenhave.

"Hvorfor skal vi tømme vore lommer, når det ikke behøves?" råbte han. "Hvem, der vil, kan lægge de penge frem, som khanen forlanger, og så kan han kæmpe på pisk med mig om, hvem der skal have hesten."

Det passede naturligvis ikke herrerne, der straks trak sig til side. Hvorledes skulle de også have kunnet slås med tataren? Den lede hedning havde selvfølgelig lavet dem til plukfisk alle sammen. Min remontemand rådede heller ikke over for rigeligt med penge i øjeblikket, for han havde tabt i kortspil i Pensa; men jeg så jo, at han gerne ville have hesten.

Så trak jeg ham bagfra i ærmet og sagde: "Sådan og sådan, der er ingen grund til at smide penge væk til ingen nytte, men giv mig, hvad khanen forlanger, så sætter jeg mig ned og slås med Savakirej om dyret." Han ville ikke gå ind på det, men jeg blev ved at bede ham og sagde:

"Vis mig den nåde! Jeg vil så gerne."

Nå, sådan blev det da.

"Og De og tataren pryglede så virkelig løs på hinanden?"

"Ja, vi bar os ad på samme manér som de forrige, og det blev mig, der fik plagen."

"Det vil altså sige, at De besejrede tataren?"

"Ja, helt let var det ikke, men det gik da."

"Det gjorde vel forfærdelig ondt?"

"Hm … hvad skal jeg sige … ja, men mest i begyndelsen, da var det meget føleligt, særlig fordi jeg jo ikke var vant til det, og han

den anden, Savakirej, også forstod at slå, så det hovnede, uden at der kom blod. Men var han listig, så var jeg jo heller ikke fra i går. Hver gang han slog mig, krummede jeg ryggen under pisken, så at huden straks gik itu; på den måde reddede jeg mig og fik pryglet Savakirej færdig."

"Færdig? De mener vel ikke, at De pryglede ham ihjel?"

"Jo-o, med sin stædighed og sine finter bar han sig så dumt ad, at han forlod denne verden," svarede fortælleren godmodigt og lidenskabsløst; men da han så, at hans tilhørere betragtede ham om ikke med skræk så dog i stum forlegenhed, syntes han at føle, at han måtte give en nærmere forklaring.

"Ser De," fortsatte han, "det var ikke min skyld, men hans; han ansås nemlig for at være den største slagsbroder i hele Rynj, og derfor var det hans ærgerrighed ikke at give tabt overfor mig på nogen betingelse; han ville holde ud som en mand for ikke at drage skam over den asiatiske nation. Men kræfterne svigtede ham, stakkel, og han formåede ikke at holde stand mod mig, vistnok fordi jeg havde lagt en kobbermønt i munden. Det hjælper storartet; jeg bed hele tiden i den for ikke at føle smerterne, og for at adsprede tankerne talte jeg slagene for mig selv; på den måde holdt jeg det gående."

"Og hvor mange slag talte De?" afbrød man fortælleren.

"Det kan jeg ikke sige helt bestemt. Jeg husker, at jeg talte til to hundrede og to og firs, men så faldt jeg i en slags afmagt og glemte at tælle et minut eller sådan; bagefter slog jeg løs uden at tælle, men netop straks derpå langede Savakirej ud efter mig for sidste gang, men kunne ikke mere slå til og sank forlæns over mod mig som en dukke; da de skulle se nøjere på ham, var han død … det havde han for sin fordømte stædighed, det

tossehoved. Jeg var lige ved at komme i tugthuset for hans skyld. Tatarerne, de brød sig ikke om det; var han død, nå, så var han død og dermed færdig; sådan var jo vilkårene, og han kunne lige så gerne have pryglet mig ihjel. Men vore egne, russerne, ja det var ligefrem sørgeligt, så uforstående de var, og som de tog på veje.

"Hvad er der i vejen med jer?" sagde jeg. "Hvad er det, I vil?"

"Du har jo slået asiaten ihjel," sagde de.

"Ja, hvad så? Det var jo en venskabelig overenskomst. Havde det måske været bedre, hvis det var ham, der havde slået mig ihjel?"

"Havde han slået dig ihjel," sagde de, "havde han ikke fået straf for det, for han er af en anden tro; men du skal dømmes efter de kristne love. Følg nu med til politiet."

"I kan for min skyld dømme vinden på marken, gode venner," tænkte jeg ved mig selv; og da der efter min mening ikke findes noget skadeligere end politiet, smøg jeg mig hen til et par tatarer og hviskede til dem:

"Red mig, fyrster, I har jo selv set, at det gik ærligt til."

De forbarmede sig over mig og skubbede mig om bagved sig, og så skjulte de mig.

"Hvordan kunne de skjule Dem?"

"Jeg flygtede med dem ud på deres stepper."

"Helt ud på stepperne?"

"Ja, helt til selve Rynj-sandene."

"Blev De der længe?"

"Over ti år. Tre og tyve var jeg, da de afleverede mig i Rynj-sandene, og i mit fire og tredivte år flygtede jeg derfra og kom tilbage igen."

"Syntes De godt om at bo på steppen?"

"Nej, hvordan skulle man kunne synes om det? Der er ikke andet end ensformighed og kedsommelighed; men desværre kunne jeg ikke komme derfra tidligere."

"Hvorfor det? Satte tatarerne Dem i et jordhul eller holdt Dem under bevogtning?"

"Nej, de er såmænd meget flinke, og så tarveligt bar de sig skam ikke ad mod mig, at de satte mig i et jordhul eller i gabestok. De sagde simpelthen: "Vær vor ven, Ivan; vi holder meget af dig," sagde de, "bo hos os på steppen og bliv et nyttigt menneske, kurér vore heste og hjælp kvinderne."

"Kurerede De også på tatarerne?"

"Ja, jeg var læge for både dem og deres kvæg, både heste og får, men særlig hjalp jeg tatarkvinderne."

"Men er De da lægekyndig?"

"Ja, hvad skal jeg sige? … Det er vel ingen kunst? De, der blev syge, dem gav jeg aloe eller galgantrod, og så gik det over. Aloe var der nok af – i Saratov fandt en tatar en hel sæk fuld; men før jeg kom, vidste de ikke, hvad det kunne bruges til."

"Syntes De godt om at være hos Dem?"

"Nej, jeg længtes stadig derfra."

"Men De havde vel kunnet slippe bort?"

"Nej, ja det vil sige, hvis jeg havde kunnet bruge mine fødder, var jeg sikkert snart kommet tilbage til fædrelandet."

"Hvad skete der da med Deres fødder?"

"De lagde børster ind i dem, efter at jeg havde prøvet første gang."

"Hvadbehager? … Ja, undskyld, men vi forstår ikke rigtigt, hvad De mener med *børste*?"

"Det er et ganske almindeligt middel hos tatarerne. Hvis de synes godt om en og vil hindre ham i at løbe bort, og han har hjemvé eller forsøger at flygte, så sørger de for, at han ikke kan stikke af. Sådan gjorde de også med mig. Da jeg havde forsøgt at flygte en gang, men var gået vild, fangede de mig og sagde: "Ivan, du skal være vor ven, og for at du ikke på ny skal forlade os, er det bedst, at vi skærer dig lidt i fødderne og lægger en smule børster ind." Og så ødelagde de mine fødder så grundigt, at jeg i årevis måtte krybe om på alle fire."

"Men hvordan i alverden foretager de dog denne grufulde operation?"

"Meget simpelt. En halv snes mand væltede mig om på jorden og sagde til mig: "Skrig, Ivan, skrig bare af alle kræfter, når vi begynder at skære; så er det ikke så slemt." Så satte de sig overskrævs på mig, og en af dem, der forstod kunsten, skar på et øjeblik mine fodsåler op og dryssede hakket hestehår i sårene, hvorefter han trak huden sammen igen over denne her strøelse og syede kanterne sammen med en tynd streng. Efter den historie lod de mig ligge nogle dage med sammenbundne arme, for de var jo bange for, at jeg skulle rive i sårene og få børsterne til at bulne ud. Men da huden var vokset sammen, slap de mig løs og sagde: "Bliv nu rask, Ivan; nu er du for alvor vor ven og går aldrig mere fra os."

Men ikke så snart forsøgte jeg at støtte på benene, før jeg pladask faldt om igen. Det hakkede hår, der var vokset ind i fodsålerne under huden, stak lige op i det rå kød, og det gjorde så vanvittig ondt, at der slet ikke var tale om, at jeg kunne gå et skridt og ikke engang stå ret op. Siden jeg blev født, havde jeg aldrig grædt; men nu brølede og hulkede jeg.

"Hvad har I gjort med mig, forbandede asiater! Det havde været bedre, om I havde slået mig ihjel, I giftslanger, end at I for hele mit liv har gjort mig til en krøbling, der ikke kan gå."

"Tag det bare med ro, Ivan," sagde de, "der er ingen grund til at tage sådan på veje for en bagatel."

"Kalder I det en bagatel," sagde jeg, "at I har fordærvet et menneske, og må man ikke engang have lov at tage det ilde op?"

"Du vænner dig sikkert til det efterhånden," sagde de, "lad bare være at træde på fodsålerne, men hump på hælene, så går det nok."

"I fordømte slyngler!" tænkte jeg. Jeg vendte mig fra dem og talte ikke mere med dem. Og jeg blev enig med mig selv om, at hellere ville jeg dø end vralte rundt på hælene, som de rådede mig til. Men så lå og lå jeg og kedede mig jammerligt, og lidt efter lidt begyndte jeg alligevel at stolpre rundt på hælene. Da lo de godt af mig og sagde:

"Det går jo storartet, Ivan."

"Det var dog rædsomt! Men hvor kunne det komme sig, at de fik fat i Dem, da De forsøgte at rømme?"

"Jo, det var jo umuligt. Steppen er flad, der er ingen veje og ingenting at spise … Jeg gik i tre dage og blev stadig mattere; jeg fangede en fugl med hænderne og åd den rå, men snart var jeg lige så udsultet som før, og der fandtes ikke en dråbe vand. Hvordan skulle jeg have kunnet fortsætte? … Så faldt jeg sammen, og de fandt mig og tog mig og lagde børster ind i mine fødder."

En af tilhørerne bemærkede om disse "børster", at det jo måtte være nederdrægtig besværligt at gå på hælene evig og altid.

"Ja, i begyndelsen var det højst ubekvemt," svarede Ivan Severjanitsch, "og skønt jeg efterhånden vænnede mig til det, kunne jeg aldrig gå ret langt. Men jeg skylder sandheden at sige, at tatarerne til gengæld også behandlede mig nydeligt fra den tid af.

"Det er ikke godt for dig at være alene nu, Ivan," sagde de; "du kan ikke hente vand, og svært har du ved at lave mad. Tag dig nu en Natasja; vi skal give dig en god Natasja, du kan få hvem du vil."

"Hvad skal jeg vælge for?" sagde jeg, "de er lige gode alle sammen; giv mig en, I selv synes."

Så gav de mig uden videre vrøvl en kone.

"Hvad for noget! Gav de Dem en tatarkvinde til kone?"

"Ja, det forstår sig, at hun var tatar. Først fik jeg enken efter selvsamme Savakirej, som jeg pryglede ihjel; men det viste sig, at hun slet ikke var efter min smag. Hun var så indskrænket og lod altid til at være bange for mig og var mig ikke til spor af glæde. Om det nu var manden, hun sørgede over, eller hun havde en anden hjertesorg – det er jo ikke godt at vide. Men da de mærkede, at jeg var led og ked af hende, bragte de mig straks en anden; det var en lille pige, vel ikke mere end tretten år.

"Her har du nu en Natasja til, Ivan," sagde de; "denne her bliver nok morsommere."

Nå, så tog jeg hende.

"Blev hun dem så til mere trøst end den anden?" spurgte tilhørerne Ivan Severjanitsch.

"Ja," svarede han, "nummer to var bedre. Undertiden var hun virkelig opmuntrende; men til andre tider ærgrede hun mig ganske vist, når hun var uartig."

"Hvordan uartig?"

"På så mange måder. Sommetider fandt hun på at hoppe op på mine knæ, og når jeg lå og sov, sparkede hun tjubetejka-kalotten af hovedet på mig og hev den langt væk og lo af mig. Og truede jeg så ad hende, grinede hun kun endnu mere og sang af fuld hals og hoppede omkring som en elverpige. På alle fire kunne jeg jo ikke så godt fange hende, men faldt om og måtte selv le.

"Så De barberede hele hovedet og gik med tjubetejka derude på steppen, ligesom tatarerne?"

"Ja, det gjorde jeg."

"Det var vel for, at Deres koner skulle synes godt om Dem?"

"Å nej, det var mere for renligheds skyld; badstuer har de jo ikke dér."

"Og De havde altså to koner på en gang?"

"Ja, på den steppe. Men siden blev jeg taget derfra af en anden khan, som hed Agaschimola, og hos ham gav de mig to til."

"Hvordan bar han sig ad med at tage dem?" spurgte en af tilhørerne.

"Jo, med list. Fra Pensa var jeg jo flygtet med Tschepkun Emgurtschejevs tatarer og boede fem år i Emgurtschejevs horde. En gang gjorde han stort gilde og fik i den anledning besøg af en hel mængde andre fyrster og ulaner og sheik-sadier og småsadier; blandt gæsterne var for resten også khan Dsjangar og Bakschej Otutschev."

"Ham, der pryglede Tschepkun?"

"Javel."

"Men var Bakschej da ikke vred på Tschepkun?"

"Hvorfor skulle han være det?"

"Fordi han havde pryglet ham sådan og taget hesten fra ham."

"Nej, slet ikke; det bliver de aldrig vrede på hinanden for. Den, der har besejret en anden i ærlig tvekamp, han får det, de har kæmpet om, og dermed færdig. Alligevel gjorde khan Dsjangar mig en gang bebrejdelser: "Du var godt dum, Ivan," sagde han, "at du satte dig til at prygle Savakirej på den russiske fyrstes vegne; du kunne gerne have undt mig den fornøjelse at se ham selv smide skjorten."

"Det havde du aldrig fået at se," svarede jeg.

"Hvorfor ikke?"

"Nej," sagde jeg, "for vore fyrster er kleinmodige og umandige, og kræfter har de ingen af."

Det forstod han.

"Ja," sagde han, "jeg har nok set, at de aldrig gør noget rigtigt for at få, hvad de vil have. Kan de ikke få det for penge, så opgiver de det."

Nå, men denne Agaschimola, han kom fra en fjern horde et sted helt ovre ved det Kaspiske Hav; der havde han sine hjorder gående. Han holdt meget af at bruge læge og ville have mig til at kurere på sin førstehustru og lovede Emgurtschejev en masse høveder, hvis han måtte låne mig. Emgurtschejev gav også sit minde, og jeg tog aloe og galgantrod med på rejsen. Og så snart Agaschimola havde fået mig, så – hej! – gik det afsted med hele karavanen; vi red i hele otte dage."

"Red De også?"

"Javel."

"Men Deres fødder?"

"Hvad så med dem?"

"Jo, De havde vel ondt af det hakkede hestehår i Deres fødder?"

"Å nej, det passer de nok på. Når de har lagt sådan en børste ind i foden på en mand, så kan han ikke gå, men på en hest sidder han snarest bedre end andre, fordi denne vralten på hælene gør ham hjulbenet, og hans ben derfor slutter fast som et tøndebånd om hesten; den kan absolut ikke kaste ham af."

"Nå, og hvad skete der så videre med Dem på den nye steppe hos Agaschimola?"

"Jo, dér kom jeg ud for endnu værre ting."

"Men klarede dem?"

"Jo, jeg klarede dem da."

"Fortæl os så, hvad det var, De måtte gennemgå hos Agaschimola."

"Det skal jeg gerne."

7

"Næppe havde Agaschimolas tatarer bragt mig til deres lejr, før de gav sig på vej til et nyt sted; og lade mig slippe fri ville de ikke.

"Hvad skal du bo hos Emgurtschejevs for, Ivan," sagde de; "Emgurtschejev er en tyv; nej, bliv du boende hos os. Vi skal ære og højagte dig og give dig gode Natasjaer. Der, hvor du var, havde du kun to Natasjaer; vi skal nok give dig flere."

"Hvad skal jeg med flere?" indvendte jeg, "det behøves ikke."

"Jo," sagde de, "det forstår du ikke; flere Natasjaer er bedre. De føder dig flere små Nikolajer, som kalder dig far."

"Tror I måske, det er morsomt at skulle sætte tatarunger i verden? Hvis her fandtes nogen, der kunne kristne og døbe dem, var det en anden sag; men hvor mange jeg end avler, bliver de alle sammen jeres og ikke rettroende, og når de bliver voksne, snyder de russerne oven i købet."

Så tog jeg to hustruer igen og ikke flere; for når der er mange kvinder i huset, så skændes de lede utysker, selv om de også er tatarkvinder, og man må stadig holde dem i ørene.

"Nå, elskede De Deres nye hustruer?"

"Hvad for noget?"

"Jeg mener, om De holdt af Deres nye hustruer?"

"Holdt af Dem? Nå sådan. Jo, den ene, som jeg fik af Agaschimola, var underdanig mod mig, og hende havde jeg ikke noget imod."

"De syntes måske bedre om den helt unge pige, der tidligere havde været Deres kone?"

"Å, jeg ved ikke; hende havde jeg heller ingenting imod."

"Og De længtes vel efter hende, da De blev stjålet og kom til en ny horde?"

"Nej, længes kan jeg ikke sige, jeg gjorde."

"Men De havde vel børn med de første hustruer?"

"Ja, det havde jeg rigtignok: Savakirejs enke fødte to Nikolajer og en Natasja, og den anden lille fik i løbet af fem år seks børn, for den ene gang kom der to Nikolajer."

"Hvorfor kalder De Dem egentlig alle sammen "Nikolajer" og "Natasjaer"?"

"Sådan gør tatarerne. En voksen russer hedder hos dem altid "Ivan", en kvinde "Natasja" og en dreng "Nikolaj". Mine koner var ganske vist tatarkvinder, men de regnedes for russere efter mig, og derfor kaldtes de "Natasjaer" og drengene "Nikolajer". Selvfølgelig var det kun rent overfladisk, for de havde jo ikke fået del i nogen slags kirkelige sakramenter, og jeg regnede dem da heller ikke for mine børn."

"Anså De Dem ikke for Deres egne? Hvorfor dog ikke?"

"Det kunne jeg vel ikke, når de hverken var døbt eller salvet med myrrha."

"Men Deres faderfølelse da?"

"Hvad for noget?"

"Det er vel ikke tænkeligt, at De slet ikke holdt af Deres børn og aldrig kærtegnede dem?"

"Kærtegnede dem? Det forstår sig, at hvis man sådan sad, og en af dem kom løbende hen og stillede sig op, så kunne det jo undertiden hænde, at man klappede ham på hovedet og så på ham og sagde: "Gå hen til din mor". Men det skete sjældent, for jeg havde andet at tænke på."

"Andet? Havde De så meget at bestille?"

"Ikke spor; men jeg længtes altid hjem til Rusland."

"Og skønt De var der i ti år, kunne De ikke vænne Dem til stepperne?"

"Nej, jeg ville hjem, jeg længtes. Navnlig om aftenen, men for resten også midt på dagen, når det var smukt og varmt vejr … Der er stille i lejren, alle tatarerne er ved at omkomme af hede inde i teltene og sover; jeg løfter en flig af mit telt og kikker ud på steppen … steppe til alle sider, alt sammen ens … brændende, grufuldt hedt. Uendelige vidder, ingen grænse. Græs i utålelige masser. Det hvide, dunede fjergræs bølger som et sølvhav, og vinden fører dets duft med sig. Det lugter af får. Solen brænder, brænder, og stepperne er uendelige som tungsindet inde i mig, det har heller ingen grænse, og min længsel er bundløs. Man sidder og stirrer uden at vide hvorhen, og med ét stiger ligesom et kloster eller en kirke frem for blikket, og man husker sit kristne land og brister i gråd."

Ivan Severjanitsch holdt inde i sin fortælling, sukkede dybt ved erindringen og fortsatte:

"Men endnu værre var det på saltstepperne helt nede ved det Kaspiske Hav. Den røde sol steger, saltsteppen gnistrer, og havet blinker. Man bliver endnu mere forrykt af al denne blinken og gnistren end af fjergræsset, man ved ikke, hvor man er, eller til hvilken del af verden man skal regne sig, det vil sige, om man lever eller måske allerede er død og pines for sine synders skyld i et håbløst Helvede. Hvor steppen bærer græs, er den alligevel ligesom en smule gladere; dér kan det dog en sjælden gang hænde, at lidt salvie blåner på en skråning, eller at en lille malurt eller sar bryder alt det hvide. Men her er det kun

en eneste uafbrudt glitren … Dér sker det, at der opstår en løbeild i græsset, og da bliver der et "leben": Trapfugle flyver op, stortrapper og spover, og der bliver gjort jagt på dem, til hest, man slår dem ihjel med lange piske. Men så på en gang må man selv flygte og redde sig og hesten fra ilden … Sådan noget er dog en adspredelse. Når der har været steppebrand, vokser der jordbær i asken, og så kommer der forskellige fugle, helt små de fleste af dem, og luften svirrer af kvidren … Det kan også indtræffe, at man støder på en busk: en spiræa, en vild fersken eller en lille akacie… Og når tågen ved solopgang falder ned som dug, føles det så svalt, og græsset dufter godt … Kedeligt er der jo selvfølgelig i alle tilfælde, men i det mindste udholdeligt. Men Gud fri alle og enhver fra at måtte leve længe på saltstepperne. En hest kan være tilfreds der en tidlang; den slikker salt og drikker derfor meget og lægger på huldet; men for et menneske er det den rene undergang. Der er intet som helst liv; det eneste er, ligesom for spøg, en lille rødnæbbet fugl, der ligner vore lærker; den er ganske uanselig, kun at den altså har en rød kant omkring næbbet. Hvorfor den flyver til denne strand, ved jeg ikke, men da der ingen steder er, hvor den kan sætte sig, lader den sig falde ned på saltsteppen og lægger sig til hvile på brystet. Så letter den og flyver igen; men en anden en kan ikke engang gøre det, fordi man ingen vinger har, og dér står man og kan hverken leve eller dø eller få syndsforladelse, og dør man, graver de en ned i saltet som et andet selvdødt får, og dér kan man ligge nedsaltet til verdens ende.

Om vinteren er der endnu uhyggeligere. Der falder kun lidt sne, kun så meget, at græsset akkurat dækkes og bliver som bast. Da sidder tatarerne hele tiden omkring ilden i deres jurter

og ryger tobak, og af bare kedsommelighed kommer de jævnligt op at skændes. Ude er der ingenting at se på. Hestene går og driver omkring, magre og pjuskede, næsten ikke andet end manke og hale. De kan knap slæbe benene efter sig, og med hovene skraber de snelaget til side og gumler det frosne græs i sig; det er det eneste, de kan holde livet oppe med, og sådan sulter de sig igennem.

Det er ikke til at holde ud. Den eneste adspredelse, man har, er, hvis de mærker, at en hest er blevet så svag, at den ikke længere kan græsse – det vil sige: ikke længere kan skrabe sne bort med hovene og få fat i det frosne græs; så stikker de straks en kniv i halsen på den, flår huden af og fortærer kødet. Det er modbydeligt vammelt og smager omtrent som koyver, men er sejt. Man er jo nødt til at spise det, men det giver kvalme.

Heldigvis forstod en af mine koner sig på at røge hesteribbenssteg: hun tog ribbensstykket med kødet på begge sider, puttede det ned i en stor sæk og røgede det over ilden. På den måde kan man lettere få det ned, for så lugter det i det mindste som røget skinke, men smagen er lige modbydelig.

Der sidder man så og tygger på denne vederstyggelighed og kommer pludselig til at tænke på, at derhjemme i landsbyen, dér hugger de nu hovedet af ænder og gæs til julefesten, stikker svin og koger dejlig fed kålsuppe på halsflæsket. Og snart skal far Ilja, vor præst, den gode gamle mand, gå sin rundtur i Kristi navn, og med ham degnene og præstekonen og degnekonerne og seminaristerne; alle er de glade, men far Ilja selv tåler ikke meget af de våde varer. På herregården kommer tjeneren og rækker ham et glas, på kontoret lader forvalteren en pige byde; over alt vanker der noget, og far Ilja bliver plakatfuld; når han

kommer ned til os gårdfolk, slår benene allerede sludder for ham. I den første hytte gør han endnu nogenlunde besked med glasset, men så kan han ikke mere og må hælde alt, hvad han får, i en flaske, han har med sig under præstekjolen. Det går til husholdningen alt sammen, også hvad fødevarerne anbelanger; for hvis han ser en lækker bid, siger han: "Å, giv mig en avis, jeg pakker det ind og tager det med hjem." I reglen svarer de jo: "Vi har ingen aviser, farlille." Men han bliver ikke vred for det; så tager han det uden papir og rækker det til sin kone at bære og er lige så god og from, når han går videre.

Ak, gode herrer, når man kommer i tanker om alt sådan noget, som man husker fra sine barndomsår, så trykker det på sjælen og knuger en om leveren, og man tænker på, at her går man til grunde, og al denne lykke er man udelukket fra, og hvor mange år har man nu ikke været til skrifte, og her lever man uden vielse og dør uden messe. Da falder der en frygtelig fortvivlelse over en … og når natten kommer, kryber man sagte uden for lejren, for at hverken ens koner eller børn eller nogen uf dette hedenske pak skal se en, og så begynder man at bede… og beder og beder så længe, at det hænder, at sneen tøer under ens knæ; og dér, hvor tårerne er faldet, der kan man se græsset om morgenen."

Fortælleren tav og sænkede hovedet. Ingen forstyrrede ham; alle syntes gennemtrængt af ærbødighed for den hellige sorg, han havde rørt ved. Så trak Ivan Severjanitsch vejret dybt, som om han ville vifte det hele bort; han lettede på sin munkehue, gjorde korsets tegn og sagde:

"Men Gud ske lov, at det fik ende."

Efter at vi havde ladet ham hvile sig lidt endnu, vovede vi os frem med nye spørgsmål om, hvorledes vor fortryllede sagnhelt havde haft held til at komme af med det hakkede hestehår i sine fødder og få dem i orden igen, og hvorledes han bar sig ad med at flygte fra tatarsteppen, sine Natasjaer og Nikolajer og havne i et kloster.

Ivan Severjanitsch tilfredsstillede vor videbegærlighed med den fuldstændige åbenhjertighed, som øjensynligt var en del af hans væsen.

8

Vi lagde vægt på at høre Ivan Severjanitsch's interessante historie i rækkefølge og bad ham derfor først fortælle os, hvilke usædvanlige midler han havde anvendt for at komme af med "børsterne" i fødderne, og hvordan han havde båret sig ad med at slippe ud af fangenskabet. Herom fortalte han følgende:

"Jeg havde fuldstændigt opgivet håbet om nogen sinde at komme hjem og gense mit fædreland. Den blotte tanke om det syntes mig urimelig, og selve min længsel begyndte at dø bort. Jeg levede som et følelsesløst stenbillede. Men undertiden tænkte jeg på, at far Ilja – ham, der altid ville have avispapir – at han måske netop nu stod i kirken og bad "for sømænd og vejfarende, for dem, der er stedt i nød og fare, og for fanger".

Når jeg hørte den bøn, plejede jeg altid at tænke: "Hvorfor mon det? Er der da krig nu, siden han beder for fangerne?" Nu forstod jeg jo, hvorfor der blev bedt sådan, men jeg forstod ikke, at alle disse bønner ikke gavnede mig det ringeste; og skønt jeg ikke mistede min tro, blev jeg i det mindste forvirret og holdt selv op med at bede.

"Hvorfor skulle jeg vel bede," tænkte jeg, "når der alligevel ikke kommer noget ud af det?"

Men så en gang lagde jeg mærke til, at der pludselig blev forvirring og stor opstandelse blandt tatarerne.

"Hvad er der i vejen?" spurgte jeg.

"Å, ikke noget," sagde de; "der er kommet to mullah'er fra jeres kant, de har et lejdebrev fra den hvide zar og skal gå vidt omkring og udbrede deres tro."

Jeg blev jo ivrig og spurgte:

"Hvor er de?"

De pegede på en jurte, og jeg gik derhen. Der var forsamlet en mængde sheik-sadier og småsadier, imamer og dervisher; alle sad de på tæpper med korslagte ben, og midt iblandt dem stod to mænd, som jeg ikke kendte. De var rejseklædte, men man kunne godt se, at de var gejstlige. Og dér stod de midt i flokken og underviste tatarerne i Guds ord.

Min glæde var stor, da jeg så russere, mit hjerte skælvede i livet på mig, og jeg kastede mig grædende for deres fødder. De blev også glade for min hilsen og råbte begge:

"Der ser I! Der ser I, hvorledes nåden virker! Den har allerede rørt ved en af jer, så at han vil omvende sig fra Muhammed!"

Men tatarerne svarede, at der nok ikke var noget, der virkede, for dette var jo præsternes egen Ivan, en russer, der bare levede her i fangenskab.

Missionærerne kom i meget dårligt humør over dette her. De ville ikke tro, at jeg var russer, men da bevidnede jeg det selv.

"Nej," sagde jeg, "det har sin rigtighed med, at jeg er russer. Fromme fædre," sagde jeg, "forbarm jer over mig og løs mig ud herfra! På elvte år vansmægter jeg i dette fangenskab, og se, hvor jeg er lemlæstet: jeg kan ikke gå."

Men det brød de sig ikke en smule om; de vendte sig fra mig og fortsatte deres prædiken, hvor de var blevet afbrudt.

"Jeg må vel ikke knurre over det," tænkte jeg; "de har jo deres at passe, og det er dem måske ikke belejligt at tale med mig i tatarernes påhør." Så gik jeg min vej og passede dem senere op, da de var alene i deres eget telt, og da fortalte jeg dem åbent og ærligt om hele min grusomme skæbne og bad dem om hjælp.

"Fromme fædre," sagde jeg, "I må skræmme dem med vor hvide zar; sig dem, at han ikke finder sig i, at asiaterne med magt holder hans undersåtter i fangenskab, eller endnu bedre giv dem løsepenge for mig, så skal jeg følge og tjene jer. Mens jeg har levet her," sagde jeg, "har jeg lært tatarsproget grundigt, så at jeg kan blive jer til god nytte."

Men de svarede:

"Vi ejer ingen løsepenge, min søn, og det er os ikke tilladt at skræmme de vantro; de er tilstrækkeligt falske og fjendtlige mod os endda, og af politik er vi altid høflige overfor dem."

"Vil det sige," spurgte jeg, "at jeg for den politiks skyld skal sidde begravet hos dem hele mit liv?"

"Det kan jo være ligegyldigt, hvor man er begravet," sagde de. "Du skal blot bede. Gud er fuld af nåde, og måske vil han udløse dig."

"Jeg har også bedt," sagde jeg. "Men nu er det forbi med mine kræfter og min fortrøstning."

"Du skal blot ikke fortvivle," sagde de; "for det er en stor synd."

"Jeg fortvivler heller ikke," sagde jeg; "men jeg forstår slet ikke, at I kan være sådan. Det krænker mig, at I, som er russere og mine landsmænd, ikke vil hjælpe mig det aller mindste."

"Nej, barn," svarede de, "bland os ikke ind i dette. Vi er i Kristus, og for Kristus findes hverken græker eller jøde. Alle de, der tjener Gud, er vore landsmænd. For os er alle lige, ja alle."

"Alle?" spurgte jeg.

"Ja," svarede de, "alle. Det lærer apostlen Paulus os. Hvor vi end kommer hen, vogter vi os for at yppe strid … det sømmer sig ikke for os. Du er træl, og du må finde dig i, hvad der sker

med dig; for det siger apostlen Paulus også, at trællene skal være underdanige. Husk, at du er kristen; derfor behøver vi ikke at gøre noget for dig, for også uden vor hjælp står Paradisets porte åbne for din sjæl. Disse andre derimod vil vedblive at vandre i mørket, hvis vi ikke omvender dem, og derfor må vi ofre dem al vor omsorg."

Og de viste mig en lille bog.

"Her ser du," sagde de, "hvor mange der står opskrevet i dette register; så mange mennesker har vi omvendt til vor tro."

Da opgav jeg at tale mere med dem, og jeg så dem ikke oftere undtagen den ene af dem, og det var tilfældigt. En af mine små sønner kom løbende og sagde:

"Der ligger en mand på strandbredden, far."

Jeg gik derhen og så efter. Huden på hans ben var flænset af fra knæene og nedefter, ligesom strømper, og på samme måde var der trukket "handsker" af hans arme fra albuen af. Den kunst er tatarerne mestre i; de skærer op og flår så huden fra kødet. Mandens hoved lå et stykke derfra; på dets pande var udskåret et kors.

"Ser man det," tænkte jeg; "du ville ikke gøre dig ulejlighed for min skyld, landsmand, og jeg blev vred på dig. Men nu har du tømt kalken og annammet lidelsens krone. Tilgiv mig nu for Kristi skyld!"

Så gjorde jeg korsets tegn over ham, lagde hans hoved på plads ved kroppen, bøjede mig til jorden, gravede ham en grav og sang "Hellige Gud" over ham. Hvor hans kammerat blev af, ved jeg ikke, men sandsynligvis endte han på samme måde og fik kronen, for senere lagde jeg mærke til, at tatarerne i hele

horden havde en hel mængde helgenbilleder af samme slags, som missionærerne havde ført med sig.

"Nå, der kommer missionærer helt ud til Rynj-sandene?"

"Det gør der rigtignok, men det er bare ikke spor af nytte til."

"Hvorfor ikke det?"

"De ved ikke, hvordan de skal gribe det an. For at omvende en asiat, må man sætte skræk i ham, så han ryster af angst; men i stedet for prædiker de om en mild Gud. Det duer slet ikke. En mild Gud, der ikke truer dem, har asiaterne ingen respekt for, og prædikanterne slår de ihjel."

"Men hovedsagen, når man vover sig ind blandt asiaterne, er vel den, at man ikke skal tage penge og kostbarheder med?"

"Det skal man ikke, men for øvrigt tror de alligevel ikke, at man ingen har; de går ud fra, at man har gravet dem ned et eller andet sted på steppen, og piner så folk, til de dør."

"Det var dog nogle skrækkelige banditter!"

"Ja, det er sikkert og vist. Sådan gik det også med en lille jøde, mens jeg var der. Der kom en gammel jøde vandrende, ingen vidste hvorfra, og han begyndte også at tale om troen. Det var en god mand, og det var tydeligt, at han var nidkær i sin religion; han var klædt i så elendige pjalter, at man kunne se det meste af hans bare krop, og han talte om troen, så man slet ikke kunne blive træt af at høre på ham. I begyndelsen gav jeg mig til at tvistes med ham og sagde, at hvad kan jeres tro vel være værd, når I ingen helgener har? Men han svarede: "Jo, vi har;" og så læste han op af Talmud, hvilke helgener de havde.

Det var meget interessant. "Og denne Talmud," sagde han, "er skrevet af rabbineren Jovos ben Levi, som var så lærd, at syndige mennesker ikke kunne se på ham; bare de kikkede på

ham, døde de straks hver eneste en, og til sidst kaldte Gud ham for sig og sagde: "Hør du, lærde rabbiner Jovos ben Levi, det er godt nok, at du er så lærd, men det er ikke så godt, at alle mine jøder dør for din skyld. Det er ikke derfor," sagde han, "at jeg har sendt dem med Moses gennem ørkenen og ladet dem gå over havet. Nu er der ikke andet for, end at du må forlade dit fædreland og bo på et sted, hvor ingen kan se dig." Og rabbineren Levi gav sig også på vej og kom så tilfældigvis til det sted, hvor Paradiset var; der gravede han sig ned i sandet lige til halsen og sad så tretten år på den måde, og skønt han altså var nedgravet i sand til halsen, tilberedte han sig hver sabbat et lam, som han stegte ved en ild, der faldt ned fra himlen. Og hvis en myg eller en flue satte sig på hans næse for at drikke hans blod, blev de også straks fortæret af Himlens ild ..." Asiaterne syntes godt om disse historier om den lærde rabbiner, og de hørte længe på den lille jøde; men bagefter gik de løs på ham og begyndte at udspørge ham om, hvor han havde nedgravet sine penge, da han begav sig på vej til dem. Jøden bedyrede jo af alle kræfter, at han ingen penge ejede, og at Gud havde sendt ham afsted uden anden udrustning end visdom; men de troede ham ikke. De skrabede gløderne fra bålet sammen, bredte en hestehud over den glohede aske, lagde ham på den og begyndte at riste ham. "Hvor er pengene?" blev de ved at spørge. Men da de så, at han var blevet helt sort og ikke længere gav en lyd fra sig, sagde de:

"Stop lidt, vi skal grave ham ned i sand til halsen, så måske det går over."

Så gravede de ham ned, men jøden døde, og bagefter stak hans sværtede hoved længe op af sandet. Men børnene blev så

bange for det, at tatarerne til sidst huggede det af og smed det ned i et udtørret vandhul."

"Nå, sådan går det altså, når man prædiker for dem?"

"Ja, det er meget vanskeligt. Men denne her jøde havde nu alligevel penge."

"Virkelig?"

"Jo, senere begyndte ulvene og sjakalerne at æde ham; de plukkede ham stykkevis op af sandet, og til sidst kom de til fodtøjet og da de så havde fået hans støvler rykket itu, rullede der syv mønter ud af sålerne. Tatarerne fandt dem senere."

"Nå, men hvordan kom De bort fra dem?"

"Jeg blev reddet ved et under."

"Hvem udførte det under?"

"Det gjorde Talafa."

"Var den Talafa også tatar?"

"Nej, han var af et andet folkeslag, det indiske, og han var ingen almindelig indier heller, men en af deres guder, der vandrede på jorden."

Efter tilhørernes anmodning fortalte Ivan Severjanitsch Fliagin følgende om den nye akt i hans livs tragikomedie.

9

"Efter at tatarerne havde skaffet sig af med missionærerne, var der gået næsten et år, og det var igen blevet vinter. Vi drev hjorderne på græsning noget sydligere mod det Kaspiske Hav, og der kom de en aften trækkende med to mennesker, hvis man da ellers kunne regne dem for mennesker. Pokker må vide, hvem og hvad de var, og hvilket folk de tilhørte. De talte ikke engang et rigtigt sprog; hverken russisk eller tatarisk, men sagde et ord på vort sprog og et på tatarisk, og indbyrdes talte de, jeg ved ikke hvad. Begge var temmelig unge, den ene mørk med stort skæg og i kaftan, og han kunne godt ligne en tatar, undtagen at hans kaftan ikke var spraglet, men helt rød, og på hovedet havde han en spids persisk hue; den anden var rødhåret, også i kaftan, men den var syet sammen af forskellige mønstre. Han havde nogle små kasser med sig, og så snart han kunne komme til, og ingen så ham, tog han kaftanen af og gik kun i bukser og trøje. Men bukserne og trøjen var af samme snit, som man kan se det hos tyskerne på stutterierne i Rusland. Han havde evig og altid noget at skaffe med disse kasser, vendte og rodede i dem; men hvad han havde i dem, var ikke godt at vide. De sagde, at de var kommet fra Khiva for at købe heste, og at de ville føre krig med nogen derhjemme hos sig; hvem det skulle være med, sagde de ikke, men de æggede tatarerne op mod russerne. Ham den røde, han kunne jo ikke sige ret meget, men jeg hørte da, at han sagde noget, der lød som "øvrigheden" på russisk, og så spyttede han.

Penge havde de ingen af med sig, for de vidste jo, disse asiater, at tager man ud i steppen med penge, kommer man ikke hjem igen med hovedet på skuldrene; men de ville have vore tatarer til at drive nogle hjorder heste til deres flod Darja, og der skulle de så få afregning. Tatarerne spekulerede frem og tilbage og vidste ikke, om de skulle gå ind på det eller lade være. De tænkte og tænkte; men der var åbenbart noget, de var bange for.

De fremmede forsøgte først at tage dem med det gode, men senere begyndte de også at true dem.

"Gør det," sagde de, "ellers kan det gå jer ilde; vi har en gud, der hedder Talafa, og han har givet os sin ild med. Vogt jer for hans vrede."

Tatarerne kendte ikke den gud og tvivlede om, at han kunne gøre dem noget med sin ild her på steppen og ved vintertid. Men ham den sortskæggede, der var kommet rejsende fra Khiva i sin røde kaftan, sagde, at "hvis I tvivler," sagde han, "så skal Talafa vise jer sin magt nu i nat; men hvis I ser eller hører noget, så løb ikke ud, for så brænder han jer op."

Selvfølgelig blev vi alle sammen vældigt interesserede, for der hænder ikke meget på steppen om vinteren, og skønt vi jo var lidt bange for dette frygtelige, ville vi gerne se, hvad den indiske gud kunne finde på, og hvordan og ved hvad slags under han skulle åbenbare sig.

Jeg satte mig i god tid udenfor teltet med mine koner og børn og ventede. Det var mørkt og stille som alle andre nætter … Men pludselig, da jeg netop var ved at falde i søvn, hørte jeg noget ude i steppen, der hvinede og knitrede, og ligesom i drømme forekom det mig, at der regnede gnister ned fra himlen.

Da jeg havde samlet mig, så jeg, at mine hustruer løb forvildede omkring, og børnene græd.

"Stille!" sagde jeg, "giv dem noget at sutte på, så de holder op med at vræle."

Ungerne begyndte at sutte, og der blev stille. Men ude over den mørke steppe fløj på ny en ildstråle mod himlen, og der lød igen et brag.

"Nå," tænkte jeg, "denne Talafa er åbenbart ikke at spøge med."

Lidt efter begyndte han at hvine igen, men på en helt anden måde – han kom flagrende som en ildfugl med hale af samme slags, en underlig blodrød ild; men så revnede den og blev med ét helt gul og bagefter blå.

Lejren var som uddød. Naturligvis kunne ingen undgå at høre sådan en kanonade; men de var tydeligt nok alle blevet dødsforskrækkede og var krøbet ned under skindene. Det eneste, man hørte, var, at jorden med ét gungrede og rystede; så blev det igen stille. Det var sikkert hestene, der bissede og flokkede sig sammen. Og en gang kunne man høre, at disse khivanere eller indiere løb et sted hen, og straks efter fo'r igen ligesom en ildslange over steppen … hestene skreg og rasede afsted … tatarerne glemte endog deres skræk og kom ud, de rystede på hovederne og hylede: "Allah! Allah!" og afsted efter hestene. Men disse khivanere var borte, der var ikke andet spor efter dem end en af deres kasser, som de havde glemt.

Da nu alle vore mænd var langt borte for at fange hestene ind, og der ikke var andet end kvinder og oldinge tilbage i lejren, gav jeg mig til at kikke på kasserne og undersøge, hvad der kunne være i dem. Der var forskellige slags pulver og sager

og så paprør. Jeg tog et af rørene tæt hen til bålet for at se nærmere på det, men da gav det et knald – paff! – var lige ved at brænde øjnene ud på mig og fløj op i vejret … og deroppe sendte det en hel mængde stjerner ud … "Aha!" tænkte jeg, "det er såmænd ingen gud, men simpelthen fyrværkeri af den slags, de undertiden sendte til vejrs i byparken i Nikolajev." Og da jeg så fyrede et andet rør af, viste det sig, at de gamle mænd, der jo var alene hjemme, var trimlet om og lå på jorden og sprællede … Lige straks blev jeg også selv bange, men da jeg opdagede, at de kunne sprælle, kom jeg i et helt andet humør, og for første gang, siden jeg kom i fangenskab, skar jeg tænder. Da gav jeg mig til at råbe fremmede og underlige ord til dem, sådan som de nu faldt mig ind, og jeg skreg, så højt jeg kunne:

"Parle bien comme ça schire mir ferfluchter min adjø mosjø!"

Så sendte jeg en drejeraket op – og da de så, hvor ilden vred sig, lå de stille som dødninge. Også da ilden var slukket, blev de liggende uden at røre sig, kun en af dem løftede hovedet en lille smule, men dukkede straks ned igen og gjorde tegn til mig med en finger. Jeg gik hen til ham og spurgte:

"Hvad er der med dig? Frem med det, din forbandede hund! Vil du have død eller liv?" – For jeg kunne jo se, at de var forfærdelig bange for mig.

"Om forladelse, Ivan," sagde han, "giv mig ikke døden, men livet."

Og de andre gjorde ligesådan tegn og bad om forladelse og livet.

Jeg mærkede, at det gik rigtig godt. Nu havde jeg nok endelig haft lidelser nok for mine synder. Og jeg bad:

"Hellige himmelske moder, hellige Nikolaj, I mine hvide svaner, hjælp mig!"

Men tatarerne spurgte jeg med strenghed i stemmen:

"Hvad er det, jeg skal tilgive jer, og hvorfor skal jeg skåne jeres liv?"

"Tilgiv os, at vi ikke troede på din gud."

"Jaså," tænkte jeg, "de er godt bange;" men højt sagde jeg:

"Nej, I kan tro nej! Aldrig kan jeg tilgive jer, at I har sat jer op mod religionen."

Så skar jeg tænder igen og hvæsede og sendte en ny raket op. Det var en sværmer, der sprudede og bragede.

"Se!" skreg jeg til tatarerne, "endnu et minut og jeg udrydder jer alle sammen, hvis I ikke vil tro på Gud."

"Nej, slå os ikke ihjel," svarede de, "vi er alle rede til at underkaste os din gud."

Da holdt jeg op med at afbrænde fyrværkeri og døbte dem i bækken.

"Døbte De dem på stedet med det samme?"

"Ja, i samme minut. Hvorfor skulle jeg vel vente? Det gjaldt jo om, at de ikke fik tid at betænke sig. Jeg hældte lidt vand på deres hoveder over en våge, læste "I faderens og sønnens navn", hængte de små kors, missionærerne havde haft med, om halsen på dem og befalede, at de skulle ære den myrdede missionær som martyr og bede for ham, og jeg viste dem hans grav."

"Bad de så også?"

"Ja, de gjorde."

"Men de kendte jo ingen kristne bønner, eller underviste De dem måske?"

"Nej, der var ingen tid til undervisning; men jeg sagde: Bed I bare, som I har gjort hidtil, men vov ikke at nævne Allahs navn; Jesu Kristi navn skal I anråbe." Sådan antog de den kristne trosbekendelse.

"Men hvordan kunne De nu flygte fra de nyomvendte kristne med Deres ødelagte fødder, og hvordan fik De dem helbredet?"

"Jeg fandt et ætsende pulver blandt fyrværkerisagerne; det brændte kødet helt itu, når man lagde det på huden. Jeg anbragte det under fødderne og lod, som om jeg var syg; så lå jeg nogle uger under mine tæpper, mens pulveret åd hul på fodsålerne, der hovnede op af bare bullenskab, og alt det hakkede hestehår, tatarerne havde drysset ind i dem for ti år siden, det bulnede nu ud igen. Sårene lægtes hurtigt, men det fortalte jeg jo ikke til nogen, tværtimod lod jeg, som om jeg blev endnu dårligere og pålagde kvinderne og de gamle at bede for mig, alt hvad de kunne, for jeg skulle til at dø, sagde jeg. Og så befalede jeg alle tatarerne som en slags kirkebod at faste, og at de tre dage i træk ikke måtte gå ud af jurterne. For at være helt sikker brændte jeg så et vældigt fyrværkeri af og gav mig på vej ..."

"Blev De ikke indhentet?"

"Nej, det var der ikke tale om. Jeg havde spæget og skræmt dem sådan, at de gladeligt blev, hvor de var, og i tre dage ikke turde stikke næsen udenfor jurterne, og da de derefter vovede sig ud, var jeg for langt borte. Da jeg havde fået hestehårene ud af mine fødder, blev de så lette, at jeg kunne løbe næsten i det uendelige."

"Var De til fods hele tiden?"

"Ja, der findes jo ingen veje, og det er for resten ikke så rart at møde nogen. Den fjerde dag traf jeg en tschuvasch, der drev med fem heste, og han sagde, at jeg kunne sidde op. Men jeg turde ikke."

"Var De bange for ham?"

"Han så mig ikke rigtigt pålidelig ud, og desuden kunne jeg ikke vide, hvad han havde for en religion, og det er farligt på steppen. Men fyren han råbte:

"Sid op, det er morsommere, når man har selskab."

"Hvad er du for en?" spurgte jeg; "måske har du ingen Gud?"

"Jo, vel har jeg det," svarede han; "det er tatarerne, der ingen Gud har, de æder hestekød; men jeg tror på Gud."

"Hvem er da din Gud?" spurgte jeg.

"For mig er alting Gud," sagde han, "solen er Gud, og månen er Gud, og stjernerne er Gud … alting. Har jeg så måske ingen Gud?"

"Alting Gud … Hm! Men så tror du ikke på Jesus Kristus?"

"Jo, han er også Gud," sagde han, "og Guds moder er Gud, og Nikolaj med. En til vinterbrug og en til sommerbrug."

Jeg roste ham for, at han holdt den russiske Nikolaj Undergøreren i ære.

"Ham skal du altid bede til, for han er russer," sagde jeg. "Og nu syntes jeg, at jeg kunne godkende hans tro og ville godt slå følge med ham; men så kom han heldigvis til at forsnakke sig."

"Ja, jeg sætter stor pris på Nikolaj," sagde han. "Om vinteren beder jeg ganske vist ikke til ham, men om sommeren giver jeg ham tyve kopek, for at han skal passe godt på mine køer. Men selvfølgelig stoler jeg ikke på ham alene, og derfor ofrer jeg tillige en okse til Keremeti."

Så blev jeg jo vred.

"Hvad for noget!" sagde jeg. "Du understår dig i ikke at stole på Nikolaj Undergøreren, og ham, russeren, giver du kun tyve kopek, mens du ofrer din forbandede hedenske Keremeti en hel okse! Væk med dig!" sagde jeg, "ikke tale om at jeg vil være sammen med dig, når du viser Nikolaj Undergøreren sådan en ringeagt."

Jeg fulgte så ikke med ham, men gik videre, så stærkt jeg kunne, og tre dage efter hen imod aften fik jeg øje på vand og folk. For sikkerheds skyld lagde jeg mig ned i græsset og kikkede nøjere efter, hvad det kunne være for folk; jeg brød mig jo ikke om at komme i endnu værre fangenskab. Jeg så da, at disse mennesker var ved at lave mad. "Det er vist kristne," tænkte jeg. Jeg listede mig nærmere og kunne nu se, at de korsede sig og drak vodka. Altså russere! Så sprang jeg frem af græsset og lod dem se mig. Det viste sig at være fiskere. De modtog mig venligt, som det anstod sig landsmænd.

"Drik vodka!" sagde de.

"Brødre, jeg har levet blandt tatarerne," sagde jeg, "og er kommet helt ud af vanen."

"Å snak," sagde de, "nu er du blandt dine egne og må se at vænne dig til igen."

Jeg skænkede mig et glas og tænkte: "Nå ja, da, Herren velsigne! og på en lykkelig tilbagekomst!" Så stak jeg glasset ud, og de gode fiskere blev ved at nøde mig til at drikke mere.

"Drik, drik!" sagde de, "ellers bliver du ikke til menneske igen."

Jeg gik med til endnu et glas og fortalte dem nu åbenhjertigt alt hvad der var hændt mig, hvorfra jeg var, og hvor og hvordan

jeg havde levet. Hele natten sad jeg sammen med dem ved ilden og fortalte og drak vodka, og der var ingen ende på, hvor glad jeg var for at være kommet tilbage til det hellige Rusland igen. Men hen imod morgen begyndte bålet at brænde ned, og alle mine tilhørere var faldet i søvn så nær som en, og han spurgte:

"Har du pas?"

"Nej," sagde jeg, "det har jeg ikke."

"Så kommer du i kachotten."

"Ja, men nu bliver jeg hos jer, og her kan man vel leve uden pas?"

"Ja, leve kan man uden pas, men ikke dø."

"Hvad mener du?" spurgte jeg.

"Hvor skal præsten kunne skrive dig op, når du ingen pas har?"

"Men hvordan skal det så gå med mig, hvis jeg dør?"

"Så smider vi dig i vandet," sagde han, "og lader fiskene æde dig."

"Uden præst?"

"Ja, uden præst."

Jeg var jo blevet lidt beskænket og blev skrækkeligt bange for disse udsigter, jeg gav mig til at græde og jamre, men fiskeren lo.

"Det var jo bare spøg," sagde han. "Du kan roligt dø, vi skal nok grave dig pænt ned i fædrelandets jord."

Men jeg var stærkt medtaget og sagde:

"Det var jo rart, at det var spøg. Men hvis I bliver ved at spøge med mig på den måde, lever jeg ikke til næste forår."

Og knap var også han faldet i søvn, før jeg hurtigt kom på benene og vandrede afsted igen. Så kom jeg til Astrakhan, hvor

jeg tjente en rubel for en dags arbejde. Ovenpå det drak jeg så grundigt, at jeg ikke husker, hvordan det gik til, at jeg sad i fængsel i en anden by, da jeg vågnede. Derfra sendte de mig med en fangetransport til mit guvernement. Jeg blev ført til vor by, og der pryglede de mig hos politiet og sendte mig så ud til vort gods.

Grevinden, der havde ladet mig prygle for kattehalen, var død, og greven sad ene tilbage, men han var også blevet meget gammel og gudelig og sværmede ikke længere for heste. De meldte ham, at jeg var kommet igen; han huskede mig og befalede, at jeg skulle prygles en gang til derhjemme og derefter gå til skrifte hos far Ilja.

Nå, jeg fik så prygl på den gammeldags maner, i et særligt hus, og gik så til far Ilja og skriftede; han dømte mig til, at jeg i tre år ikke måtte komme til alters.

"Ja, men kære lille far," sagde jeg, "i så mange år har jeg ikke været ved Herrens bord ... jeg troede, at ..."

"Ja, du troede," sagde han; "men hvorfor holdt du tatarkvinder hos dig i hustrus sted? ... Du skal vide, at jeg endda er nådig, som kun udelukker dig fra nadveren; skete der dig din ret efter de hellige fædres forskrifter, skulle alle dine klæder stikkes i brand på din levende krop; men vær ikke bange," tilføjede han, "for det er nu forbudt ifølge politiloven."

"Ja, hvad er der at gøre ved det," tænkte jeg. "Nadver får jeg altså ikke; men alligevel kan jeg da nu blive hjemme og hvile ud efter fangenskabet." Men se det ville greven ikke.

"Jeg vil ikke have en fra nadveren udelukket person i min nærhed," behagede han at sige.

Og han gav forvalteren ordre til at prygle mig endnu en gang, hvorhos straffen skulle kundgøres til skræk og advarsel, og bagefter skulle jeg sendes bort på "obrok" Note 1)

Sådan skete det. Denne gang pryglede de mig på den nye manér, på trappen udenfor kontoret og i alles påsyn. Bagefter gav de mig pas.

Det var en stor glæde nu at kunne føle mig som en fuldkommen fri mand efter så mange års forløb og have et lovformeligt papir i lommen. Så drog jeg afsted uden bestemte planer, men Gud sendte mig noget at gøre.

"Hvad var så det?"

"Ja, det blev af samme slags som tidligere: noget med heste. Jeg begyndte yderst småt uden at eje en kopek, men snart nåede jeg op i en meget fordelagtig stilling, og endnu bedre kunne det være gået mig, dersom en vis ting ikke havde været."

"Og hvad var det for en ting, om man må spørge?"

"Jo, jeg blev svært besat af ånder og begær, og så led jeg under en skadelig ting til."

"Hvilken skadelig ting?"

"Magnetisme."

"Hvad? Magnetisme?"

"Ja, magnetisk indflydelse fra et andet menneske."

"Hvorledes mærkede De den indflydelse?"

"På den måde, at en fremmed vilje virkede i mig, og at jeg udførte en andens gerninger."

"Det vil altså sige, at De omsider kom ud for den store ulykke, hvorefter De følte, at De måtte opfylde Deres moders løfte og gik i kloster?"

"Nej, det skete først senere, og jeg oplevede mange andre eventyr af alle slags, forinden jeg nåede frem til den rette overbevisning."

"Ville De måske fortælle os om de eventyr også?"

"Ja, hvorfor ikke; det skal jeg gerne."

"Å ja, gør det."

Note 1:

Obrok: En årsafgift, som de livegne betalte husbonden for at måtte drive håndværk o.l.

10

Da jeg havde fået mit pas, begav jeg mig afsted på lykke og fromme og kom til et marked, hvor jeg fik øje på en sigøjner, der var ved at bytte hest med en bonde og snød ham på det ukristeligste. For at sammenligne dyrenes kræfter spændte han sit øg for et læs korn og bondens for et læs æbler. Tyngden var vel nok den samme, men bondens hest svedte, fordi æblelugten gjorde den svag – heste kan ikke tåle den lugt – og desuden kunne jeg se, at sigøjnerhesten led af krampe, og det var sikkert, fordi den havde ligesom et ildmærke i panden; men sigøjneren sagde, at det ikke var andet end en vorte.

Jeg syntes, det var synd for bonden, for en hest med krampe kunne han jo ikke bruge til arbejde; den kaster sig ned og bliver liggende, og for resten havde jeg et dødeligt had til sigøjnere fra den gang, da en af dem havde forledt mig til at begynde på landstrygerlivet; desuden havde jeg nok en forudanelse om noget andet, der da også gik i opfyldelse.

Jeg gjorde bonden opmærksom på den fejl, hesten havde, og da sigøjneren begyndte at tvistes med mig og sige, at det ikke var ildmærke, men en vorte, stak jeg som bevis på min påstand hesten i nyren med en nål, og så faldt den straks om på jorden og begyndte at vride sig.

Bagefter valgte jeg gode heste ud til bønderne, for det forstod jeg mig jo på, og til gengæld bød de mig på brændevin og mad og gav mig tyve kopek i penge, og vi svirede rigtig godt der på markedspladsen. Sådan var begyndelsen, og fra det øjeblik tog både kapitalen og drikkeriet til. Inden en måned var gået, fandt

jeg, at dette her var en god bestilling. Jeg belæssede mig med seletøj og grimer og begyndte at vandre omkring fra marked til marked; over alt hjalp jeg fattigfolk til rette og tjente godt, og drikke gjorde jeg også værre og værre. Men samtidigt blev jeg en rigtig Guds svøbe for alle snydere og sigøjnere, og ad omveje fik jeg at vide, at de havde i sinde at give mig klø. Da de nu var mange og jeg kun en, tog jeg mig i agt, så at det aldrig lykkedes dem at passe mig op alene og overfalde mig, og når der var bønder til stede, turde de ikke, fordi bønderne altid holdt med mig for mine velgerningers skyld. I stedet udspredte de ondsindet sladder om, at jeg var en troldmand og ikke af egen kraft vidste besked om dyrene; men det var naturligvis bare snak. Som jeg før sagde, har jeg ganske særlig forstand på heste, og gerne skulle jeg lade andre få del i den gave; men sagen er den, at det ikke kan lade sig gøre."

"Ikke det?"

"Nej, ingen ville forstå det, for det hører der naturlige anlæg til, og mere end en gang gjorde jeg den erfaring, at det var ganske unyttigt at forsøge på at lære fra mig. Men det skal jeg med forlov fortælle om senere.

Da nu det rygte havde udbredt sig om mig på markederne, at jeg kunne se lige igennem en hest, kom der en dag en remonteofficer, en fyrste, hen til mig og gav mig hundrede rubler.

"Betro mig hemmeligheden om din hesteforstand, min ven, den ville jeg sætte pris på at kende," sagde han.

"Jeg har ingen hemmelighed," sagde jeg, "kun en naturlig gave."

Men han blev ved.

"Fortæl mig i det mindste, hvordan du bærer dig ad med at bedømme heste. Og for at du ikke skal tro, at jeg vil narre dig, så skal du her få hundrede rubler."

Hvad skulle jeg nu gøre? Jeg trak på skuldrene, viklede pengene ind i en klud og sagde:

"Som De vil," sagde jeg, "det, jeg ved, skal jeg fortælle; vær så god at høre efter og tage ved lære; men hvis De ikke lærer noget og ingen nytte har af det, så kan jeg ikke gøre for det."

Men det var han også tilfreds med og sagde:

"Du skal ikke bryde dig om, hvor meget jeg lærer. Kør bare på."

"Det aller første," sagde jeg, "er dette: Hvis nogen vil vide, hvad en hest duer til, skal han bese den fra ét bestemt, godt sted og ikke flytte sig fra det. Først skal han med forstand betragte hovedet og derpå hele hesten lige til halen, men ikke rende rundt om dyret, som officererne gør. En officer, han går og beføler det på halsen, manken, på snuden og bringen og lysken og alle mulige andre steder, men det tjener til ingenting. Hesteprangerne er helt henrykte for officererne af den grund. Når en pranger får fat i sådan en stakkels militær, begynder han at vende og dreje hesten til alle sider foran ham, og den del, han ikke vil vise, den skal han jo nok lade være at vende til, og så bruger han alle sine prangerkneb. Er hesten slukøret, skærer han en tomme hud ud på issen og syr det sammen og snører det, så ørerne står i vejret; men det varer ikke længe, for huden slappes, og ørerne begynder så at hænge igen. Er ørerne for store, skærer de lidt af dem, og for at få dem til at stå lige, sætter de pinde i dem. Er nogen ude for at vælge sig parheste, og den ene hest f. eks. har en blis i panden, sørger prangerne

for, at den anden får en ligesådan blis; de gnider hårene af med pimpsten, eller også sætter de et gloende jern på stedet, for at der skal vokse hvide uldhår frem; det gør der også, men ser man godt efter, er den slags hår altid lidt længere end det andet, og det knolder sig sammen som en slags vorte.

Endnu frækkere snyder prangerne folk, hvad øjnene betræffer. Nogle heste har grimme gruber over øjnene; men så stikker sådan en bedrager en knappenål gennem skindet, presser munden mod stedet og ånder så længe på det, at skindet hæver sig, og øjnene bliver livlige og smukke. Det er let at gøre, for heste synes godt om at få varm ånde på øjnene og står aldeles stille; men så snart luften er ude igen, får dyret gruber over øjnene som før. Mod det kneb findes der et middel, og det er at trykke på pandebenet og se, om der ikke kommer luft ud.

Men endnu latterligere er det, når de sælger blinde heste; det er den rene komedie. En officer stikker f. eks. et halmstrå hen for øjnene af hesten for at prøve, om den ser det, men lægger ikke mærke til, at prangeren i det samme giver dyret et knytnæveslag i bugen eller siden, så det slår et slag med hovedet. Eller også klapper prangeren det helt sagte, men inden i handsken har han en spids ting og stikker, når man tror, han klapper.

Jeg forklarede min remonteofficer ti gange så meget, som jeg her har fortalt, men han havde ikke mindste udbytte af belæringen. Næste dag så jeg, hvordan han købte den ene hest elendigere end den anden, og så kaldte han mig endda hen at beundre dem.

"Her skal du bare se," sagde han, "sikke heste jeg har holet mig."

Jeg kunne ikke lade være at le og sagde, at det virkelig ikke var noget at se på:

"Den der er for kødfuld over skuldrene og kommer til at slå jord op, den dér er for hoven under bugen og har sikkert sparket sig en brok til, inden året er omme, og den dér skraber med forbenet, når den æder havre, og slår knæet mod krybben ..." Og sådan kritiserede jeg hele hans købenskab, og minsandten om jeg ikke fik ret.

Næste dag sagde fyrsten til mig:

"Nej, Ivan, du har virkelig et blik for heste, som jeg ikke kan fatte. Det er bedre, at du bliver connaisseur hos mig; så vælger du hestene ud, og jeg sørger bare for betalingen."

Det gik jeg ind på, og hele tre år i træk havde jeg gode dage, ikke som en livegen eller tjener, men snarere som hans ven og medhjælper, og havde jeg ikke haft mine ture at trækkes med, kunne jeg endog have samlet penge sammen. For i remonteprofessionen er det nemlig sådan, at så snart der kommer en hesteopdrætter, går han straks ind og hilser på remonteofficeren, men sender samtidig en betroet karl hen til connaisseuren for om muligt at få ham over på sin side. Hesteopdrætterne ved godt, at det hele ikke så meget kommer an på officeren som på connaisseuren, hvis der da er en ordentlig en af den slags på stedet. Og jeg var, som jeg før har sagt dem, en født connaisseur, og det kald, naturen havde anvist mig, røgtede jeg samvittighedsfuldt; jeg har aldrig for nogen pris kunnet bedrage den, jeg tjente. Det følte fyrsten også og satte mig højt. Havde han tabt i spil en nat, plejede han

straks om morgenen at komme halvpåklædt ned til mig i stalden og sige:

"Nå, min halvhøjstærede Ivan Severjanitsch, hvordan går det?"

Han var altid så spøgefuld og kaldte mig sin "halvhøjstærede"; men han satte for alvor pris på mig, som De skal få at se.

Jeg vidste nok, hvad det betød, når han sådan skæmtede, og plejede at svare:

"Jo tak, mig går det gudskelov meget godt; men måske er det samme ikke tilfældet med Deres Herlighed?"

"Mig," sagde han, "går det så usselt, så det ikke kan være værre."

"Hvad nu da? Så har De vel spillet Deres penge bort nu igen ligesom forleden."

"De har behaget at gætte rigtigt, min halvhøjstærede ven, det er akkurat, hvad jeg har gjort."

"Og hvor meget er Deres Herlighed så blevet lettet for?" spurgte jeg.

Han nævnede straks, hvor mange tusind han havde tabt; jeg rystede på hovedet og sagde:

"Det ville sikkert gøre Deres Herlighed godt at få lidt prygl, men der er jo ingen, der kan give Dem dem."

"Nej, det er netop sagen," lo han.

"Men læg Dem nu på min seng, så skal jeg putte Dem en ren måtte under hovedet og give Dem en omgang."

Sagen var jo imidlertid den, at han ville have penge af mig til revanche.

"Nej, lad vær' med det," sagde han, "og giv mig hellere penge af kassen, så jeg kan få revanche. Jeg skal nok munke dem alle

sammen og vinde alt det tabte tilbage."

"Nej, ved De hvad! Mange tak, men det lader vi være med. Spil bare, men forsøg ikke at vinde tilbage."

"Siger du tak!" begyndte han spøgende, men blev så lidt vred: "Glem ikke, hvem du er," sagde han, "hold op at spille formynder for mig og giv mig pengene."

Vi spurgte Ivan Severjanitsch, om han så nogensinde havde givet sin fyrste penge til revanche.

"Aldrig," svarede han; "enten narrede jeg ham ved at sige, at jeg havde givet pengene ud til havre, eller også rendte jeg simpelthen min vej."

"Men så blev han vel vred på Dem?"

"Ja, først plejede han at blive vred og erklære: Nu kan det være nok, De er ikke længere i min tjeneste, halvhøjstærede."

"Meget vel," svarede jeg, "tør jeg bede om mit pas."

"Ja, pak bare Deres sager sammen," sagde han. "I morgen får De Deres pas."

Men næste dag blev der aldrig talt et ord om den sag, for højst en times tid efter søgte han mig op igen, og da var han i et helt andet humør.

"Jeg takker Dem, min yderst ubetydelige samtidige, for at De havde så meget karakter, at De ikke lod mig få penge af kassen til revanche."

Hver gang var han mig virkelig taknemmelig bagefter, og hvis der hændte mig noget under mine ture, var han da også så flink ved mig som en bror.

"Og hvad var det, der hændte Dem?"

"Jeg har jo forklaret Dem, at jeg havde mine ture."

"Hvad mener De med ture?"

"Jeg gik ud og svirede. Efter at jeg havde lært at drikke vodka, drak jeg hverken daglig eller til måde, men var der noget, der trykkede mig, fik jeg en ubetvingelig trang til drik, og så forsvandt jeg og blev borte nogle dage. Det kunne komme over mig, inden jeg vidste et ord af det. Når vi f. eks. havde solgt nogle heste, der jo da ikke er andet end umælende kreaturer, kunne det hænde, at man kom til at længes sådan efter dem, og så måtte man drikke. Særlig, hvis det var en usædvanligt dejlig hest, vi var kommet af med, stod det asen en for øjnene som et andet spøgelse, så man måtte forsøge at komme væk fra den, og så tog man sig en udgangstur."

"Det vil altså sige, at De drak Dem fuld?"

"Akkurat."

"Blev De længe borte?"

"Tja … det var jo forskelligt, alt efter som det nu gik. Undertiden drak man, til man havde soldet alle pengene op og enten fik klø af en eller anden eller også selv gav ham, hvad han havde godt af; til andre tider varede det ikke så længe, inden man blev sat i brummen eller sov rusen ud i en grøft og så syntes, at man havde fået nok, og gik hjem igen. Men jeg havde nu mine bestemte regler, og når jeg mærkede, at jeg måtte ud, gik jeg til fyrsten og sagde:

"Det er sådan og sådan fat, Deres Herlighed, vær så venlig at tage mine penge; nu forsvinder jeg."

Han tog altid pengene og sagde aldrig et ondt ord; men undertiden kunne han spørge:

"Agter Deres Nåde at slå sig løs for længere tid?"

Jeg svarede alt eftersom begæret var stærkt i mig, at det ville blive en lang eller en kort tur.

Så gik jeg, og han passede det hele alene så længe og ventede på indtil turen var forbi, og jeg kom tilbage. På den måde gik det jo for så vidt meget godt; men jeg var nu forfærdelig led ved min svaghed og besluttede lige på én gang, at jeg ville gøre mig fri for den. Men så tog jeg mig en sidste tur, og den var sådan, at jeg endnu gyser ved tanken om den.

11

Vi opfordrede naturligvis Ivan Severjanitsch til at forøge sin elskværdighed ved også at fortælle os om denne nye skæbnesvangre episode i hans liv, og i sin godhed føjede han os gerne og fortalte følgende om sin "sidste tur":

"Fra et stutteri havde vi købt en hoppe, der hed Dido, en ung guldbrun fuks til officerssaddel. Det var et vidunder af en hest. Elegant hoved, dejlige øjne, fine åbne næsebor med den frieste vejrtrækning, manken let, bringen bred som et agterskib, smidig midje, benene i hvide sokker, og som den kastede dem! … Kort sagt, den der var hestekender og havde øje for skønhed, kunne falde helt i staver ved synet af et sådant dyr. Jeg for mit vedkommende var så betaget af hoppen, at jeg for dens skyld ikke kunne løsrive mig fra stalden og af bare henrykkelse ikke gjorde andet end klappe og kæle for den. Jeg plejede selv at strigle den og tørre den af over det hele med et hvidt tørklæde, så at der ikke skulle findes et støvfnug i dens hår, og jeg ligefrem kyssede den midt på panden, hvor den gyldne pandelok delte sig…

Netop på den tid skulle der være to markeder på en gang, det ene i L., det andet i K., og fyrsten og jeg delte dem mellem os, sådan at han rejste til det ene, mens jeg passede det andet. Så med ét fik jeg et brev fra ham, hvori han skrev: "Send mig de og de heste og så Dido". Jeg vidste ikke, hvorfor han sendte bud efter mine øjnes fryd, men troede naturligvis, at han havde byttet den dejlige hest bort eller solgt den til en eller anden eller, måske endnu snarere, havde tabt den i kortspil.

Så sendte jeg da Dido afsted med staldkarlene og begyndte at længes aldeles forfærdeligt efter den og få lyst til en tur. Men den gang var jeg i en usædvanlig situation. Jeg fortalte dem jo, at når begæret efter en tur overfaldt mig, fulgte jeg altid den regel at gå til fyrsten og give ham alle pengene – jeg havde altid store beløb liggende – og sige: "nu bliver jeg borte i så og så mange dage". Men hvordan skulle jeg bære mig ad nu, da fyrsten var rejst? Da tænkte jeg som så: "Nej, nu skal jeg ikke drikke, for fyrsten er her ikke, og jeg kan umuligt give mig ud på tur, da der ingen er, jeg kan aflevere pengene til;" og jeg havde mange penge, over fem tusind. Nej, det gik ikke, indså jeg, og jeg holdt fast ved mit forsæt og gav ikke efter for trangen til at stikke af og rigtig drikke mig fra sans og samling; men trangen blev ikke mindre for det, tværtimod anfægtede den mig værre og værre.

Til sidst var jeg besat af den eneste tanke, hvordan jeg skulle kunne ordne det sådan, at jeg både fik min tur og sikrede fyrstens penge. Og derfor begyndte jeg da at gemme dem, og det på de mest utrolige steder, hvor ingen mennesker ville finde på at lægge penge. "Hvad skal jeg gøre?" tænkte jeg; "det er tydeligt, at jeg ikke har magt over mig selv, og jeg må altså lægge pengene på et sikkert sted, så de ikke går tabt; når det er gjort, kan jeg få min lyst styret." Men jeg var bare fuldstændig i vildrede med, hvor jeg skulle anbringe disse fordømte penge. Knap havde jeg lagt dem et sted og var gået fra dem, før jeg plagedes af tanken på, at nogen skulle stjæle dem. Så skyndte jeg mig tilbage igen og gemte dem et andet sted. Jeg ved ikke alle de steder, jeg puttede dem hen, på hølofter, i kældre, under tagskæg og alle mulige andre utrolige gemmesteder. Men så

snart jeg havde gjort det og var gået min vej, fik jeg den idé, at nogen havde set mig skjule dem og sikkert ville komme og tage dem; altså måtte jeg tilbage igen og stikke dem i lommen. Og jeg tænkte på ny: "Nej, nu kan det være nok; det er åbenbart ikke meningen, at jeg skal have mit begær tilfredsstillet denne gang". Da fik jeg på en gang en indgivelse fra oven: Det må være Satan, der anfægter mig med denne trang til brændevin; men jeg skal drive den lede skurk ud med Guds hjælp. Så gik jeg til morgenmessen og bad, og da jeg gik ud af kirken, så jeg på væggen et billede af dommedag, og nede i det ene hjørne af det pryglede englene den onde i Gehenna med svøber. Jeg standsede og bad endnu andægtigere til de hellige engle; men Djævelen slog jeg lige i synet med min knyttede næve og spyttede på ham.

"Dér fik du den!" sagde jeg, "og for den kan du købe, hvad du vil."

Efter det følte jeg mig helt rolig, og da jeg havde ordnet hjemme, hvad der skulle gøres, gik jeg til værtshuset for at drikke te. Derinde fik jeg øje på en vandringsmand, der stod blandt gæsterne – den værste type, som tænkes kan. Jeg havde tidligere set denne fyr og anså ham ikke for mere end en gøgler eller bajads, for han plejede at gå omkring på markederne og tigge herrerne om almisse på fransk. Han skulle vist være af fin familie og havde været militær, men havde forødt og spillet alt, hvad han ejede, bort, og nu gik han omkring for lud og koldt vand. Opvarterne i værtshuset var ved at forsøge at få ham smidt ud, men han gjorde modstand og sagde:

"I ved vist ikke, hvem jeg er? Jeg er meget fornemmere end jer, skal jeg bare sige jer. Jeg har ejet livegne, og mange gange

har jeg for min fornøjelses skyld pryglet sådan nogle grønskollinger som jer på staldgården. At jeg har mistet alt, det var Guds særlige vilje, og jeg er mærket med vredens stempel, og derfor vover ingen at røre mig."

Opvarterne troede ham ikke og lo ham ud, men han blev ved at fortælle om, hvordan han havde levet højt og kørt i karet og smidt alle civile herrer ud af byparken og en gang var kommet kørende nøgen til guvernørens frue; "men nu," sagde han, "har Gud forbandet mig for min egensindigheds skyld, og hele min natur er blevet så forstenet, at jeg stadigvæk må bløde den op, og derfor: Hit med vodka! Penge at betale med har jeg ikke, men til gengæld skal jeg spise glasset."

En af gæsterne bestilte vodka til ham for at se ham spise glasset. Han hældte straks brændevinen i sig og holdt, hvad han havde lovet. Han gav sig til at bide glasset itu med tænderne og spiste det i alles påsyn, og der blev jo stor jubel og latter. Men jeg fik medlidenhed med ham og syntes, det var synd, at en fin mand skulle behøve at give sine indvolde til pris for sin hang til spiritus, og så tænkte jeg, at jeg hellere måtte lade ham skylle sin mave for glasstumperne, og bestilte et glas vodka til ham på min regning, "men du behøver ikke at fortære glasset," sagde jeg. Det satte han pris på og rakte mig hånden.

"Du er sikkert af god familie?" sagde han.

"Jo-o, det stemmer," sagde jeg.

"Man mærker straks, at du er af en anden slags end disse svinebæster. *Grand merci!*"

"Velbekomme og rejs med Gud," sagde jeg.

"Nej," sagde han, "jeg vil gerne tale med dig. Flyt dig lidt, så jeg kan sætte mig hos dig."

"Nå ja, værsgod," sagde jeg.

Så satte han sig og begyndte at fortælle om sin fine familie og sin fine opdragelse. Men så siger han:

"Hvad for noget? … Drikker du te?"

"Javel, vil du have noget med?"

"Nej tak, jeg kan ikke drikke te."

"Hvor kan det være?"

"Fordi jeg ikke er et te-menneske, men et ve-menneske. Bestil mig hellere et glas vodka til!"

Glas efter glas tiggede han hos mig, så at jeg til sidst blev temmelig ked af ham. Endnu mindre kunne jeg lide, at han ikke holdt sig til sandheden, men bare skrød og pralede med, hvad han var for en Helvedes karl, og ind imellem jamrede han sig og græd – der var ingen holdning på ham.

"Tænk bare," sagde han, "hvad jeg egentlig er for en mand. Gud har skabt mig samme år som kejseren, og vi er altså akkurat lige gamle."

"Nå, hvad så?"

"Hvad så? Jo, hvordan er min stilling ikke blevet alligevel? Trods alt dette er jeg ingen vegne kommet, men er så ringe, at alle foragter mig, som du selv har set."

Med de ord forlangte han mere vodka, men denne gang en hel karaffel, og så fortalte han mig en lang smøre om, hvordan købmændene gjorde løjer med ham, når han traf dem på værtshusene. Til sidst sagde han:

"Det er udannede mennesker, de tror vist, det er en let sag altid at drikke og æde glas. Men det er meget svært, min bror, kan du tro, og mange ville finde det rent umuligt. Men jeg har

nu øvet mig i det, for enhver må jo gøre sit her i verden, og jeg gør mit."

"Hvorfor i alverden holder du ikke op med det?" spurgte jeg.

"Holde op?" svarede han. "Nej, du, det kan jeg ikke."

"Skulle det være så umuligt?"

"Det er umuligt af to grunde. For det første ville jeg aldrig komme i seng, hvis jeg ikke drak, men ville blive ved at gå i det uendelige; og for det andet, og det er hovedsagen, tillader min kristelige samvittighed mig det ikke."

"Hvad er det for vrøvl? At du aldrig skulle komme i seng, det kan jeg forstå, da du altid går omkring og søger efter vodka. Men at en kristelig samvittighed skulle hindre dig i at holde op, det tror jeg ikke på."

"Nej, det kan du ikke tro," sagde han. "Sådan siger de alle. Men hvis jeg nu kastede drikkeriet af mig, og nogen fandt det og tog det op, tror du så, han ville blive glad for det?"

"Gud bevare mig! Nej, det tror jeg da ikke."

"Nå, der kan du selv se," sagde han. "Og når det nu altså er nødvendigt, at jeg lider, så kan du vel i det mindste højagte mig for det og bestille en karaffel til."

Jeg bankede i bordet efter en ny karaffel og blev siddende og hørte efter, for jeg var begyndt at blive interesseret. Han fortsatte:

"Det skal nu vel være således, at denne plage bliver hos mig hellere end at tilfalde en anden, for jeg er af fornem slægt og har fået en fin opdragelse, så fin, at jeg allerede som helt lille bad til Gud på fransk; men jeg var ubarmhjertig og pinte folk og tabte mine livegne i kortspil, jeg skilte mødrene fra deres børn, jeg tog mig en rig hustru, men plagede livet af hende, og skønt jeg

selv var skyld i det alt sammen, knurrede jeg til sidst imod Gud: Hvorfor har du givet mig sådan en karakter? Men Gud straffede mig også. Han gav mig en anden karakter, så at jeg nu ikke ejer mindste gran af stolthed; folk må gerne spytte mig i øjnene og slå mig lussinger, når jeg bare får lov at være fuld og glemme det hele."

"Og nu knurrer du måske ikke længere over din karakter?" spurgte jeg.

"Nej, jeg gør ikke, for ganske vist er den værre, men den er nu alligevel bedre."

"Hvad mener du med det?"

"Jo," sagde han, "nu ved jeg, at jeg er værst mod mig selv, men andre kan jeg ikke gøre fortræd, for alle vender sig fra mig. Nu er jeg akkurat som Job på møddingen, og deri ligger al min lykke og redning."

Så drak han det sidste af vodkaen og forlangte en karaffel til.

"Og ved du, min kære ven," fortsatte han, "du skal aldrig foragte et menneske, for ingen kan vide, hvorfor man skal lide og plages af et ondt begær. Vi, der er forstødt af Gud, vi lider, og det bevirker, at andre har det lettere. Hvis du selv lider af et ondt begær, så kast det ikke egenmægtigt bort, så at et andet menneske måske får fat i det og må lide, men forsøg at finde en mand, der frivilligt tager din svaghed fra dig."

"Hvor skulle jeg vel få fat i sådan en mand?" sagde jeg. "Det ville da ingen gå ind på."

"Hvorfor ikke?" svarede han. "Du behøver ikke en gang at gå langt efter ham. Den mand sidder her foran dig. Det er mig selv."

"Du spøger?" sagde jeg.

Men han sprang op og sagde:

"Nej, jeg spøger ikke, og tror du mig ikke, så prøv mig."

"Hvordan skal jeg kunne prøve dig?" spurgte jeg.

"Det er meget simpelt. Du vil vide, hvad jeg har for en gave. Godt, jeg har en stor gave. Jeg sidder her og er fuld, ikke sandt? Er jeg fuld eller er jeg det ikke?"

Jeg kikkede på ham og så, at han var helt blå i ansigtet med øjne matte som tinknapper, og at han ikke kunne stå på benene, og sagde:

"Selvfølgelig er du fuld."

"Godt, vend dig nu et øjeblik om mod helgenbilledet i hjørnet og læs Fadervor indenad."

Jeg vendte ryggen til, og næppe havde jeg læst Fadervor med blikket rettet mod helgenbilledet, før den drukne herre igen kommanderede:

"Nå, se så på mig: Er jeg nu fuld, ja eller nej?"

Jeg vendte mig om, og dér stod han med klare øjne, fuldstændig ædru og smilede.

"Hvad vil det sige?" sagde jeg. "Hvad er det for et kneb?"

"Dette," sagde han, "er ikke noget kneb. Det kaldes magnetisme."

"Det ved jeg ikke hvad er."

"Jo, det er en særlig slags vilje," sagde han, "der findes i mennesket, og som man hverken kan svire eller sove bort, for den er en gave. Jeg har vist dig dette, for at du skulle forstå, at jeg, hvis jeg vil, øjeblikkelig kan holde op at drikke en gang for alle; men jeg vil ikke have, at nogen anden skal begynde at drikke i mit sted og jeg selv blive fri for lasten og glemme Gud.

Derimod er jeg rede til at tage drikkelasten fra et hvilket som helst andet menneske, og jeg kan gøre det på et minut."

"Vær da så venlig at kurere mig," sagde jeg.

"Drikker du da?" spurgte han.

"Jo," svarede jeg, "til tider endog meget stærkt."

"Nå, men det skal du ikke være ked af, det skal jeg nok klare, og til tak for, at du har trakteret mig, skal jeg helbrede dig helt og holdent."

"Ja, gør endelig det," bad jeg.

"Bare rolig, kære ven, jeg skal gøre det for din gæstfriheds skyld, jeg skal gøre dig fri og tage det hele på mig."

Dermed råbte han igen på brændevin og to glas.

"Hvad skal du med to glas?" spurgte jeg.

"Et til mig og et til dig," sagde han.

"Men jeg skal jo ikke drikke."

Han så ud, som om han blev vred, og sagde:

"Tys! *Silence!* Stille! Hvad er du nu? – Syg?"

"Godt," sagde jeg, "lad os sige, at jeg er syg."

"Jeg er din læge," sagde han, "og du må adlyde mine forskrifter og tage medicin."

Så hældte han et glas op til mig og et til sig selv og begyndte at gøre fagter i luften over mit glas akkurat som kordirigenten i kirken. Så sagde han:

"Drik det nu!"

Jeg tvivlede jo, men da jeg sandt at sige havde stor lyst til en tår, og han kommanderede, tænkte jeg: "Lad gå, jeg drikker af nysgerrighed." Og så drak jeg.

"Nå, smagte det godt eller dårligt?" spurgte han.

"Jeg ved ikke, hvad jeg skal sige."

"Det betyder, at du drak for lidt," sagde han.

Dermed skænkede han mig et glas til og begyndte igen at gøre fagter over det med hænderne og skabe sig. Så fik han mig til at tømme også det glas, hvorpå han spurgte:

"Hvordan var så dette?"

"Jeg synes, det føltes ligesom lidt tungt i maven," sagde jeg for spøg.

Han nikkede, skænkede straks et tredje glas og kommanderede: Drik! og jeg drak.

"Den var lettere," sagde jeg. Men nu begyndte jeg selv at tage karaflen og skænke både for ham og mig selv. Og jeg drak og drak. Han hindrede mig ikke, men jeg måtte ikke tømme et eneste glas, før han havde gjort sine tegn over det. Så snart jeg rakte ud efter det, tog han det ud af hånden på mig og sagde:

"*Chut! Silence! Attendez!*" Så fo'r han omkring med hænderne i luften over det, og så sagde han: "Nu er det færdigt, nu kan du tage det efter forskriften."

Nå, sådan sad jeg der i værtshuset og blev kureret på af denne fyr til ud på natten; men jeg følte mig aldeles rolig, fordi jeg vidste, at jeg ikke drak for morskabs skyld, men for at blive helbredet. Jeg følte ind på brystet efter pengene og mærkede, at de lå på deres plads, og drak så videre.

Magnetisøren underholdt mig og drak med. Han fortalte alt muligt om, hvordan han havde soldet og sviret hele sit liv, men især om kærlighed, og så begyndte han at bebrejde mig, at jeg ikke forstod mig på kærlighed.

"Men når jeg nu ikke bryder mig om det sludder," sagde jeg. "Det er jo godt for dig, at du forstår det, men du ser da for resten ud som et fugleskræmsel."

"*Chut! Silence!*" sagde han. "Kærligheden er hellig."

"Vrøvl," sagde jeg.

"Bondekarl!" sagde han. "En slyngel er du, om du vover at tale nedsættende om hjertets hellige følelser og sige, at de er vrøvl."

"Ja, for vrøvl er det," sagde jeg.

"Du aner ikke, hvad man forstår ved *det fuldendt skønne i naturen*."

"Jo," sagde jeg, "jeg kan godt se, når en hest er smuk."

Han fløj op og ville have givet mig en lussing.

"Fjols!" sagde han, "kalder du en hest det fuldendt skønne i naturen?"

Men da det var blevet temmelig sent, fik han mig det ikke forklaret færdigt. Værtshusholderen, der så, at vi var fulde begge to, pudsede opvarterne på os; de kom seks mand høj og sagde: "Værsgo og skrub af!" tog os under armene og hev os ud. Så låste de døren bag os for natten.

Og nu begyndte der et blændværk og en forlokkelse, og skønt det nu er mange år siden, kan jeg den dag i dag ikke begribe, hvad der foregik med mig, og hvad det var for en kraft, der bevirkede det; men så svære fristelser og hjemsøgelser, som jeg da udstod, tror jeg knap findes beskrevet i et eneste martyrlevned.

12

Det første jeg gjorde, da jeg var blevet smidt ud, var at føle efter, om jeg havde tegnebogen i behold, og det havde jeg. "Nu gælder det om at komme godt hjem med den," tænkte jeg. Det var den sorteste nat, man kan forestille sig. Sommernætterne kan være rigtig bælgmørke der på Kursk-egnen, men samtidig mærkværdigt lune og milde. Øverst på himlen brænder stjernerne som helgenlamper, men længere nede er mørket så tæt, som havde man fået en sæk over hovedet … Nu er der jo altid en masse pak samlet, hvor der er marked, og det sker jævnligt, at de plyndrer og slår ihjel. Jeg havde nok mine legemskræfter i behold, "men," tænkte jeg, "for det første er jeg fuld, og for det andet nytter det jo ikke, at man er stærk, hvis der kommer en halv snes mand eller mere og falder over mig og tager pengene." Og hvor fuld jeg end var, huskede jeg alligevel, at min kammerat, den forhenværende fine herre, måtte have set, at jeg havde en masse penge på mig, for jeg var flere gange gået hen til disken for at betale. Og derfor faldt det mig pludselig ind: Mon han ikke skulle have forræderi i sinde? Hvor er han egentlig blevet af? Vi blev jo smidt ud samtidigt, og nu er han sporløst væk! Jeg stod og spejdede til alle sider, og da jeg ikke kendte hans navn, sagde jeg helt sagte:

"Hør du, magnetisør, hvor er du henne?"

Da dukkede han med ét op foran mig som en ond ånd og sagde:

"Her."

Men jeg syntes, at det ligesom ikke var hans stemme, og i mørket kunne jeg heller ikke se hans ansigt.

"Kom helt hen til mig," sagde jeg.

Og da han så kom, tog jeg ham i skuldrene og kikkede på ham, men kunne slet ikke kende ham igen. Knap havde jeg rørt ved ham, før det var, som om jeg helt havde tabt hukommelsen. Jeg hørte kun, at han lallede noget på fransk: "*Di-ka-ti-li-ka-tipé*", og det forstod jeg ikke et kvæk af.

"Hvad er det, du våser om?" sagde jeg.

"*Di-ka-ti-li-ka-tipé,*" sagde han igen på fransk.

"Hold kæft, din idiot!" sagde jeg, "du kan vel svare mig på russisk, hvad du er for en, for jeg har glemt dig."

"*Di-ka-ti-li-ka-tipé*, jeg er magnetisøren," sagde han.

"Fy for Fanden, dit infame utyske!" sagde jeg. Og et øjeblik syntes jeg ligesom, jeg kunne huske ham, men da jeg så kikkede nærmere på ham, lagde jeg mærke til, at han havde to næser … To næser! Det gav jeg mig til at fundere over, og så glemte jeg igen, hvem han var."

"Din forbandede abekat," tænkte jeg, "hvor har jeg mon egentlig fået fat i dig fra?" Og så spurgte jeg ham igen, hvem han var.

"Magnetisøren," sagde han.

"Vig fra mig!" sagde jeg. "Du er vel Djævelen?"

"Ikke rigtig, men næsten," sagde han.

Jeg drev ham en skalle, men da blev han vred og sagde:

"Hvad slår du mig for? Jeg gør godt imod dig og helbreder dig for drukkenskab, og så slår du."

Men på ny kunne jeg ikke for min død huske, hvem han var.

"Sig mig, hvem du er?" sagde jeg.

"Jeg er din ven i evighed," svarede han.

"Det lyder pænt, at du er min ven, men vil du ikke gøre mig fortræd?"

"Nej," sagde han, "jeg skal give dig sådan en *petit comme peu*, at du bliver som et andet menneske."

"Hold op med al den løgn," sagde jeg.

"Nej, det er sandhed," sagde han, "sådan en *petit comme peu* ..."

"Kan du lade være at snakke fransk med mig, din Satan," sagde jeg. "Hvad mener du med *petit comme peu?*"

"Jeg skal give dig et helt nyt syn på livet," svarede han.

"Så? Hvad skulle det være for et syn?"

"Så at det fuldendt skønne i naturen går op for dig."

"Og hvordan skal jeg få det syn?" spurgte jeg.

"Kom med, så skal du få det at vide."

"Nå ja, lad os bare gå."

Vi fulgtes ad. Dingle gjorde vi, men fremad gik det da, selv om jeg ikke vidste hvorhen. Pludselig kom jeg i tanker om, at jeg heller ikke vidste, hvem det var, jeg fulgtes med, og sagde:

"Holdt! Hvis du ikke siger mig, hvem du er, går jeg ikke med."

Han sagde det, og en kort stund syntes jeg også, jeg kunne huske det.

"Hvordan kan det være, at jeg hele tiden glemmer, hvem du er?" spurgte jeg.

"Det er netop en virkning af min magnetisme," svarede han. "Men bryd dig ikke om det, for det går snart over. Nu skal jeg give dig lidt mere magnetisme."

Og i det samme drejede han mig om med ryggen imod sig og begyndte at rode med fingrene i min nakke og mit hår ... Det var

højst mærkværdigt! Han gravede, som om han ville krybe ind i hovedet på mig.

"Hør du," sagde jeg, "hvad er du for en? Hvad roder du efter?"

"Vent blot," sagde han, "stå stille. Jeg er ved at lede min magnetiske kraft over i dig."

"Det er godt nok," sagde jeg, "men du vil måske også stjæle fra mig?"

Men det nægtede han.

"Hold op," sagde jeg. "Jeg vil føle efter, om pengene er der."

Jeg følte efter, og de var der.

"Ja, nu kan jeg jo se, at du ikke er en tyv," sagde jeg. Men hvem han var, havde jeg glemt igen, og nu huskede jeg ikke engang at spørge om det; jeg var helt optaget af, hvad jeg følte, for det var, som om han nu var krøbet helt ind i mig gennem nakken og så på verden med mine øjne som gennem en rude.

"Hvad er det nu for tøjeri, han har gjort med mig?" tænkte jeg. "Hvor er mit syn blevet af?" spurgte jeg.

"Du har ikke længere noget syn," sagde han.

"Hvad er det for snak?"

"Jo," svarede han, "med dit syn ser du nu kun det, der ikke er til."

"Det var pokkers," sagde jeg. "Lad os se ad."

Jeg stirrede af alle kræfter, forstår De, og opdagede en mængde væmmelige fjæs på tynde ben, der kikkede frem fra alle mørke kroge og spærrede mig vejen og stillede sig op på korsvejene og ventede på mig og sagde: "Lad os slå ham ihjel og tage hans skat". Foran mig fik jeg igen øje på denne gale magnetisør; der stod som et skær omkring hans ansigt. Og bag mig hørte jeg en vældig støj og spektakel, stemmer og raslen,

hvin og munter latter. Jeg kikkede mig om og så, at jeg stod med ryggen lænet op ad et hus, hvis vinduer var åbne; værelserne var oplyste, og det var derfra, alle stemmerne og støjen kom, og der hørtes guitarspil. Stadig stod min kammerat foran mig; han strøg mig med håndfladerne over ansigtet og førte derefter hænderne ned mod mit bryst, standsede ud for hjertet, trykkede godt til, æltede med fingrene, rystede dem og strøg igen, og han masede, så han blev helt svedt.

Men da jeg så lyset fra vinduerne og mærkede, at jeg havde fået min bevidsthed tilbage, var jeg ikke længere bange for ham, men sagde:

"Hør du dér, hvem du nu end er: den Lede i egen person eller en af hans smådjævle, vær så elskværdig enten at vække mig eller også at fordufte."

"Vent lidt," svarede han, "tiden er endnu ikke kommet; endnu er det for farligt, du kan ikke bære det endnu."

"Hvad kan jeg ikke bære?" spurgte jeg.

"Det, der nu foregår i de højere sfærer," sagde han.

"Hvad er det da? Jeg hører ikke noget særligt."

Han sagde, at jeg ikke havde den rette hørelse, og begyndte at forklare mig sagen i højtravende vendinger:

"For at høre," sagde han, "skal du følge harpespillerens eksempel, når han bøjer sit hoved, lægger øret til harpen og fører plektret med sin hånd."

"Hvad skal det sige?" tænkte jeg. "Det lyder da slet ikke som fuld mands tale det, han nu sagde."

Han holdt mig fast med sit blik og strøg sagte over mig med sine hænder, imens han fortsatte på samme måde:

"Ja, med alle sine strenge sat i samklang udsender harpen sin sang, og harpespilleren fryder sig over dens honningsøde klang."

Det var simpelthen, siger jeg Dem, som var det ikke ord, jeg havde hørt, men et levende vand, der strømmede forbi mit øre, og jeg tænkte: "Det var mig en køn fuld mand. Se bare, hvor han kan tale nydeligt som af en gudelig bog." Men så holdt han op at tumle med mig og sagde:

"Så, nu er det nok. Vågn nu og styrk dig!"

Dermed bøjede han sig frem og ledte en god stund efter noget i sin bukselomme. Endelig fandt han det; jeg så, at det var en lillebitte brok sukker, helt smudsig af at have ligget længe i lommen. Han skrabede snavset af med neglene, pustede på sukkeret og sagde:

"Luk munden op!"

"Hvorfor det?" spurgte jeg, men åbnede alligevel munden. Han stak sukkerbrokken mellem mine læber og sagde:

"Sug nu ordentligt. Dette er magnetisk sukker-mentor. Det styrker dig."

Skønt han sagde det på fransk, forstod jeg, at det var noget med magnetisme og spurgte ikke mere, men sugede på brokken. Men han, der havde givet mig den, var ikke mere at se. Om han var gået bort i mørket, eller hvor han var blevet af, det må Vorherre vide; men jeg stod alene og var kommet helt til sans igen, og jeg tænkte: "Hvorfor skulle jeg vente på ham? Nu må jeg se at komme hjem."

Men nu vidste jeg ikke, hvilken gade jeg var i, og hvad det var for et hus, jeg stod ved. "Mon det nu også er et hus?" tænkte jeg. "Måske er det bare noget, jeg tror … Det er jo nat … Alle

mennesker ligger og sover, men hvorfor er her da lys? ... Det er bedst, jeg ser efter," tænkte jeg. "Jeg går ind og undersøger, hvad det er for noget. Hvis der er rigtige mennesker derinde, spørger jeg dem om vejen hjem, men er det kun en øjenforblændelse og ikke levende mennesker ... nå ja, hvad så? Da siger jeg: Dette sted er helligt, vig fra mig!" Og så spredes det hele.

13

Fast besluttet besteg jeg gadetrappen, korsede mig og gav mig Gud i vold; men der skete ingenting. Huset blev stående. Gadedøren var åben, indenfor lå en lang forstue med en brændende lygte på væggen længst inde. Jeg kikkede mig omkring og bemærkede til venstre to bastbeslagne døre, hvorover der også hang lygter med stjerner af spejlglas. "Hvad kan det dog være for et hus?" tænkte jeg; "et rigtigt værtshus er det ikke, men et offentligt sted må det nu alligevel være; det er ikke godt at begribe."

Så hørte jeg sang inde bag de bastbeslagne døre … en vemodig, hjertegribende sang, stemmen var bedårende klokkeklar og gik en lige ind i sjælen. Jeg blev stående og lyttede. I det samme åbnedes døren længst borte, og ud kom en høj sigøjner i silkebukser og fløjlshue, der skyndsomst førte en mand ud gennem en dør, også med lygte over, som jeg først ikke havde lagt mærke til. Tydeligt kunne jeg ikke skelne, hvem det var, han fulgte ud, men jeg syntes, det var min magnetisør.

"Godt, godt," sagde han efter ham ud af døren, "foreløbig må du nøjes med denne halvrubel, min ven, men kom igen i morgen, og får vi nytte af ham, skal du få mere, fordi du har skaffet ham herhen."

Dermed trak han slåen for døren og kom ligesom tilfældigt hen imod mig, åbnede en af dørene under spejlene og sagde:

"Vær så god at komme indenfor, hr. købmand, og hør på vore sangere. Det er gode stemmer."

Så skubbede han sagte døren op på vid gab … Jeg ved ikke, hvad der gik af mig, mine herrer, men underligt nok følte jeg mig straks hjemme. Det var et stort, men lavt værelse, og loftet slog en bugt og var lavest på midten; der var mørkt og sodet derinde, og tobaksrøgen stod så tæt, at man knap kunne skimte lyset fra kronen i loftet. Nede i denne røgtåge sad der folk, masser af folk, og foran dem stod en ung sigøjnerske og sang, netop den stemme, jeg havde hørt. Idet jeg kom ind, var hun ved at synge de sidste ord i visen, så fint og sagte, at stemmen ligesom døde hen … Og da den helt tav, var alting dødsens stille … Men et øjeblik efter sprang alle op som gale og klappede og råbte. Jeg stod og var helt forbløffet over at se så mange mennesker, og flere og flere dukkede der frem af røgen. "Det er da vel ikke spøgelser?" tænkte jeg. Men så kunne jeg kende flere fornemme herrer, både remonteofficerer og hesteopdrættere, og nogle rige, hesteinteresserede købmænd og godsejere kendte jeg også igen.

Midt iblandt dette publikum gik sigøjnersken nu omkring – hvordan skal jeg beskrive hende! Hun lignede ikke så meget en kvinde som en spraglet slange, der vrider sig og slår med halen, og hendes sorte øjne spruttede ligefrem ild. En højst usædvanlig fremtoning! I hænderne bar hun en stor bakke, hvorpå der langs kanten stod glas med champagnevin, og midt på lå der en farlig hoben penge. Ikke en eneste sølvmønt, bare guld og pengesedler af alle farver, dog ingen hvide hundredrubler af dem med svanen på. Den, hun bød et glas, drak straks vinen og lagde en guldmønt eller en seddel på bakken, så meget han nu havde lyst til, hvorpå hun nejede og kyssede ham på munden.

Hun gik igennem den forreste række og den næste – gæsterne sad i en slags halvkreds – og kom omsider til den aller sidste række, hvor jeg stod bag en stol. Mig brød hun sig ikke om at byde, og hun ville netop vende om, da den gamle sigøjner, der fulgte hende, råbte:

"Gruscha!" og pegede på mig med øjnene.

Hun blinkede til ham med øjenvipperne – Gud, sikke øjenvipper, lange, kulsorte og næsten, som om de havde deres eget liv, sådan flagrede de som fuglevinger. Da den gamle kommanderede hende, mærkede jeg på hendes øjne, at der gik som en vredesbølge igennem hende. Hun var altså vred, fordi han befalede hende at opvarte mig; men hun gjorde alligevel sin skyldighed, gik hen til mig, hvor jeg stod bag yderrækken, bøjede sig og sagde:

"Drik på min sundhed, kære gæst."

Jeg kunne ikke engang svare hende, sådan havde hun dåret mig lige med det samme. I det øjeblik, hun bøjede sig frem imod mig over bakken, og jeg så hendes skilning trække sig som en sølvstribe gennem det sorte hår og forsvinde i nakken, da fløj der en djævel i mig, og al min forstand fløj ud. Jeg drak hendes skål og stirrede hende stift i ansigtet over glasset; det var umuligt at afgøre, om hun var hvid eller brun, men jeg så blodet rødme gennem hendes tynde hud som i en solbeskinnet blomme, og en lille åre bankede ved den fine tinding … "Der har vi den ægte skønhed," tænkte jeg, "det fuldendt skønne i naturen. Magnetisøren talte sandt, dette er noget helt andet end en hest, et kreatur, en handelsvare."

Jeg tømte glasset til bunds og satte det hårdt tilbage på bakken, og hun stod og ventede på at få noget at kysse mig for.

Jeg stak hånden i lommen, men fandt kun nogle små sølvmønter og kobberpenge. "Det er for lidt," tænkte jeg, "det er ingenting at forære denne lille slange," og jeg måtte også skamme mig for de andre. Jeg hørte, at herrerne sagde temmelig højt til sigøjneren:

"Men Vasili Ivanov, hvorfor fik du dog Gruscha til at traktere den bonde? Det er ikke videre smigrende for os."

Han gav dem svar på tiltale:

"Her hos os, mine herrer, er der både plads og ære til hver gæst, og min datter kender vore nedarvede sigøjnerskikke; De har ikke noget at være fornærmet over, De ved ikke, hvor også mangen simpel mand forstår at sætte pris på skønhed og talent. Det er der adskillige eksempler på."

Da jeg hørte dette, tænkte jeg: "Gid ulvene æde jer op! Skal det, at I er rigere end jeg, måske betyde, at I også har mere følelse? Nå, blæse være med det hele, jeg betaler fyrsten tilbage med mit arbejde, men nu vil jeg ikke stå til skamme og krænke denne mageløse skønhed med at være påholdende."

Dermed stak jeg hånden ind på mit bryst, trak en hvid hundredrubelseddel ud af bundtet og smed den på bakken. Sigøjnersken balancerede bakken på den ene lille hånd, med den anden tog hun et hvidt lommetørklæde og tørrede mig om munden, og så berørte hun den ganske let med sine læber; det kunne knap kaldes et kys, men alligevel var det, som om hun havde strøget en gift på min mund. Så gik hun.

Hun gik, og jeg ville være blevet stående, hvis ikke den gamle sigøjner, Gruschas far, og en anden sigøjner havde taget mig under armen og trukket mig frem og bragt mig til sæde i aller

forreste række, lige ved siden af politiassistenten og de andre herrer.

Jeg indrømmer, at jeg ikke havde videre lyst til det; jeg syntes, det kunne være nok, og ville gå. Men sigøjnerne bad og nødte mig og råbte:

"Gruscha! Gruscha! Kom og hold på vor kære gæst!"

Hun kom – og den Onde må vide, hvordan hun forstod at bruge sine øjne; der var som en sot i dem, da hun så på mig.

"Fornærm os ikke ved at gå," sagde hun, "bliv og vær vor gæst."

"Hvem kan vel fornærme dig?" sagde jeg og satte mig igen.

På ny kyssede hun mig, og på ny føltes det, som berørte hun mine læber med en giftig pensel, der brændte sin smerte ind i blodet lige til hjerteroden.

Nu optrådte andre med sang og dans, hvorefter en ny sigøjnerske bragte champagne rundt. Også hun så godt ud, men tålte ingen sammenligning med Gruscha. Ikke halvt så smuk var hun, og derfor tog jeg også kun nogle kvartrubler op af lommen og strøede dem på bakken … Det lo herrerne af, men jeg var ligeglad, jeg havde kun øje for Gruscha og ventede utålmodigt efter at høre hendes stemme alene uden korledsagelse. Men nej, hun sad på tribunen sammen med de andre og sang med på omkvædet, men ikke solo, og jeg kunne ikke skelne hendes stemme, kun den lille mund og de hvide tænder viste, at hun sang.

"Uheldet forfølger mig," tænkte jeg. "Jeg ville kun blive her et øjeblik, og hundrede rubler kom jeg af med, og nu får jeg hende ikke engang at høre."

Men til al lykke var det ikke mig alene, der ville høre hende. Så snart en vise var til ende, råbte også alle de fornemme herrer:

"Gruscha! Gruscha! *Båden*, Gruscha, *Båden*!"

Sigøjnerne begyndte at rømme sig, hendes unge broder tog guitaren; og hun sang.

De ved, at sigøjnere i reglen synger smukt og sådan, at det går en til hjertet; men da jeg hørte denne stemme, der allerede havde betaget mig udenfor døren, blev jeg helt ude af mig selv. Jeg kan slet ikke sige Dem, hvor den dårede mig. Hun begyndte at synge akkurat som et mandfolk, sådan dybt nede: *Ha-avet bru-user, ha-avet sku-ummer*. Og det var grangiveligt, som om man hørte havet bruse og kunne se den lille båd kæmpe med de oprørte bølger. Men så fik stemmen pludselig en helt anden klang, og da hun påkaldte stjernen: *Du skønne, klare, som varsler gry, ved synet af dig blir jeg tryg på ny*. Og straks fulgte der en ny uventet overgang. Det har sigøjnerne det jo meget med: snart græder og klager de, så sjælen rives ud af kroppen på en, og snart slår de over i noget helt andet, så hjertet flyver på plads igen.

Ja, der gyngede hun altså i sin lille båd på havet, og de andre faldt med et hvin ind i kor:

Dsja-lá-la, dsja-la-la,
Dsja-lá-la, pringalá!
Dsja-lala, pringalá
hej da tschepuringalja
hej hop-hej, ta gará!
Hej hop-hej-ta gará!

Bagefter kom Gruscha igen med vin og bakke, og jeg stak hånden ind på brystet og tog endnu en hvid seddel frem … Alle de andre begyndte at skule til mig, fordi jeg gjorde dem til skamme med mine gaver, og de generede sig ligefrem for at lægge på bakken efter mig; men jeg spurgte ikke længere efter, hvad det kostede, for nu ville jeg vise, hvordan det stod til med min sjæl og mit hjerte. Hver eneste gang, Gruscha sang, gav jeg hende en hvid seddel med svane på; jeg talte ikke, hvor mange jeg trak frem, men gav og dermed basta. Til gengæld blev det sådan, at selv om alle de andre bad hende synge, så svarede hun kun, at hun var træt; men hvad mig angår, behøvede jeg bare at vinke til sigøjneren: "Kan De ikke få hende til det?" Så sendte han hende straks et blik, og hun sang.

Mange gange sang hun, og bedre og bedre for hver gang; utallige var de hvide svaner, jeg kastede til hende. Men til sidst, jeg ved ikke hvad klokken var, men det var allerede et godt stykke ud på natten, da blev hun virkelig så mat, at hun ikke kunne mere; hun sendte mig også blikke, der skulle udtrykke det og sang: "Gå bort fra min synskreds, forsvind fra min nærhed". Med de ord ligesom stødte hun mig bort, men med disse drog hun mig til sig: "Eller vover du at binde an med min løvindesjæl, vil du kende al den magt, min skønhed ejer?" Så fik hun en hvid til, og hun kyssede mig atter nødtvungent og ligesom medlidende. Men i hendes øjne luede en mørk ild. De andre sigøjnere stemte op med:

> Sig, føler du den elskov varm,
> som brænder for dig i min barm?

Alle gæsterne faldt i med omkvædet med blikket mod Gruscha, og jeg kikkede også på hende og sang med: "Sig,

kender du den elskov varm ..."

Så tog sigøjnerne fat på: "Væk er hytten, væk er ovnen, hvor skal husbond ligge?" og i løbet af et øjeblik var gulvet fuldt af dansende. Sigøjnerne dansede, sigøjnerskerne dansede, herrerne dansede, og alle hvirvlede de omkring, som om hele hytten virkelig var væk. Sigøjnerskerne drejede sig, spjættede og figurerede foran herrerne, og herrerne abede dem efter og jog dem salen rundt, de unge råbende, de ældre stønnende ... Ingen sad stille på deres stole ... Om det så var satte herrer, som man aldrig i livet skulle have ventet den slags narrestreger af, var de ude og svang sig. En og anden af de aller alvorligste blev først siddende og generede sig åbenbart for at give sig ud, han fulgte kun de andre med øjnene eller snoede sit overskæg; men så fik han et skulderknubs af en og et spark af en anden, og til sidst sprang han op, og skønt han ikke kunne danse, gav han sig til at hoppe omkring, så det var en gru at se. Selv den smækfede politiassistent, der havde to gifte døtre, vadede rundt på hælene, pustende som en hvalros, med en svigersøn under hver arm. Men en rig og elegant husarritmester og flot danser var endnu galere end alle de andre. Med hænderne i siderne og klirrende sporer fo'r han stolt afsted i spidsen for hele forsamlingen, og når han mødte Gruscha, slog han med hovedet, så hans hue faldt for hendes fødder, og skreg: "Tramp på den, mas den, du skønneste blandt skønne!" Og hun ... ja, hun kunne minsandten også danse! Jeg har set danserinder optræde på teatret, men det var det rene vand i sammenligning, akkurat som at se en veldresseret officershest spille vigtig på en parade, ingen fyrighed, ingen liv. Men hun, denne dejlige kvinde, hun dansede så let og jævnt som en spån flyder, uden

slinger, smidig som en slange i alle led, med livssaft sydende i alle lemmer – og pludselig kunne hun standse, gøre et kast med kroppen og skuldrene og smække den lille tåspids op i højde med øjenbrynene … Det var noget at se på. Alle blev fuldstændigt som fra vid og sans bare ved at se på hendes dans, de trængtes som gale mennesker omkring hende, nogle havde tårer i øjnene, andre skar tænder, og alle skreg de:

"Dans! Vi giver dig, hvad du vil have!" Og de smed, hvad de havde af penge, for hendes fødder, guld og sedler flød imellem hinanden.

Hvirvlen blev stadig tættere og vildere, og dér sad jeg alene; men jeg vidste ikke, om jeg kunne holde det ud ret meget længere, for jeg kunne ikke tåle at se på, at hun trådte på husarens hue. Hver gang hun satte foden på den, fløj Fanden mig i blodet. Til sidst tænkte jeg: "Hvorfor skal jeg sidde her og pine mig til ingen nytte? Nej, også jeg vil slippe mig rigtigt løs!" Så fo'r jeg op, skubbede husaren væk og styrtede hen og dansede på hug foran Gruscha … Og for at hun ikke skulle træde på husarens hue, fandt jeg på et middel. "I skriger alle sammen, at I giver, hvad det skal være," tænkte jeg, "men mig skal I nu ikke imponere;" så trak jeg en hundredrubelseddel frem fra brystet, kastede den for hendes fødder og råbte: "Tramp på den! Mas den!" … Men hun var nu alligevel ikke af den slags … Det hjalp ikke, at min seddel var meget mere værd end husarens hue, hun ikke så meget som så ad den kant, fulgte bare efter husaren. Men den gamle sigøjner lagde mærke til dette og vinkede ad hende; da forstod hun og fulgte efter mig.

Ja, ganske vist kom hun dansende så let hen til mig, men øjnene holdt hun nedslagne, og hun var rasende som en drage,

hvis glødende ånde fortærer jorden. Jeg dansede foran hende som en anden djævel, og hver gang jeg gjorde et hop, smed jeg en hvid svane for hendes fødder. Ja, så besat var jeg af hende, at jeg tænkte: "Er det ikke dig, du fordømte, der har skabt Himlen og Jorden?" Og jeg skreg vildt til hende: "Dans hurtigere!" Seddel på seddel kastede jeg til hende. Men så en gang, da jeg stak hånden ind på brystet for at give hende en til, opdagede jeg, at der kun var en halv snes stykker tilbage ... "Ad Helvede til med jer alle sammen!" tænkte jeg, krøllede dem sammen og kastede hele bunken for hendes fødder. Så tog jeg en flaske champagne fra bordet, slog halsen af den og råbte:

"Af vejen, mit hjerte, ellers fuser det i hovedet på dig." Og så drak jeg hele flasken ud i ét drag på hendes velgående, for efter den dans havde jeg fået en skrækkelig tørst."

14

"Nå, hvordan gik det så bagefter?" spurgte man Ivan Severjanitsch.

"Bagefter gik det virkelig sådan, som han havde lovet."

"Hvem havde lovet?"

"Magnetisøren, som var skyld i det alt sammen. Han havde jo lovet at befri mig fra drukkenskabsdjævelen, og det havde han også gjort, for siden den tid har jeg aldrig smagt en dråbe. Det gjorde han minsandten grundigt."

"Men hvordan klarede De det med fyrsten, at De havde givet alle de hundredrubelsedler ud?"

"Jeg ved ikke selv, hvordan det gik til, men det gik i alt fald meget let. Da jeg var kommet hjem fra sigøjnerne, husker jeg ikke, hvordan jeg lagde mig til at sove. Men så hørte jeg fyrsten råbe og banke, og jeg ville stå op af slagbænken, men kunne ikke for mit liv finde kanten og komme ud. Jeg følte til den ene side, nej der var ingen kant, jeg følte til den anden, og der var heller ingen … Kunne jeg være faret vild i slagbænken? … Udenfor skreg fyrsten: "Ivan Severjanitsch!" Og jeg svarede: "Straks" og følte til alle sider, men kunne stadig ikke få fat i kanten. Til sidst tænkte jeg: "Kan jeg ikke krybe ud, så kan jeg vel springe;" så rejste jeg mig og tog et hop, så langt jeg kunne; i det samme var der noget, der slog mig i ansigtet, og rundt omkring mig klirrede og raslede det, og bag ved mig bragede der også en hel masse ned og splintredes, og så hørte jeg fyrsten sige til oppasseren: "Skynd dig og bring lys!"

Jeg stod bomstille, for jeg vidste ikke, om jeg var vågen eller drømte, og jeg troede, at jeg stadig ikke var kommet uden for slagbænken. Men da oppasseren kom med lys, opdagede jeg, at jeg stod på gulvet og var faret på hovedet ind i husbonds hylde med krystalsager og havde smadret det hele."

"Hvor kunne De dog bære Dem ad med sådan at gå vild?"

"Jo, se jeg troede, at jeg sov i slagbænken som sædvanlig; men da jeg kom hjem fra sigøjnerne, havde jeg vel sagtens lagt mig på det bare gulv, og så kunne det jo ikke nytte, at jeg følte omkring mig for at finde sengekanten, og da jeg så tog springet, brasede jeg lige ind i hylden. Magnetisøren havde nok drevet drukkenskabsdjævelen ud af mig, men se, alle andre djævle og vildfarelser, dem havde han ladet mig beholde. Jeg huskede på, hvad han havde sagt: "Når man holder op med at drikke, kan man komme ud for det, der er endnu værre". Og så gik jeg ud for at lede efter ham – jeg ville have ham til at magnetisere mig tilbage til mit gamle onde; men jeg fandt ham ikke i live. Han havde jo nu taget mere på sig, end han kunne bære, og på kroen lige over for sigøjnerne havde han sat sig til at drikke sådan, at han var død af det."

"Altså vedblev De at være magnetiseret?"

"Ja."

"Virkede magnetismen længe på Dem?"

"Hvorledes "længe"? Den virker måske endnu."

"Men det ville interessere os at høre, hvorledes De ordnede historien med fyrsten? Fandt der virkelig slet ikke noget opgør sted angående "svanerne"?"

"Jo, der var nok et opgør, men det løb meget heldigt af. Fyrsten var netop kommet hjem, og da han havde tabt i

kortspil, kom han ud for at bede mig om penge til revanchen."

"Det nytter ikke," sagde jeg, "for jeg har ingen."

Han troede, at jeg ville narre ham. Men så sagde jeg:

"Nej, det er sandt, for mens De var borte, var jeg ude på en stor tur."

"Men du har da ikke kunnet give fem tusind rubler ud på en eneste tur?"

"Jeg smed dem til en sigøjnerske."

Det ville han ikke tro.

"Nå, så lad være at tro det," sagde jeg, men sandt er det.

Da blev han rasende og råbte:

"Luk døren! Jeg skal give dig, kan du tro, for at du har bortødslet statens penge!" … Men pludselig forandrede han tone og sagde:

"Det kan være det samme. Jeg er selv lige så letsindig som du."

Så gik han i seng i sit værelse, og jeg lagde mig op på høloftet.

Da jeg vågnede, var jeg på sygehuset, og folk sagde, at jeg havde haft delirium og havde villet hænge mig; men heldigvis havde de givet mig spændetrøje på.

Så snart jeg var blevet rask, tog jeg ud til fyrsten på hans gods – i mellemtiden havde han nemlig taget sin afsked – og sagde til ham:

"Deres Herlighed, nu må jeg til at arbejde de penge af."

"Rejs ad Helvede til!" sagde han.

Jeg forstod, at han var meget vred på mig. Jeg trådte helt hen til ham og bukkede mig ned.

"Hvad skal det betyde?"

"Prygl mig i det mindste ordentligt," bad jeg.

"Hvorfra ved du, at jeg skulle være gal på dig?" svarede han. "Måske anser jeg dig for uskyldig."

"Bevares vel!" sagde jeg, "hvor kan jeg være uskyldig, når jeg har forødt sådan en masse penge? Jeg ved godt selv, at jeg mindst burde hænges, usselryg som jeg er."

"Hvad kan man gøre ved det, min ven," sagde han, "når du har en kunstnersjæl?"

"Hvorledes det?"

"Jo, min kæreste, halvhøjstærede Ivan Severjanitsch, du er kunstner," sagde han.

"Det forstår jeg ikke et muk af," svarede jeg.

"Tro ikke, at jeg mener noget ondt med det," sagde han, "jeg selv er også kunstner."

"Nå," tænkte jeg, "det er nok ikke bare mig, der har haft dille."

Han rejste sig, bankede i gulvet med sin lange pibe og sagde:

"Det var forklarligt, at du kastede til hende, hvad du havde på dig; men ser du, jeg, min ven, har givet for hende, hvad jeg ikke havde og ikke ejede."

Jeg stirrede på ham.

"Lillefar, Deres Herlighed," sagde jeg, "hvad i Herrens navn er det, De siger? Jeg bliver helt bange."

"Å, du behøver vist ikke at være ængstelig," svarede han. "Vorherre er en god mand, og jeg klarer det vel på en eller anden måde; men du skal vide, at jeg har betalt sigøjnerne halvtreds tusind for denne Gruscha."

Jeg mistede helt vejret:

"Hvad? Halvtreds tusind! For en sigøjnerske! Er hun det værd, den hugorm?"

"Dér, min halvhøjstærede," sagde han, "talte du enfoldigt og ikke, som det anstår sig en kunstner … Om hun er det værd? Hvad vil det sige? En kvinde er alt værd i hele Verden, for hun kan tilføje én et sår, som intet på Jorden kan hele, men hun alene kan også hele det på et sekund."

Jeg tænkte i mit stille sind, at det vist var sandt nok, men rystede alligevel på hovedet og sagde:

"Men sådan en sum! Hele halvtreds tusind!"

"Ja, du behøver ikke at gentage det," sagde han, "og for resten var det heldigt, at de nøjedes med det, for ellers havde jeg betalt mere … jeg havde faktisk givet alt, hvad de forlangte."

"De skulle have blæst dem et stykke og være gået deres vej," sagde jeg.

"Det kunne jeg ikke, min ven; jeg kunne ikke blæse dem et stykke."

"Hvorfor ikke?" spurgte jeg.

"Hun havde forgiftet mig med sin dejlighed og sit talent, og jeg måtte have lægedom, ellers var jeg gået fra forstanden. Sig selv, er hun ikke vidunderlig? Ikke sandt? Kan man ikke blive vanvittig for hendes skyld?"

Jeg bed mig i læben og kunne kun nikke.

"Jo, det er sandt!"

"Ved du," sagde fyrsten, "jeg skulle uden betænkning kunne ofre endog mit liv for en kvindes skyld. Kan du forstå det?"

"Det er vel ikke svært at forstå," sagde jeg, "når det gælder skønheden, det fuldendt skønne i naturen …"

"Hvorledes mener du?"

"Jo," svarede jeg, "jeg mener, at når et menneske er blevet betaget af det fuldendt skønne i naturen, så er det vel ligefrem

en fryd at give sit liv for det."

"Godt sagt, godt sagt, min næsten halvhøjstærede og yderst ubetydelige Ivan Severjanitsch!" sagde fyrsten. "En fryd, netop en fryd er det at ofre alt, og derfor glæder jeg mig nu over, at jeg har ødelagt hele mit liv for hendes skyld. Afsked har jeg taget, og godset har jeg pantsat, og fra nu af vil jeg leve her uden at omgås et menneske, blot dyrke hendes ansigt."

Jeg sænkede stemmen endnu mere og hviskede:

"Hvorledes? Er hun da her?"

"Hvor skulle hun ellers være?" svarede han.

"Er det muligt?"

"Vent lidt," sagde han, "nu skal jeg kalde på hende. Du er en kunstnersjæl – dig gemmer jeg hende ikke for."

Dermed forlod han mig, og jeg stillede mig uden for døren. Der stod jeg og ventede og tænkte alt imens:

"Det var ikke godt, det du sagde om, at du bare ville se på hendes ansigt! Det bliver du træt af!"

Men jeg fik ellers ikke grublet så nøje over den sag, for da jeg huskede, at hun var her, følte jeg en varme stige op i mig og min forstand omtåges, og jeg tænkte: "Er det muligt, at jeg om et øjeblik får hende at se?"

I det samme kom de ind. Fyrsten gik foran; i den ene hånd bar han en guitar med bredt rødt bånd, med den anden trak han Gruscha ved begge hendes små hænder; hun fulgte ham modstræbende med nedslagne øjne, men hendes sorte øjenvipper flagrede som fuglevinger over kinderne.

Fyrsten løftede hende op på sine arme som et barn og satte hende langt ind i hjørnet af en bred og blød sofa. Han lagde en fløjlspude bag hendes ryg, en anden under hendes højre albue;

guitarbåndet kastede han over hendes skulder og anbragte hendes fingre på strengene. Så satte han sig selv på gulvet ved sofaen, lænede sit hoved mod hendes røde safianssko og gav mig tegn til, at jeg også skulle sætte mig.

Jeg satte mig musestille på tærsklen, med korslagte ben ligesom fyrsten, og der sad jeg og betragtede hende. Det blev så stille, at det næsten var uhyggeligt. Jeg sad og sad og troede, at mine knæ skulle gå af, men tog ikke øjnene fra hende. Hun forblev ubevægelig i samme stilling. Fyrsten bed forpint i sit overskæg, men mælede ikke et ord.

Jeg gjorde tegn til ham, at han skulle få hende til at synge. Men han lod mig ved miner forstå, at hun alligevel ikke ville lystre.

Dér sad vi så begge to på gulvet og ventede. Lige med ét begyndte hun at mumle og sukke og smågræde, en tåre viste sig i øjenvipperne, og hendes fingre gav sig til at fare over strengene … Og så begyndte hun helt, helt sagte at synge, næsten som gråd lød det: "Lyt, gode mennesker, nu til min hjerteve …"

"Synger hun?" hviskede fyrsten.

Og jeg hviskede tilbage på fransk:

"*Petit comme peu*." Mere nåede jeg ikke at få sagt, før hun skreg op: "Og for min skønhed har de solgt mig, solgt mig …" og slængte guitaren fra sig, rev hovedklædet af, kastede sig forlæns ned på sofaen, gemte ansigtet i hænderne og brast i hulken. Ved dette syn græd også jeg, og fyrsten … ja, han græd med. Men så tog han guitaren og sang, nej snarere messede: "Ak, kendte du blot min elskovs ild, den flammende længsel i mit hjerte." Han stønnede, begyndte på ny og sang under gråd: "Stil min uro,

vend min kval til lykke ..." Jeg mærkede, at hans dybe bevægelse gjorde indtryk på hende; hun blev mere stille under hans sang og tårer, og til sidst tog hun sagte sin ene hånd fra ansigtet, og ømt som en mor lagde hun den om hans hoved ...

Nu forstod jeg, at hun havde fået medlidenhed med ham, og at det ikke ville tage hende lang tid at mætte hans sjæls brændende længsel; jeg kom stille på benene og forsvandt ubemærket.

"Og så gik De i kloster?" spurgte en af os fortælleren.

"Nej, ikke endnu, først senere," svarede Ivan Severjanitsch og tilføjede, at det faldt i hans lod at få meget med denne kvinde at gøre, før hendes skæbne fuldbyrdedes og hans ligeså.

Tilhørerne begyndte naturligvis at bede ham give dem del i Gruschas historie, og heri samtykkede Ivan Severjanitsch.

15

"Ser De, min fyrste var et godmodigt menneske, men han var ubestandig. Fik han lyst til et eller andet, måtte han for enhver pris have det lige med det samme – ellers blev han helt afsindig, og der var da intet i verden, han ikke ville ofre for at få sit ønske opfyldt. Men når han så havde fået, hvad han ville, satte han ikke pris på lykken. Sådan gik det også med denne sigøjnerske, og Gruschas far og de andre sigøjnere fra samme lejr var straks klar over, hvor de havde ham, og forlangte derfor en vanvittig pris for hende, meget mere end han havde råd til, for ganske vist ejede han et stort gods, men det var temmelig forgældet. Så mange penge, som lejren forlangte for Gruscha, havde han ikke løse; derfor måtte han sætte sig i ny gæld og kunne ikke længere blive i tjenesten."

Jeg, der kendte ham nøje, ventede følgelig ikke noget godt for Gruscha heller; og det gik, som jeg ventede. I begyndelsen veg han ikke fra hende, han åndede og levede kun i hendes nærhed og havde ikke øje for andet end hende; men der var ikke gået længe, før han begyndte at kede sig og sende bud efter mig, for at jeg skulle holde dem med selskab.

"Sæt dig ned og hør efter," sagde han.

Jeg tog en stol, satte mig i nærheden af døren og hørte efter. Mangen gang, når han havde bedt hende synge, og hun svarede: "Hvem skal jeg synge for? Du er blevet kold; men jeg vil, at en sjæl skal brænde og pines ved min sang," sendte han bud efter mig, og sammen hørte vi på hende.

Senere begyndte Gruscha selv at opfordre ham til at lade mig komme, og efterhånden blev hun helt venlig mod mig. Ofte, når hun var færdig med at synge, blev jeg budt på te sammen med fyrsten, selv om jeg naturligvis sad ved et bord for mig selv eller i en vindueskarm. Men når hun var ene hjemme, bad hun mig altid tage plads ved siden af sig. Sådan gik der en tid. Fyrsten blev stadig mere tungsindig, og en gang sagde han til mig:

"Hør, Ivan Severjanitsch, det forholder sig sådan og sådan, og mine pengesager er i en meget dårlig forfatning."

"Hvorledes det?" sagde jeg. "De lever da gudskelov standsmæssigt og har alt, hvad De kan ønske."

Men da blev han vred på mig og sagde:

"Du er et fæ, min halvhøjstærede. Siger du, at jeg har "alt"? Hvad er det da egentlig, jeg har?"

"Alt, hvad De behøver," svarede jeg.

"Det er løgn," sagde han. "Jeg er fattig som en kirkerotte, det er knapt nok, at jeg har råd til en flaske vin til middagsmaden. Kalder du det at leve, må jeg spørge?"

"Nå, er det den slags, der trykker dig," tænkte jeg; men højt sagde jeg:

"Selv om De måtte give afkald på vinen, synes jeg ikke, ulykken er så stor, når man har det, der er bedre end både vin og mjød."

Han forstod, at jeg hentydede til Gruscha, og blev ligesom generet. Han gav sig til at gå op og ned ad gulvet, slog ud med hånden og sagde:

"Ja, naturligvis … bevares … men nu har jeg siddet og kukkeluret her et halvt år uden at se et fremmed menneske."

"Hvad skal De også med fremmede mennesker, når De har den, Deres sjæl begærer?"

"Det forstår du dig ikke på," udbrød han vredt. "Det ene gode udelukker vel ikke det andet."

"Nå, sådan," tænkte jeg.

"Ja, hvad skal vi vel så finde på?" spurgte jeg.

"Jo, vi skal begynde at handle med heste. Remonteofficerer og hesteopdrættere skal søge mig op, som de gjorde før."

Handle med heste er jo ikke videre fint og slet ikke noget for en herremand. Men når børn får deres vilje, holder de op at græde, tænkte jeg og sagde: "Som Deres Herlighed befaler."

Så begyndte vi at drive hestehandel, og fyrsten gik fuldstændig op i det; så snart han havde en smule penge mellem hænderne, skulle han øjeblikkelig købe heste, han tog de værste krikker og brød sig ikke om, hvad jeg sagde. Omsider havde vi fået købt en farlig masse heste, men ingen kunne vi få solgt. Så blev han ked af det og holdt op, men begyndte med alt muligt andet i stedet: snart skulle han bygge en ny slags mølle, snart indrette et sadelmageri; men tab og gæld var alt, hvad han fik ud af det, og det aller værste var, at han tog skade på karakteren. Han var aldrig mere hjemme, bestandig var han på farten, og Gruscha sad alene i sin tilstand, for hun var med barn.

Hun kedede sig i sin ensomhed. "Jeg ser ham så sjældent," sagde hun; men hun lod som ingenting, og så snart hun mærkede, at han blev nedstemt, når han havde gået hjemme en dag eller to, sagde hun selv:

"Du skal rejse bort og more dig lidt, min ædelsten, min smaragd. Hvad skal du vel sidde her hos mig for; jeg er ulærd og

enfoldig."

Når hun sagde sådan, skammede han sig altid og kyssede hendes hænder. Så var han standhaftig i to-tre dage, men længere kunne han heller ikke holde sig, før han anbefalede hende i min varetægt og stak af.

"Pas på hende, halvhøjstærede Ivan Severjanitsch; du er kunstner, du er ikke sådan en fusker som jeg, men en virkelig kunstner af høj rang, og derfor forstår du at tale sådan med hende, at I begge to morer jer. Men jeg for mit vedkommende bliver bare søvnig af alle hendes "ædelstene" og "smaragder"."

"Men hvorfor dog det?" spurgte jeg. "Det er jo kælenavne."

"Ja, kælenavne," sagde han, "men både dumme og kedelige."

Jeg svarede ingenting; men fra den stund blev jeg hendes livvagt. Når fyrsten ikke var hjemme, plejede jeg to gange daglig at gå over til hende i fløjen for at drikke te og søge at adsprede hende, så godt jeg formåede. Og hun kunne nok trænge til adspredelse, for når hun endelig talte, var det aldrig andet end klager.

"Ivan Severjanitsch, kæreste hjerteven," sagde hun. "Jeg pines så skrækkeligt af skinsyge."

Det forsøgte jeg naturligvis at få hende fra.

"Det var også noget at lade sig pine af," sagde jeg. "Hvor han end tager hen, kommer han jo altid tilbage til dig."

Men hun stak i at græde og slå sig for brystet, og så sagde hun:

"Nej, sig nu sandheden, kære ven, uden at fortie noget! Hvor plejer han at være?"

"På naboherregårdene eller i byen," sagde jeg.

"Men sig mig, er der ingen, der stiller sig imellem ham og mig?" spurgte hun. "Måske har han elsket nogen før mig og er vendt tilbage til hende, eller han tænker måske på at gifte sig, han min forfører?"

Jeg forsøgte at trøste hende, men tænkte i mit stille sind: "Hvem ved, hvad han går og bedriver?" For vi så ikke meget til ham på den tid.

Da hun først havde fået den idé, at han vist ville gifte sig, lod hun mig ikke i fred med tvivl og spørgsmål.

"Tag og rejs ind til byen, kære Ivan Severjanitsch, rejs og få rigtig ordentlig besked om alt, hvad der angår ham, og fortæl mig det så alt sammen ærligt."

Det blev hun ved at plage mig med, og til sidst havde hun fået mig så vidt, at jeg tænkte: "Nå ja, jeg kan vel gerne føje hende og tage derind. Får jeg noget grimt at vide, noget om utroskab, så siger jeg hende det ikke, men forsøger at få opklaret, hvordan det virkelig hænger sammen."

Jeg valgte det påskud, at jeg skulle efter medicin til hestene, og rejste til byen ad en omvej.

Gruscha vidste ikke, og folkene havde de strengeste ordrer til ikke at nævne for hende, at fyrsten, inden han lærte Gruscha at kende, havde haft en anden kæreste inde i byen. Det var en ung dame af god familie, Jevgenja Semjonovna, datter af en sekretær. Hun var kendt i hele byen for sin dygtighed som pianistinde, et ejegodt menneske var hun, og nydelig så hun ud. Hun havde fået en lille datter med min fyrste, men så begyndte hun at lægge sig ud på bredden, og folk sagde, at det var grunden til, at han forstødte hende. Eftersom han imidlertid den gang endnu havde mange penge, købte han et hus til denne

dame og den lille pige, og der boede de og levede af de indtægter, det gav. Efter at have skænket hende denne gave kom fyrsten aldrig mere på besøg hos Jevgenja Semjonovna, men alle folkene på herregården havde hende i venlig erindring for hendes store godhed mod dem, og når vi kom til byen, plejede vi altid at gå hen og hilse på hende, for vi holdt meget af hende, og hun var altid venlig mod os og ville gerne spørge nyt om fyrsten.

Da jeg nu var kommet til byen, gik jeg derfor også sporenstregs hen til den gode dame og sagde:

"Her har De mig, lillemor Jevgenja Semjonovna, må jeg tage ind hos Dem?"

"Velkommen skal du være," sagde hun, "men hvorfor tager du ikke ind hos fyrsten?"

"Er han da her i byen?" spurgte jeg.

"Ja," sagde hun, "han er her nu allerede på anden uge i anledning af en forretningssag."

"Hvad er det nu for forretninger?" spurgte jeg.

"Jo," sagde hun, "han tænker på at forpagte en klædefabrik."

"Herregud!" sagde jeg, "har han nu fundet på noget nyt igen?"

"Hvad mener du? Er det da så slemt?"

"Å, jeg synes blot, det lyder noget mærkeligt," sagde jeg.

Hun smilede.

"Da skal du få noget endnu mere forbavsende at høre," sagde hun; "fyrsten har skrevet til mig og spurgt, om han må komme og besøge mig, da han gerne vil se sin datter."

"Og har De så givet ham lov til det, lillemor Jevgenja Semjonovna?"

Hun trak på skuldrene og sagde:

"Han må gerne komme og se sin datter."

Hun sukkede og faldt i tanker med bøjet hoved. Hun var stadig så ung, så hvid i huden og frodig, og så havde hun en helt anden måde at være på end Gruscha. For Gruscha havde ikke andet end sit "ædelsten" og "smaragd" at komme med, men denne her var rigtignok af en helt anden kaliber … Jeg blev helt skinsyg på hende.

"Ak," tænkte jeg, "når han nu kommer for at se på sit barn, bare han så ikke også ser på dig med sine umættelige øjne! For så går det nok Gruscha ilde."

I sådanne tanker sad jeg inde i barnekammeret, hvor Jevgenja Semjonovna havde ladet bringe te til mig, da jeg pludselig hørte det ringe fra yderdøren, og et øjeblik efter kom stuepigen farende og sagde henrykt til barnepigen:

"Fyrsten er kommet."

Jeg rejste mig straks og ville gå ud i køkkenet, men barnepigen, Tatjana Jakovlevna, var en snakkesalig gammel kone fra Moskva. At passiare og fortælle var det bedste, hun vidste, og nu ville hun ikke gå glip af en tilhører, men sagde:

"Nej, gå ikke, Ivan Severjanitsch, vi kan jo gå ind i garderoben og sætte os bag skabene; der kommer hun da ikke ind med ham, og så kan du og jeg snakke lidt mere sammen."

Det gik jeg ind på, for så snaksom som Tatjana Jakovlevna var, håbede jeg på at få noget at vide af hende, der kunne være til gavn for Gruscha. Desuden havde Jevgenja Semjonovna givet mig en lille flaske rom til teen, og selv smagte jeg jo ikke længere stærke varer, men jeg tænkte som så, at jeg ville hælde lidt af flaskens indhold i den gamles te og på den måde

yderligere løsne hendes tungebånd, så hun måske udlod sig med et eller andet, som hun ellers havde holdt tæt med.

Vi fulgtes ad ud af barnekammeret og satte os ind bag skabene; garderoben var et smalt lille rum, egentlig kun en gang med en dør i den ene ende, og denne dør førte netop ind til det værelse, hvor Jevgenja Semjonovna tog imod fyrsten, ja endog til selve den sofa, hvor de satte sig. Det var kort sagt kun den lukkede dør og et draperi på dens anden side, der skilte mig fra dem, og alting kunne høres lige så tydeligt, som om jeg havde siddet i værelse sammen med dem.

Da fyrsten kom ind, sagde han:

"Goddag, min gamle prøvede veninde!"

Og hun svarede:

"Goddag, fyrste, hvad skylder jeg æren?"

"Det kan vi senere tale om," sagde han, "lad mig nu først få hilst rigtig på dig. Du tillader vel, at jeg kysser dig på panden?"

Jeg hørte dette pandekys, og at han spurgte efter datteren. Jevgenja Semjonovna svarede, at hun var hjemme.

"Og har det godt?"

"Jo, hun har det meget godt."

"Hun er vel vokset?"

Jevgenja Semjonovna lo og svarede:

"Naturligvis er hun vokset."

"Jeg håber, du vil lade mig se hende," sagde fyrsten.

"Med største fornøjelse," svarede hun. Hun rejste sig, gik ud i barnekammeret og kaldte på Tatjana Jakovlevna, barnepigen, som jeg netop sad og holdt med selskab.

"Vil du bringe lille Ludmila ind til fyrsten, Tatjana."

Den gamle spyttede, satte underkoppen fra sig på bordet og sagde:

"En har da heller aldrig ro og fred et eneste minut, det er knapt, man når at få sat sig ned og tror, at man skal snakke lidt med et andet menneske, før man må på benene igen."

Hun trak skyndsomst Jevgenja Semjonovnas kjoler, der hang på væggen, over mig og sagde: "Sid bare stille." Så gik hun ud med barnet, og jeg blev siddende alene bag skabene og hørte, hvordan fyrsten kyssede sin datter både en og to gange og gyngede hende på sit knæ og sagde:

"Har du lyst at komme ud at køre i karet, *mon enfant?*"

Da pigebarnet ikke svarede, sagde han til Jevgenja Semjonovna:

"*Je vous prie,* lad hende køre en tur i min vogn med barnepigen."

Hun svarede ham noget på fransk om hvorfor og *pourquoi*, og han sagde ligesådan noget om, at han meget gerne ville have det. Sådan vekslede de flere bemærkninger om den ting, og til sidst sagde Jevgenja Semjonovna modvilligt til barnepigen:

"Klæd hende på og kør."

Så kørte de, og han blev alene med hende, ja det vil sige, jeg sad jo fremdeles i mit gemmested og lyttede, for dels kunne jeg ikke komme derfra, og dels tænkte jeg også: "Nu har jeg da fået en god lejlighed, og nu kan jeg vel få opklaret, om han har ondt i sinde mod Gruscha."

16

Da jeg nu havde besluttet at lytte, nøjedes jeg ikke med det, men ville også se, og begge dele lykkedes. Jeg steg forsigtigt op på en stol og opdagede da en sprække over døren, som jeg lagde det ene øje til. Fyrsten sad i sofaen, og Jevgenja Semjonovna stod ved vinduet, vel sagtens for at se barnet komme i vognen.

Da vognen var kørt, vendte hun sig om og sagde:

"Nu har jeg gjort alt, hvad De ville, fyrste. Sig mig så Deres ærinde."

"Ærinde," sagde han. "Mit ærinde er ikke en bjørn, der render til skovs. Kom nu først og fremmest herhen til mig og sæt dig ned ved siden af mig, så vi kan snakke sammen som i gamle dage."

Hun blev stående med hænderne på ryggen, lænet mod vindueskarmen og tav med rynkede øjenbryn.

"Hvorfor kan du nu ikke komme hen til mig, når jeg beder dig om det?" sagde fyrsten. "Jeg må tale med dig."

Da adlød hun og kom, hvorpå han straks blev spøgefuld igen.

"Se så, se så, min ven, sid nu her som du plejede," sagde han og ville omfavne hende; men hun stødte ham tilbage og sagde:

"Kom nu til sagen. Hvad kan jeg tjene Dem med?"

"Nå, man kan da ikke sådan buse på uden videre," sagde fyrsten.

"Jo," sagde hun, "gå De blot lige løs på sagen. Vi er jo gamle bekendte, og der er ikke brug for omsvøb."

"Jeg behøver penge," sagde fyrsten.

Hun tav og betragtede ham.

"Men ikke så forfærdeligt mange," fortsatte han.

"Hvor meget?"

"Lige i øjeblikket kun tyve tusind."

Hun tav igen, og fyrsten begyndte at forklare sig.

"Jeg er i færd med at købe en klædefabrik," sagde han, "men ejer ikke en skilling. Men køber jeg den, bliver jeg millionær. Jeg vil da lægge hele virksomheden om, sløjfe alt det gamle og begynde at tilvirke kulørte stoffer og sælge dem til asiaterne på messen i Nisjni-Novgorod. De skal væves af det usleste materiale, men farves brogede, og de kommer uden al tvivl til at gå som varmt brød. Så tjener jeg masser af penge, og nu behøver jeg ikke mere end tyve tusind som udbetaling på fabrikken."

"Og hvor skal De få dem?" spurgte Jevgenja Semjonovna.

"Det ved jeg ikke selv," svarede fyrsten, "men have dem må jeg, og jeg har desuden en fortrinlig plan. Jeg har en mand i min tjeneste, der hedder Ivan Severjanitsch, en af connaisseurerne fra regimentet; overbegavet er han just ikke, men tro som guld, ærlig og nidkær, og han har længe været i fangenskab hos asiaterne, hvorfor han kender deres smag ud og ind. Nu bliver der marked ved Makari, og jeg skal da sende Ivan derhen for at samle bestillinger efter prøver. Han får nok en del forskud, og det første, jeg så gør, bliver at tilbagebetale disse tyve tusind."

Han holdt inde; Jevgenja Semjonovna tav og sukkede.

"Ja, Deres plan er god nok, fyrste," begyndte hun omsider.

"Ikke sandt?"

"Udmærket. Det, de vil gøre, er altså følgende: De udbetaler et vist beløb på fabrikken, hvorefter folk begynder at betragte

Dem som fabrikant, og det kommer til at hedde sig i det gode selskab, at Deres pengesager er kommet i orden …"

"Ja."

"Javel og så …"

"Så får Ivan bestillinger i Makari og forskud på betalingen, og jeg betaler gælden og bliver rig …"

"Nej, undskyld, afbryd mig ikke. De kommer jo blår i øjnene på blandt andet adelsmarskallen med alt dette, og imens han endnu tror Dem rig, gifter De Dem med hans datter, og takket være hendes medgift bliver De virkelig rig."

"Tror du det?" sagde fyrsten.

"Tror De måske selv noget andet?" spurgte hun.

"Nå, du forstår jo åbenbart det hele," sagde han, "og give da Gud, at det går os så godt, som du antager."

"Os?"

"Ja netop os," sagde han, "for så bliver det jo godt for alle parter. Du giver dette hus i pant for mig, og jeg giver vor datter ti tusind i rente for tyve tusind."

"Huset er Deres," svarede hun, "De har givet hende det, og De kan tage det igen, hvis De behøver det."

"Nej, huset er ikke mit," begyndte han, "men du er hendes mor, og jeg beder dig … naturligvis kun, hvis du stoler på mig …"

"Å, lad det nu være nok," sagde hun. "Har jeg ikke stolet på Dem? Mit liv og min ære har jeg betroet i Deres hænder …"

"Nå, taler du nu om det emne," sagde fyrsten. "Ja ja, tak skal du have, det var pænt af dig, udmærket … Og så kan jeg altså i morgen sende dig papirerne til underskrift?"

"Send dem blot," sagde hun, "jeg skal nok skrive under."

"Og du er slet ikke bange?"

"Nej," svarede hun, "efter hvad jeg allerede har mistet, er jeg ikke længere bange for noget."

"Men er du heller ikke vred på mig? Holder du endnu en lille smule af mig, hvad? Eller har du kun medlidenhed med mig?"

Hun lo kun:

"Ingen dumheder, fyrste. Må jeg ikke byde Dem lidt multebærkompot med sukker? Jeg har sådan nogle udmærkede multebær."

Han blev vist stødt; det var ikke just det, han havde ventet. Han rejste sig smilende og sagde:

"Nej, spis du dine multebær selv, jeg har ikke smag for slikkeri lige i øjeblikket. Ja, nu skal du altså have tak og farvel så længe."

Han kyssede hendes hænder, og i det samme kom vognen tilbage. Jevgenja Semjonovna rakte ham hånden til afsked og sagde:

"Hvad tænker De nu at gøre med Deres sortøjede sigøjnerske?"

Han slog sig pludselig for panden og udbrød:

"Ja, det er også sandt. Du er altid så klog og betænksom. Du kan tro mig, om du vil, men jeg savner virkelig ofte din gode forstand, og du skal have tak for, at du nu mindede mig om denne ædelsten."

"De mener da ikke, at De havde glemt hende?" spurgte hun.

"Jo, det havde jeg sandfærdig fuldstændigt glemt. Men der må jo ganske rigtigt træffes en eller anden ordning med det tossede pigebarn."

"Ja, træf De bare ordning," sagde Jevgenja Semjonovna, "men husk, at hun ikke har køligt russisk blod i årerne; hun er ikke af

dem, der kan tage skeen i den anden hånd, og hun tilgiver næppe for nogle minders skyld."

"Å hvad," sagde han, "hun falder nok til ro."

"Hun elsker Dem, fyrste? Der siges, at hun endog er meget forelsket i Dem."

"Jeg er led og ked af hende. Men gudskelov er hun og Ivan perlevenner."

"Hvorfor er det så godt?" spurgte Jevgenja Semjonovna.

"Å, jeg skal købe dem et hus og skrive Ivan ind i købmandsgildet, så de kan gifte sig."

Jevgenja Semjonovna rystede smilende på hovedet og sagde:

"De er da uforbederlig. Har De slet ingen samvittighed?"

"Bryd dig ikke om min samvittighed," sagde han. "Jeg har sandelig ikke tid at tænke på den nu. Hvis jeg kunne, ville jeg endnu i dag lade Ivan Severjanitsch komme herind til mig."

Hun fortalte ham da, at jeg ikke blot var i byen, men endog i hendes hus. Det blev fyrsten meget tilfreds med og befalede, at jeg snarest skulle sendes hen til ham. Så tog han bort.

Og nu gik alt så hurtigt som i et eventyr. Fyrsten gav mig fuldmagt og attest for, at han havde en fabrik, lærte mig at opremse, hvilke slags stoffer han tilvirkede, og sendte mig så fra byen lige til Makari; altså kunne jeg ikke engang nå at få Gruscha at se. Men at fyrsten havde sagt, at hun skulle gifte sig med mig, det kunne jeg nu ikke tilgive ham; det græmmede mig for hendes skyld.

I Makari havde jeg lykken med mig og fik både bestillinger og penge og mønstre af asiaterne. Alle pengene sendte jeg til fyrsten og rejste så selv hjem igen. Men jeg kendte ikke stedet igen! Alt var forandret som ved trylleri. Der var pudset op

allevegne og gjort fint som en stue før påske. Men fløjen, hvor Gruscha havde boet, var der ikke spor tilbage af; den var revet ned, og et nyt hus var opført på dens plads. Jeg næsten mistede vejret og fo'r afsted og spurgte, hvor Gruscha var blevet af. Ingen vidste det, og alle tjenestefolkene var nye og lejede og storsnudede, så jeg end ikke havde fri adgang til fyrsten længere. Hidtil havde vi regnet hinanden for militærkammerater og var omgåedes meget ligefremt; men nu skulle alting være så fornemt, og havde jeg noget at sige fyrsten, måtte jeg fremføre det gennem kammertjeneren.

Dette kunne jeg ikke finde mig i, og jeg var ikke blevet der et minut længere, hvis jeg ikke havde haft så ondt af det for Gruscha. Det var umuligt for mig at få besked om, hvor hun var henne. Spurgte jeg nogen af de gamle gårdfolk, så tav de blot, og det var tydeligt, at de havde fået strenge ordrer. Til sidst fik jeg med vold og list ud af en gammel kone, at Gruscha havde været der endnu for nylig, og at "det var vel kun en halv snes dage siden, at hun var kørt bort i kalechevognen sammen med fyrsten, uvist hvorhen, og ikke senere var kommet tilbage". Jeg fik jo så fat i den kusk, der havde kørt dem, men han vidste heller ingenting. Han sagde blot, at fyrsten havde ladet sine egne heste spænde fra på en poststation og sendt dem hjem igen, og i Gruschas selskab var rejst videre med postheste, uden at nogen vidste hvorhen.

Jeg kunne søge og spørge, så meget jeg lystede, men finde et spor efter hende kunne jeg ikke. Nej, han havde nok gjort ende på hende med kniv eller pistol, den skurk, og kastet hende i et hul inde i den mørke skov og dækket hende til med nedfaldet løv, eller også havde han vel druknet hende i et eller andet

vandløb … Han var jo af dem, der ikke skyr noget middel, når det sind kommer over dem. Og hun var ham jo en hindring, hvis han tænkte på at gifte sig, for Jevgenja Semjonovna havde talt sandt: Gruscha elskede ham, den usling, med hele sin sigøjnerkærligheds lidenskab, og hun skulle ikke lide og tåle det, som Jevgenja Semjonovna, den kristne russerinde, havde båret over med, hun, som havde ladet sit liv brænde ned for ham som en helgenlampe. "Af denne sigøjnerflamme var der nok blevet et rygende bål," tænkte jeg, "da han havde fortalt hende om sit forestående giftermål;" hun havde da udpønsket en eller anden hævn, og så havde han slået hende ihjel.

Jo mere jeg tænkte over sagen, desto sikrere blev jeg på, at det ikke kunne være gået anderledes til. Og jeg kunne ikke holde ud at se på forberedelserne til hans bryllup med adelsmarskallens datter. Da bryllupsdagen kom, og der blev delt brogede tørklæder og nyt tøj ud til folkene og nye livréer til tjenerskabet, tog jeg hverken tørklæde eller livré på, men smed det ind på pulterkammeret i stalden og gik til skovs fra morgenstunden. Lige til aften vankede jeg omkring derinde på må og få og tænkte hele tiden, at nu stødte jeg nok på hendes myrdede legeme. Hen på aftenen gik jeg ud af skoven og satte mig på åens stejle bred. På åens anden side strålede hele herregården af lys. Bryllupsfesten var på sit højeste, gæsterne dansede, og musikken hørtes vidt omkring.

Og der sad jeg og stirrede, ikke på huset længere, men ned i vandet, hvor lysene spejlede sig i flimrende strømme som vandrende søjler; det var som at se ned i et eventyrpalads. Jeg blev så trist til mode og så beklemt om hjertet, at jeg gjorde, hvad jeg end ikke i fangenskabet havde gjort, jeg begyndte at

tale højt med ubegribelig styrke, og som det fortælles i eventyret om søster Alenuschka, der kaldte på sin bror, sådan kaldte jeg nu klagende på min stakkels forladte lille Gruscha:

"Lille søster, min lille Gruscha! Svar mig, svar mig! Sig, at du hører mig! Vis dig for mig om også kun et eneste øjeblik!"

Og hvad tror De! Sådan råbte og stønnede jeg tre gange og blev uhyggelig til mode, for jeg syntes, nogen kom løbende i retning af mig. Og så kom det frem, og så listede det sig rundt omkring mig og hviskede mig i øret og kikkede mig lige ind i ansigtet over skulderen … Og pludselig kom der noget raslende lige imod mig ud af nattemørket! Det stødte imod mig og hængte sig fast i mig …

17

Jeg var nær faldet om af forskrækkelse, men helt tabte jeg da ikke bevidstheden. Jeg følte, at noget levende og let som en anskudt trane flagrede omkring mig og gispede.

Jeg læste en stille bøn – og hvad så jeg! Det var ingen anden end Gruscha, der stod ansigt til ansigt med mig.

"Kæreste du," sagde jeg, "min lille due, er du levende, eller kommer du til mig fra den anden verden? Ligemeget, skjul intet for mig, men sig sandheden; jeg bliver ikke bange for dig, selv om du også er død, stakkels fattige, forladte barn."

Hun sukkede så dybt, så dybt fra bunden af sit bryst og sagde:

"Jeg lever."

"Gudskelov for det!"

"Men jeg er kommet hertil for at dø," sagde hun.

"For Guds skyld, Gruscha, hvad er det dog du siger," sagde jeg. "Hvorfor skulle du vel dø? Vi skal følges ad herfra og leve lykkeligt. Jeg skal arbejde for dig, og du skal få dit eget lille kammer, stakkels barn, og være mig som en kær søster."

"Nej, Ivan Severjanitsch," svarede hun, "nej, min kære, hjertensgode ven, i evighed skal jeg takke dig for dine ord; men jeg, stakkels sigøjnerpige, kan ikke leve længere, for jeg vil ikke være en uskyldig sjæl til pine."

"Hvem taler du om?" Spurgte jeg. "Hvad er det for en sjæl, du har så stor medfølelse med?"

"Hende," svarede hun, "min fordærvers unge hustru, hun har jo intet ondt gjort; men mit skinsyge hjerte kan alligevel ikke

tåle hende, og derfor ville jeg blot komme til at pine både hende og mig selv."

"Slå kors for dig!" sagde jeg, "du er jo døbt. Hvordan vil det gå med din sjæl?"

"Nej," skreg hun, "jeg bryder mig ikke engang om min sjæl, lad den blot komme i Helvede. Her er værre end Helvede."

Jeg så og forstod, at hun var helt ude af sig selv. Jeg tog hendes hænder, og jeg blev helt forfærdet ved at se, hvor forandret hun var. Hvor var nu al hendes skønhed henne? Selve hendes krop var ligesom borte. Hun var kun øjne i et mørkt ansigt, og de luede som en ulvs ved nattetid og syntes dobbelt så store som før. Om midjen var hun jo blevet svær, for hendes stund nærmede sig, men ansigtet var ikke større end en lille hånd, og sorte hårtjavser flagrede om hendes kinder. Klæderne hang i laser om hende, og hun havde ingen strømper i skoene.

"Sig mig," sagde jeg, "hvordan er du kommet hertil? Hvor har du været, og hvorfor ser du så skrækkelig ud?"

Da smilede hun underligt og sagde:

"Hvad? ... Er jeg ikke pæn nok? ... Vist er jeg det. For det er jo min hjerteven, der har pyntet mig således til tak for min trofaste kærlighed. For hans skyld glemte jeg, hvad jeg havde elsket højere end ham, og hengav mig helt til ham uden sans og besindelse, og til gengæld gemte han mig på et sikkert sted og stillede vagt udenfor, så at min skønhed kunne være i god forvaring ..."

Da hun havde sagt dette, slog hun en høj latter op, og hendes stemme dirrede af harme:

"At tænke sig, at han kunne være så dum! Som om en sigøjnerske var en fin frøken, der lader sig standse af lås og slå!

Vil jeg, så farer jeg sporenstregs løs på hans unge hustru og bider halsen over på hende."

Jeg så, hvor hun skælvede af skinsygens kvaler i hele sin krop, og jeg tænkte: "Det er ikke værd at prøve på at skræmme hende bort fra disse tanker med Helvede, lad mig hellere forsøge med søde minder."

"Men husk, hvor han havde dig kær!" sagde jeg. "Som han kyssede dine fødder … Han plejede jo at ligge på knæ foran sofaen, når du sang, og kysse din røde tøffel både ovenpå og nedenunder …"

Hun lyttede opmærksomt, og de sorte øjenvipper svirrede som vinger over de hule kinder. Hun stirrede ned i vandet og sagde med svag og dump røst:

"Ja, han elskede mig, den elendige, han elskede mig, han skulle have kunnet gøre hvad som helst for mig, så længe jeg endnu ikke havde vendt min hu til ham. Men da så jeg kom til at elske ham til gengæld, da forstødte han mig. Og hvorfor? … Tror han måske, at hun, som står imellem os, er bedre end jeg, eller at hun kommer til at elske ham højere end jeg … Hvor er han dum, hvor er han dum. Aldrig kan vintersol varme som sommersol, aldrig i evighed får han nogen, der elsker ham, som jeg elskede. Sig ham det. Sig: Det spåede Gruscha dig, inden hun døde, den skæbne lagde hun på dig."

Jeg glædede mig over, at hun var begyndt at lette sit hjerte, og ville have hende til at fortsætte.

"Hvad var det, der hændte imellem jer?" spurgte jeg, "og hvordan gik det hele til?"

Hun vred sine hænder og sagde:

"Ak, der skete ingenting; der kom intet imellem os undtagen hans svigefulde sind. Jeg ophørte at behage ham, og det var hele grunden."

Hun begyndte at græde.

"Han lod sy klæder til mig efter sin egen smag," fortsatte hun, "klæder, der ikke passer én, når man er frugtsommelig, snævre og med talje. Og når jeg så tog dem på og gjorde mig fin, blev han vred og sagde: "Tag det af, det klæder dig ikke!" Og tog jeg dem ikke på, men kom i en vid kjole, blev han endnu vredere … "Hvor du ser ud!" sagde han. Jeg forstod hele tiden, at jeg aldrig mere skulle få ham tilbage, at jeg var blevet ham modbydelig …"

Og dermed brød hun ud i en hulken. Så stirrede hun frem for sig og hviskede:

"Jeg anede for længst, at han ikke længere brød sig om mig, men jeg ville se, hvad han havde for en samvittighed. Jeg tænkte: Jeg skal ikke gøre ham det mindste imod, så ynkes han nok over mig. Og det gjorde han …"

Og så fortalte hun mig om sin sidste uenighed med fyrsten. Det var en sådan bagatel, at jeg slet ikke kunne få mig selv til at begribe det, ja, at jeg indtil denne stund ikke har kunnet fatte, at der behøves så lidt, for at en ussel mand skal forstøde en kvinde for tid og evighed.

18

Gruscha fortalte: "Da du var rejst din vej og ikke kom igen" (det vil sige, da jeg var taget til Makari), "varede det endnu længe, inden fyrsten kom hjem, og i mellemtiden havde jeg hørt et rygte om, at han agtede at gifte sig. Det rygte voldte, at jeg græd og græd, så jeg blev huløjet … mit hjerte gjorde ondt og pressede på barnet. Det dør i moders liv, tænkte jeg. Men så en dag hørte jeg folk sige: Nu kommer han. Jeg kom til at skælve i alle ledemod … Jeg styrtede ned i fløjen, hvor jeg boede, for at gøre mig rigtig fin; mine smaragdørensmykker tog jeg på, og under lagenet på væggen søgte jeg den kjole frem, han syntes bedst om, den lyseblå silkemoirékjole med kniplinger og udringning i halsen. Jeg skyndte mig at få den på, men den ville ikke gå sammen i ryggen, så jeg kunne ikke få den knappet. For at dette nu ikke skulle ses, kastede jeg i hast mit røde sjal over mig og løb ud på trappen for at tage imod ham … Mine knæ rystede under mig, da jeg råbte:

"Du mit guldstykke, min smaragd, min ædelsten!"

Så slog jeg mine arme om hans hals og husker ikke mere.

Jeg var besvimet.

– Da jeg vågnede," fortsatte hun, "lå jeg på sofaen i mit eget værelse. Jeg forsøgte af alle kræfter at huske, om det var i drømme eller i vågen tilstand, jeg havde omfavnet ham. Men der var kommet en forfærdelig mathed over mig … Det varede længe, inden jeg fik ham at se. Bud på bud sendte jeg til ham, men han kom ikke."

Da han så endelig kom, sagde jeg:

"Hvorfor har du forladt mig? Har du helt glemt mig?"

"Jeg har forretninger at passe," sagde han.

"Hvad er det for forretninger?" spurgte jeg. "Hvorfor havde du ingen før? Å, du min smaragd, min diamant!"

Jeg strakte armene ud for at omfavne ham, men han rynkede panden, tog fat i snoren med korset, jeg bar om halsen, og vred til af al magt.

Heldigvis var silkesnoren ikke stærk, for jeg havde båret den længe; den brast, ellers havde han kvalt mig. Og jeg tror, at det netop var det, han ville, for han blev helt hvid i ansigtet og hvæsede:

"Hvorfor går du med sådan en smudsig snor?"

"Bryd dig ikke om min snor," sagde jeg, "den var ren, men er blevet sværtet af al min angstsved."

"Fy for Satan," spyttede han.

Så gik han, men om aftenen kom han vred tilbage og sagde:

"Kom, så kører vi en tur!"

Derefter gjorde han sig venlig igen og kyssede mig på panden. Jeg anede intet ondt, men steg op i vognen og kørte bort med ham. Længe kørte vi, og to gange skiftede vi heste. Hvorhen vi skulle, kunne jeg ikke få ud af ham; men vi kom omsider til en skovfuld, sumpet egn, rigtig en vildmark. Gennem skoven nåede vi en bigård, og bagved den lå der et stuehus, hvor tre unge kraftige gårdmandsdøtre med røde skørter tog imod os. De kaldte mig "fruen". Så snart jeg steg ud af vognen, tog de mig under armene og næsten bar mig lige ind i en stadsstue.

Der var noget ved alt dette og særlig ved disse piger, der gjorde mig beklemt, og mit hjerte snøredes sammen.

"Hvad er dette for et sted?" spurgte jeg ham.

"Det er det sted, hvor du nu skal bo," sagde han.

Jeg begyndte at græde og kysse hans hænder og bønfalde ham om ikke at lade mig blive her; men han havde ingen forbarmelse. Han skubbede mig blot fra sig og rejste …"

Her tav Gruscha og bøjede hovedet. Så sukkede hun og fortsatte:

"Jeg ville derfra, vel hundrede gange prøvede jeg på at flygte, men det var umuligt; pigerne passede på og tabte mig aldrig af syne … Til sidst fandt jeg på at forstille mig og lod, som om jeg var blevet sorgløs og glad og ville ud at spadsere. De fulgte mig ud i skoven og tog jo ikke øjnene fra mig. Men jeg mærkede mig træerne; af grenenes toppe og barken fandt jeg ud af, hvor syd var, og så overvejede jeg, hvordan jeg skulle blive pigerne kvit. Om aftenen udførte jeg min plan. I går, da vi havde spist til middag, gik jeg ud med dem på engen og sagde:

"Kom og lad os lege blindebuk, kære venner."

Det samtykkede de i.

"Men vi binder ikke for øjnene," sagde jeg. "I stedet binder vi hinandens hænder på ryggen og fanger hinanden bagfra."

Det havde de heller ikke noget imod.

Som sagt så gjort. Jeg bandt den førstes hænder, så hårdt jeg kunne, løb så om bag en busk med den anden og viklede hendes hænder fast ind. Hun råbte op, og da den tredje så kom løbende, snoede jeg en rendeløkke om hende midt for øjnene af de andre. De skreg; men skønt jeg er svanger, satte jeg afsted som den hurtigste hest, hele natten løb jeg gennem skov, skov uden ende, og i morges sank jeg sammen ved nogle gamle bistader derinde i det tætteste af skoven. Dér fandt en gammel

mand mig, han var så gammel, at han knap kunne tale sammenhængende; fuld af voks var han over alt, han lugtede af honning, og der hang bier i hans øjenbryn. Jeg fortalte ham, at jeg ville se at finde dig, Ivan Severjanitsch, og da sagde han:

"Kald på ham, unge kvinde, en gang med vinden og en gang imod vinden. Så får han længsel efter dig og går ud at lede, og så mødes I."

Han gav mig vand at drikke og en agurk med honning at styrke mig på. Da jeg havde spist og drukket, gav jeg mig på vej igen. Hele tiden kaldte jeg på dig, som han havde sagt, hver anden gang med vinden og hver anden imod den – og se, så mødtes vi. – Gudskelov!"

Hun omfavnede og kyssede mig og sagde:

"Du er mig som en kær bror."

"Og du er mig som en kær søster," sagde jeg og græd af rørelse.

Hun græd også og sagde:

"Nu ved og forstår jeg alt, Ivan Severjanitsch. Du er den eneste, der har elsket mig, min inderligt hjertenskære ven. Vis mig nu din kærlighed for sidste gang og gør, hvad jeg beder dig om i denne skrækkelige stund."

"Hvad vil du da?" spurgte jeg.

"Nej," sagde hun, "først skal du sværge den frygteligste ed på, at du vil gøre, som jeg beder dig."

Jeg svor ved min sjæls salighed, men hun sagde:

"Det er for lidt. Måske bryder du den ed for min skyld. Nej, sværg ved noget værre."

"Noget værre kan jeg ikke tænke mig," svarede jeg.

"Jeg har fundet på noget," sagde hun, "og skynd dig nu at gentage, hvad jeg siger. Betænk dig ikke."

Dåre som jeg var, lovede jeg det. Og nu sagde hun:

"Forsværg min sjæl til Helvede, som du før forsvor din egen, hvis du ikke lyder mig."

"Velan," sagde jeg, og forsvor hendes sjæl.

"Godt, hør nu efter," sagde hun, "nu skal du blive min sjæls frelser. Jeg har ikke længere kraft til at leve og pines, som jeg gør, når jeg ser hans svigefuldhed og hån mod mig. Hvis jeg lever en eneste dag til, stikker jeg en kniv i både ham og hende, og hvis jeg forbarmer mig over dem, stikker jeg mig selv i stedet og gør min sjæl usalig i evighed … Hav medlidenhed med mig, min kære bror, min hjerteven! Stød du kniven i mit hjerte!"

Jeg veg baglæns bort, slog kors for hende og ville tage mit ord tilbage. Men hun kastede sig ned, slog armene om mine knæ, hun græd og lagde sig næsegrus på jorden, hun bad og tryglede:

"Du skal leve og bede til Gud for både min og din sjæl."

"Tving mig ikke til at lægge hånd på mig selv og miste min salighed … Se her, gør det nu!"

Ivan Severjanitsch trak øjenbrynene mørkt sammen, bed i sit overskæg og sukkede så dybt, som kom det fra et bristet hjerte:

"Hun tog min tollekniv op af min lomme … Skilte den ad … åbnede bladet … lagde den i min hånd … og begyndte at tale sådan, at jeg ikke kunne tåle at høre på det."

"Dræber du mig ikke," sagde hun, "så skal jeg for at få hævn over jer alle blive den værste, den skammeligste kvinde."

Jeg begyndte at skælve i hele kroppen og sagde til hende, at hun skulle bede … Men jeg stak hende ikke med kniven. Jeg styrtede hende fra brinken ned i floden …"

Alle vi, der havde hørt Ivan Severjanitsch' sidste bekendelse, tvivlede for første gang om hans sandfærdighed, og vi sad længe tavse. Men omsider rømmede en sig og sagde:

"Druknede hun?"

"Ja, hun blev dernede," svarede Ivan Severjanitsch.

"Og De?"

"Hvorledes?"

"De led vel?"

"Ja, selvfølgelig."

19

"Jeg løb fra dette sted uden at vide af mig selv. Jeg husker kun, at jeg syntes noget forfulgte mig, noget vældig stort og langt, noget skamløst og nøgent, og kroppen var helt sort, men hovedet lillebitte som en bold, og loddent var det over det hele; jeg forstod nok, at var det ikke Kain, så var det selve den lede satan. Jeg løb for ham alt, hvad jeg kunne, og påkaldte hele tiden min skytsengel.

Da jeg igen kunne sanse, stod jeg under en guldregn, der voksede ved en landevej. Det var en efterårsdag, og solen skinnede, men det var blæsende koldt og støvet, og de gule blade føg af træerne. Jeg vidste hverken, hvad tid på dagen det var, eller hvor jeg befandt mig, eller hvor vejen førte hen; og i min sjæl var der tomt, ingen følelser havde jeg og ingen anelse om, hvad jeg nu skulle gøre. Jeg tænkte kun på det ene, at nu var Gruschas sjæl fortabt, og at det var min pligt at gøre bod for hende og løse hende ud af Helvede. Men hvordan jeg skulle bære mig ad med det, vidste jeg ikke, og det græmmede mig.

Da var der noget, der berørte min skulder. Jeg kikkede mig om og så, at en kvist var revet løs fra guldregnstræet og fløj langt, langt bort, og pludselig opdagede jeg, at Gruscha kom gående; men hun var så lille, så lille, ikke mere end seks eller syv år, og på skuldrene havde hun små vinger. Men i samme nu, jeg havde set hende, forsvandt hun som et skud, og kun støv og visne blade hvirvlede efter hende.

"Det er uden tvivl hendes sjæl, der følger mig," tænkte jeg, "den vil sikkert vise mig vej." Og så gik jeg afsted.

Hele dagen gik jeg uden at vide hvorhen og blev usigelig træt. Da blev jeg indhentet af en gammel mand og hans kone i en bondevogn med to heste for.

"Sæt dig op og kør med os, fattige mand."

Jeg satte mig op til dem; de kørte videre og begyndte at betro mig deres bekymringer:

"Der er hændet os en ulykke," sagde de. "Vor søn skal være soldat, og vi har ikke penge, så vi kan få stillet for ham."

Jeg havde ondt af de gamle mennesker og sagde:

"Jeg skulle gerne gå i hans sted, men jeg har ingen papirer."

"Det gør ingenting," sagde de. "Det skal vi nok ordne. Du behøver kun at sige, at du er vor søn Peter Serdjukov."

"Godt," sagde jeg, "det er mig det samme. Den engel, jeg er opkaldt efter, Johannes den Døber [Note 2)], bliver jeg nu ved med at bede til, og hvad folk kalder mig, kan være ligegyldigt."

Dermed var den sag afgjort. De kørte mig til en anden by og anmeldte mig som rekrut. Så gav de mig femogtyve rubler og lovede desuden, at de ville hjælpe mig hele mit liv igennem. Pengene, jeg havde fået, gav jeg straks til et fattigt kloster, for at munkene skulle læse messer for Gruschas sjæl, og derpå bad jeg mine officerer om at måtte blive sendt til Kaukasus, så at jeg snarest muligt kunne få lejlighed til at give mit liv for troen.

Jeg fik da også min vilje, og i over femten år var jeg i Kaukasus, og aldrig nævnte jeg mit rette navn eller håndtering. Hele tiden blev jeg derfor kaldt Peter Serdjukov, men hvert år på min navnedag bad jeg til Gud for min sjæl gennem Johannes den Døber. Jeg glemte til sidst selv hele mit tidligere liv og min gamle håndtering og tjente på den måde hele min tid ud.

Netop det sidste år, jeg tjente, var vi på selve Johannes-dagen ude efter tatarerne, men de undslap os og kom over floden Kojsa. Nu er der flere floder af det navn på samme sted; en flyder gennem Andia og hedder derfor den andiske, en gennem Avaria og hedder den avariske Kojsa, og så er der den korikumujske og den kusikumujske, og alle disse floder forener sig til en eneste, der hedder Sulak. Alle er de stride og kolde, især den andiske, som tatarerne havde sat over. En mængde af tatarerne havde vi dræbt; men de, der kom over Kojsa, havde sat sig fast bag klippeblokkene på den anden bred og skød, så såre vi viste os. Dog var de så kloge, at de ikke skød på må og få, men sparede deres krudt, til de var sikre på at gøre os virkelig skade, for de vidste, at vi havde meget mere ammunition end de selv.

Vor oberst var en modig mand, der gerne ville ligne Suvorov. Han yndede blandt andet at sige "Gud forbarme sig" og foregik også sine folk med et godt eksempel. Nu satte han sig hen på flodbredden og dyppede sine ben til knæene ned i det iskolde vand.

"Gud forbarme sig," sagde han; "vandet er jo helt lunkent, det er akkurat som nymalket mælk. Hvem af jer, godtfolk, har lyst at svømme over til den anden side og trække et tov med sig, så vi kan få slået en bro?"

Sådan sad obersten og snakkede med os; tatarerne ovre på den anden side stak to bøsseløb ud af en kløft, men skød ikke.

Men knap havde to soldater meldt sig som frivillige og var begyndt at svømme over, før der kom et ildglimt, og begge soldaterne forsvandt i Kojsa. Vi halede tovet ind og sendte et par andre afsted med det, mens vi lod kuglerne regne ned over de sten, hvor tatarerne sad gemt; men vi kunne ingen skade

gøre dem, for vore kugler blev slået flade mod klipperne. Men da de asener fyrede på svømmerne, da blev vandet rødt af blod, og de to nye soldater gik også under. Et tredje par kom heller ikke længere end midt i floden, før de var færdige.

Allerede til det tredje forsøg havde der ikke meldt sig mange frivillige, for alle kunne jo se, at dette her ikke var krig, men det rene myrderi. Men straffes måtte jo de slyngler.

"Hør nu, drenge," sagde obersten, "der skulle vel ikke være nogen iblandt jer, som har en dødssynd på sin samvittighed? Gud forbarme sig, sikken lejlighed han nu ville få til at aftvætte den synd med sit blod!"

Hvorledes skulle jeg på en bedre måde kunne komme af med livet? tænkte jeg. Herre, velsign min sidste stund!

Så trådte jeg frem, klædte mig af, læste Fadervor og bøjede mig til jorden i alle retninger for mine officerer og kammerater. Så sagde jeg for mig selv: "Se så, Gruscha, du, som kaldte dig min søster, modtag mit blod, som jeg her udgyder for dig!"

Et tyndt reb, i hvis ene ende tovet var bundet fast, tog jeg i munden, sprang ud fra bredden og dukkede ned i vandet.

Vandet var forfærdelig koldt. Det stak i armhulerne, jeg blev stiv i brystet og fik krampe i benene, men jeg svømmede alligevel løs … Oven over mig fløj vore kugler, og rundt om mig slog tatarernes ned i vandet, men mig traf de ikke. Jeg vidste ikke selv, om jeg var såret eller ej, men jeg nåede da den anden bred … Der kunne tatarerne ikke længere ramme mig, for nu stod jeg lige under deres kløft, og hvis de ville skyde på mig, måtte de gå ud af den; men vore egne lod jo deres kugler hagle ned over dem.

Der stod jeg så under klippeblokkene og halede tovet til mig, indtil jeg havde fået det over. Det lykkedes at få slået bro, og derefter kom vore folk over i et nu.

Men jeg var blevet stående, hvor jeg stod; jeg følte det, som om jeg var udenfor mig selv, og fattede intet af, hvad der foregik omkring mig. For jeg tænkte kun på dette ene: Mon der var nogen anden, der så, hvad jeg så?

For imens jeg svømmede, havde jeg set Gruscha flyve over mig; hun var som en ung pige på omkring seksten år, og nu var hendes vinger allerede vældige og hvide, de spændte over hele floden, og hun overskyggede mig med dem … Men jeg mærkede jo snart, at ingen sagde et ord om dette, og så tænkte jeg, at jeg hellere måtte beholde det for mig selv.

Så kom obersten; han omfavnede og kyssede mig og roste mig.

"Å Gud forbarme sig, det må jeg sige, Peter Serdjukov, du er sandt for dyden en knop!"

Men jeg svarede:

"Jeg er ingen knop, Deres Højvelbårenhed, men en stor synder, og hverken jorden eller vandet vil have mig."

"Hvori består da din synd?" spurgte han.

"Jeg har mange uskyldige sjæle på min samvittighed," svarede jeg.

Og om natten i teltet fortalte jeg ham alt det samme, som jeg her har fortalt Dem.

Han hørte opmærksomt på mig og faldt i tanker.

"Gud forbarme sig," sagde han så; "sikken masse du ene mand har måttet gå igennem. Nu kan du sige, hvad du vil, min

ven – men du må forfremmes til officer. Jeg sender en indberetning afsted om det."

"Som De behager," sagde jeg, "men send så også bud og spørg, om det ikke er sandt, hvad jeg siger, at jeg myrdede sigøjnersken."

"Godt," sagde han, "det skal jeg også forhøre mig om."

Så sendte de brevet af, og det vandrede længe omkring og kom til sidst tilbage med en usandhed. Der stod i det, at her er der aldrig indtruffet sådan en tildragelse med en sigøjnerske; der har nok været en Ivan Severjanitsch, og han tjente hos fyrsten her, men senere købte han sig fri, og til sidst døde han i fæstebonden Serdjukovs hus.

Hvad kunne jeg nu gøre mere, og hvordan skulle jeg have kunnet bevise min skyld?

Obersten, han sagde til mig:

"Hold nu op at lyve dig selv på, min ven. Da du svømmede over Kojsa, er du nok blevet lidt forvirret i hovedet af det kolde vand og af skrækken. Men jeg er nu for din skyld meget glad over, at alt det, du beskyldte dig selv for, er usandt. Nu bliver du officer, og Gud forbarme sig, hvor du har fortjent det."

Nu blev jeg selv tvivlrådig: Havde jeg virkelig puffet Gruscha i åen, eller var det kun en livagtig indbildning, jeg den gang havde formedelst min skrækkelige længsel efter hende?

Så blev jeg da forfremmet til officer på grund af tapperhed; men da jeg stadig stod fast på, at sandheden om mit tidligere levned skulle opklares, så gav de mig afsked med Georgskorset, så at jeg ikke skulle behøve at gøre mig flere bekymringer om den ting.

"Vi gratulerer dig," sagde obersten, "nu er du velbåren og kan komme ind i civiltjenesten. Gud forbarme sig, så fredeligt du får det."

Dermed gav han mig et brev til en højtstående mand i Petersborg.

"Søg ham op," sagde han, "så skal han nok sørge for din karriere og din velfærd."

Jeg kom så også til Petersborg med dette brev; men hvad karriere angår, havde jeg ikke held med mig."

"Hvorfor ikke?"

"Å, jeg gik en evighed uden plads, og til sidst havnede jeg på Z, og så blev udsigterne endnu mindre."

"På Z? Hvad mener De med det?"

"Jo, denne beskytter, som jeg blev sendt til anbelangende karrieren, han henviste mig til et pladsanvisningskontor, hvor hver pladssøgende har sit bogstav, som han står opført under. Nogle af bogstaverne er meget gode, som for eksempel B og P og K; mange navne begynder på dem, og så får manden plads. Men mig satte de under Z, som er det usleste af alle bogstaver. Det er meget få, der skrives ind under det, og de, der egentlig burde høre til der, de snyder sig oven i købet fra det, og den, der vil frem, skynder sig egenmægtigt at forandre sit Z til S. Så kan man søge ham under Z, så længe man vil, men det er spildt arbejde, for han står under S … Nå, jeg så jo, at det ikke gik for mig at få en stilling i statens tjeneste, og derfor begyndte jeg at se mig om efter en plads som kusk, men ingen ville tage mig. "Du er jo en velbåren officer," sagde folk, "og har en militærorden, dig kan man ikke så godt hverken skælde ud eller slå, så dig kan vi ikke bruge …" Det så ud, som om den eneste

udvej var at gå hen og hænge sig, men Gud være takket lod jeg det selv i min fortvivlede stilling ikke komme så vidt. Men for ikke at dø af sult blev jeg kunstner."

"Hvad slags kunstner?"

"Jeg spillede roller."

"På hvilket teater?"

"I fjællebodsteatret på Admiralitetspladsen. Der rynker de ikke på næsen af velbårenheder, men tager gerne imod alle og enhver. Der er både officerer og fuldmægtige og studenter, men især en mængde yngre embedsmænd fra senatet."

"Syntes De så om det liv?"

"Nej."

"Hvorfor ikke?"

"Jo, for det første foregår hele indøvelsen og prøverne under passionsugen eller før den store faste, når de synger i kirkerne: "Lad angerens port mig oplukkes", og for det andet var min rolle meget vanskelig."

"Hvad havde De da for en rolle?"

"Jeg skulle forestille en djævel."

"Var det så svært?"

"Det var det rigtignok. Jeg måtte danse og slå kolbøtter i to akter, og det var mig næsten umuligt at slå kolbøtter, for jeg var helt og holdent syet ind i et gråt gedeskind med hårene udad. Og så havde jeg en lang hale med ståltråd i, og den fik jeg stadig mellem benene. Hornene på hovedet fik også fat i alt muligt, og jeg var jo ikke længere så let og smidig som i min ungdom. Og desuden var det foreskrevet, at alle de andre skulle klø mig under hele forestillingen. Det er skrækkeligt, hvor sådan noget kan gøre én vred. Ganske vist var kæppene, de brugte, ikke

rigtige, men lavet af tøj og stoppet ud med uld, men det er dog alligevel ærgerligt med dette evindelige klaskeri, og enten for at holde varmen eller af ondskab benytter nogle sig så af lejligheden til at slå temmelig hårdt. Værst var kopisterne fra senatet, de har håndelaget, og desuden holder de altid sammen indbyrdes og gør alle militærpersoner al den fortræd, de kan finde på. Og sådan bliver de ved at slå en anden stakkel for publikums øjne lige fra middagsstunden af, når politiflaget går til tops, og til den sene aften, og for at forlyste publikum kappes de om, hvem der kan slå værst. Nej, det er skam langtfra morsomt. Og så hændte der mig oven i købet en ubehagelig historie, der gjorde, at jeg måtte opgive min rolle."

"Hvad var det da for en historie?"

"Jeg kom i totterne på en prins."

"Hvordan prins?"

"Ja, altså ikke en rigtig prins, men en, der skulle forestille det. Han var af dem fra senatet, en kollegiesekretær, men hos os agerede han prins."

"Og hvorfor kom De op at slås med ham?"

"Å, han skulle have haft meget mere, end han fik. Han gjorde ikke andet end holde folk for nar, og hans ondskabsfulde påfund gik ud over os alle sammen."

"Også over Dem?"

"Også over mig, ja. Jo, han spillede mig mange puds. For eksempel ødelagde han også mit kostume. Han plejede at liste sig ind i varmestuen, hvor vi sad og varmede os ved en trækulsild og drak te, og binde min hale fast til hornene eller lave andre narrestreger, og jeg mærkede jo ingenting, men kom ind på scenen i den forfatning, så direktøren blev vred på mig.

Nå, hvad han gjorde med mig, kunne endda være det samme, men så begyndte han at krænke en fe. Det var en ganske ung pige, datter af fattige adelsfolk, og hun forestillede gudinden Fortuna og skulle redde denne prins ud af mine klør. Hendes rolle var sådan, at hun skulle komme ind uden at have andet på end glitrende tyll og vinger, men det var forfærdelig koldt, så staklen blev stivfrossen og helt blå på armene, og alligevel kunne han ikke lade hende være i fred med sine drillerier. Da så vi tre i apoteosen sank ned igennem gulvet, begyndte han at knibe hende, og det syntes jeg var synd for hende, og så kløede jeg ham."

"Hvordan endte så det?"

"Jo, se dernede under gulvet var der jo ingen andre vidner end feen selv; men alle de fra senatet sammensvor sig imod mig for at få mig ud af truppen, og eftersom de er de vigtigste skuespillere på det teater, måtte direktøren smide mig ud for at stille dem tilfreds."

"Hvad greb De så til?"

"Ja, der stod jeg jo så uden hverken føde eller tag over hovedet; den taknemmelige fe tog sig af mig, men jeg skammede mig ved at tage noget af hende, der havde det så svært selv, og grublede og grublede over, hvordan jeg skulle komme ud af den situation. Tilbage til Z ville jeg ikke, og for resten var der oven i købet kommet endnu en stakkel på det bogstav. Nå, så tog jeg og gik i kloster."

"Kun af den grund?"

"Ja, hvad skulle jeg gøre? Jeg havde ingen steder at gå hen. Og her har man det jo godt."

"Nå, De synes godt om klosterlivet?"

"Ja, meget. Man har det akkurat lige så fredeligt og roligt som ved regimentet; soldaterlivet og klosterlivet ligner overhovedet hinanden. Man får klæder og fodtøj og mad, og de overordnede sørger for en, og lystre må man begge steder."

"Og De finder ikke al den lydighed besværlig?"

"Nej, hvorfor det? Jo mere man må føje sig, desto fredeligere lever man, især da i et kloster, og der er ikke noget at være ked af. Til gudstjenesterne går jeg kun, når jeg selv har lyst, og jeg passer min gerning, som jeg altid har gjort. Siger de:

"Spænd for, far Ismail" (jeg hedder Ismail nu), så spænder jeg for, og siger de: "Spænd fra, far Ismail," så spænder jeg fra.

"Men, vil det da sige, at De også i klosteret stadig har med heste at gøre?"

"Ja, jeg er kusk ligesom i min barndom. I klosteret har de ingen betænkeligheder ved min officersrang, for selv om jeg kun er novice, så er jeg da munk alligevel og alles ligemand."

"Og hvornår tænker De så at tage den rigtige indvielse?"

"Det agter jeg ikke at gøre."

"Så? Af hvilken grund?"

"Nej … jeg synes ikke, at jeg er værdig til det."

"Er det for de gamle synders eller forvildelsers skyld?"

"Ja-a. Og hvorfor skulle jeg for resten det? Jeg er meget tilfreds med min grad og lever i ro og fred."

"Har De tidligere fortalt nogen hele Deres levnedsløb, som De nu har fortalt det for os?"

"Ja, bevares, mange gange. Men da jeg jo ingen beviser har, så tror de mig ikke, og den verdslige løgn trænger jo også ind i et kloster, selv om jeg da her regnes til bedre folk. Men det kan nu

være det samme, jeg har levet min tid og er ved at blive gammel."

Den fortryllede vandringsmands historie var åbenbart ved at nærme sig sin slutning. Kun endnu ét ville vi vide, og det var, hvorledes han havde det i klosteret.

Note 2:

Johannes den døber: Johannes = Ivan på russisk.

20

Da vor vandringsmand nu i sin fortælling var sejlet ind i sin jordiske havn – klosteret, som han ved sin dybe tro var forudbestemt for fra barnsben af, og hvor han syntes at finde sig så godt til rette, skulle man vel have troet, at Ivan Severjanitsch nu måtte have overstået alle farer. Men således var det ikke. En af vore rejsekammerater kom til at tænke på, at munkene, efter hvad folk siger, altid er så anfægtede af Satan, og spurgte:

"Men sig mig nu en gang, har Djævelen ikke fristet Dem i klosteret? Man påstår jo, at han bestandig driver sit spil med munkene."

Ivan Severjanitsch kastede et roligt blik på den talende og svarede:

"Jo, det kan De være vis på. Når selve apostlen Paulus ikke slap fri for ham, men skriver i epistelen, at "englen Satan var ham givet i kødet", så er det da klart, at også jeg, der kun er et svagt og syndigt menneske, bliver anfægtet af ham."

"Hvordan har han båret sig ad med det over for Dem?"

"På mange måder."

"Ja, men på hvad måde særligt?"

"Å, med al slags vederstyggelighed, og i begyndelsen, inden jeg fik ham besejret, var det farligt nok."

"Og De har virkelig overvundet ham, den Onde selv?"

"Det har jeg da rigtignok. Hvad har man ellers klostre til? Men sandt at sige ville jeg nok ikke have haft held med mig, hvis ikke en gammel retfærdig munk havde lært mig det; han var

erfaren i kunsten og forstod at vende alle fristelser til det gode. Da jeg bekendte for ham, at Gruscha bestandig åbenbarede sig for mig så livslevende, at endog luften omkring mig var ligesom helt opfyldt af hende, så ledte han straks i sin erfaring og sagde:

"Apostlen Jakob skriver: "Sæt Eder imod Djævelen, så han flygter for Eder", og derfor skal du også sætte dig imod ham."

Og så lærte han mig at gøre sådan, at hvis du føler et tryk på hjertet, sagde han, og tænker på hende, så skal du vide, at det er englen Satan, der hjemsøger dig, og straks sætte dig til modværge. Først og fremmest skal du falde på knæ. "Et menneskes knæ," sagde han, "er dets fornemste værktøj; når man falder på knæ, svinger sjælen sig straks opad, og i denne sjælsophøjede tilstand skal du bøje dig til jorden så mange gange, som du på nogen måde kan holde til; dernæst skal du spæge dig ved faste, og når Djævelen så ser, hvordan du stritter imod, kan han ikke holde det ud og stikker af, for da frygter han, at hans anslag kun skal bevirke, at et sådant menneske føres den lige vej til Kristus, og han tænker: "Det er nok bedst at lade ham være i fred og ikke friste ham, måske forglemmer han sig da aller snarest"." Jeg fulgte anvisningen, og så gik det hele virkelig også over.

"Måtte De plage Dem selv længe på den måde, inden Satan veg fra Dem?"

"Ja, det varede længe. Jeg brugte ikke andet mod ham end spægelse, for det er det eneste, han er bange for. I begyndelsen gjorde jeg helt op til tusind dybe bøjninger og hverken spiste eller drak i flere dage ad gangen. Så forstod han jo, at han ingen vegne kom med mig, og mistede kurasjen. Ikke så snart opdagede han, at jeg smed kasserollen med min mad ud af

vinduet og tog fat på rosenkransen for at tælle bøjningerne, før han indså, at her var det alvor, og at jeg igen agtede at gøre modangreb, og så smurte han haser. For se, han er jo utroligt bange for, at han skal komme til at hjælpe et menneske til trøstens klippe."

"Ja, De fik altså bugt med ham; men det var jo heller ikke lidt, De selv måtte døje af ham."

"Å, det var såmænd ikke så slemt. Jeg undertvang jo denne undertrykker, men jeg selv tog slet ingen skade af det."

"Og nu er de helt blevet ham kvit?"

"Fuldstændigt."

"Og han åbenbarer sig ikke mere for Dem?"

"I forførerisk kvindeskikkelse kommer han aldrig mere, og selv om han også endnu en gang imellem kikker frem fra en krog i cellen, så er han i den ynkeligste forfatning, og han skriger som en gris, der får en kniv i halsen. Nu gider jeg ikke en gang pine ham længere, den usselryg, men gør blot korsets tegn og bøjer mig en enkelt gang, så holder han straks op med sit grynteri."

"Nå, gudskelov, at De er kommet så godt over det alt sammen."

"Ja, det vil sige … ganske vist har jeg jo overvundet den store Satans fristelser, men skønt det egentlig er imod reglementet, skal jeg sige Dem, at jeg har lidt langt mere under smådjævlenes vederstyggeligheder."

"Så? Har smådjævlene også været ude efter Dem?"

"Ja ja, ganske vist er de jo højst ubetydelige, hvad rangen angår, men til gengæld er de bestandig på farten …"

"Hvad gør De Dem da for ondt?"

"Å, de er jo så små, og så er der jo en farlig masse af dem dernede i Helvede, og da de har gratis kost og logi, har de ingenting at bestille, og derfor beder de om lov til at gå op på Jorden for at lære at lave skarnsstreger. Jo omhyggeligere et menneske vil passe sin gerning, desto mere plager de ham."

"På hvad måde da? Nævn os et eksempel."

"De stiller for eksempel noget i vejen for en, så man vælter det eller slår det itu og derved gør et andet menneske ked af det eller selv bliver vred. Og det er det morsomste, de ved. Så klapper de i hænderne og løber afsted til deres overherre og siger: "Nu har vi drillet ham, må vi så få en skilling for det". Det er derfor, de gør sig så meget umage – børn, som de er."

"Ville De lade os høre om et særligt tilfælde, hvor De er blevet drillet af dem?"

"Ja, for det skete for eksempel en gang, at en jøde hængte sig i skoven her ved klosteret, og alle brødrene sagde, at det var Judas, og at han vankede om ved klosteret ved nattetid og gik og sukkede; det var der mange vidner på. Jeg tog mig det nu ikke nær, for jeg tænkte, at jøder har vi jo nok af endda. Men så en nat, da jeg lå og sov i stalden, hørte jeg med ét, at der kom noget puslende og stak næsen ind over halvdøren og sukkede. Jeg læste en bøn – men nej, det blev stående. Jeg gjorde korsets tegn – men det stod der stadig, og nu sukkede det igen. "Tja, hvad skal jeg kunne gøre for dig," tænkte jeg; "bede for dig kan jeg ikke, da du jo er jøde, og selv om du ikke var jøde, så har jeg ikke ret til at bede for en selvmorder. Gå nu væk med dig ud i skoven eller ødemarken." Efter den besværgelse veg han bort fra mig, og jeg faldt i søvn igen. Men næste nat kom det asen igen og begyndte at sukke ligesom forrige gang … Jeg kunne ikke

sove i fred for ham, og han blev ved at være der. Jeg forsøgte jo på alle måder at finde mig i ham, men i længden kunne jeg simpelthen ikke holde ham ud. "Fy, føj, din tølper," tænkte jeg, "har du ikke plads nok i skoven eller oppe ved kirken? Hvorfor skal du absolut komme og bryde ind til mig her i stalden? Nå, ja så må jeg jo se at finde på et kraftigt middel imod ham, tænkte jeg. Næste dag tegnede jeg så med kul et stort kors på døren, og da natten kom, gik jeg til ro, sikker på, at nu kom han da ikke. Men knap var jeg faldet i søvn, førend han var der igen og stod og sukkede i en uendelighed! Hele den udslagne nat stod han der og skræmte mig. Så snart det ringede til morgenmesse, sprang jeg op og løb hen for at klage til abbeden; men på vejen mødte jeg ringeren Diomid, som sagde:

"Hvorfor ser du så forfærdet ud?"

"Jo, det forholder sig sådan og sådan," sagde jeg; "hele natten har jeg ikke kunnet være i fred, og nu er jeg på vej til abbeden."

Men broder Diomid svarede:

"Lad være at gå til abbeden," sagde han, "for han fik sat blodigler i næsen i aftes, og nu er han i det sorteste humør, så ham får du ingen hjælp af i denne sag. Men hvis du vil, kan jeg hjælpe dig meget bedre."

"Ja, mig er det uden forskel," sagde jeg, "men hjælp mig endelig! Du skal få mine gamle bælgvanter for det; dem har du god brug for, når du skal ringe om vinteren."

"Tak skal du have," sagde han.

Jeg gav ham så vanterne, og til gengæld hentede han mig en gammel kirkedør fra klokketårnet med et billede på af apostlen Petrus med nøglerne til Himmeriges rige.

"Værsgo," sagde han. "Og ser du, det aller vigtigste er nøglerne. Stil du nu blot denne dør op, så er der ingen, der kan komme ind til dig."

Jeg var lige ved at bøje mig helt ned til hans fødder af bare glæde og tænkte: "Hellere end at stille døren op og bagefter tage den bort igen vil jeg sætte den ordentligt fast, så at den bliver mit stadige skjold." Så satte jeg den på solide hængsler, og for en sikkerheds skyld bandt jeg desuden en vældig kampesten fast til den i et tov over en trisse, så den kunne lukke sig selv. Alt det fik jeg lavet i stilhed. Om aftenen var det færdigt, og da natten kom, lagde jeg mig til at sove. Men, kan De tænke Dem – det begyndte at sukke igen! Først ville jeg ikke tro mine øren, men jovel, det sukkede og pustede som før, og ikke nok med det, for det sparkede også på døren. På min forrige dør havde jeg haft lås indvendig, men denne her havde jeg ikke sat lås i, da jeg stolede mest på dens hellighed, og for resten havde jeg heller ikke haft tid. Han blev ved at skubbe til døren, stærkere for hver gang, og til sidst kunne jeg se ligesom et ansigt blive stukket ind; men døren havde jo modvægt i kampestenen og fløj i igen med et vældigt skrald … Han fo'r tilbage, og det var tydeligt, at han havde fået sig et knubs; men lidt efter var han der igen og puffede endnu frækkere, igen stak han næsen ind og klemte sig endnu værre … Nu havde han vel fået nok; han blev stille og viste sig ikke mere, og jeg faldt i søvn igen. Men længe varede det ikke, før han var der igen, den slyngel, og nu havde han fundet på et nyt kneb. Nu vogtede han sig for at puffe og sparke og prøve at komme lige ind, nej han skubbede ganske sagte døren op med hornene. Jeg lå jo med fåreskindspelsen trukket op over hovedet, og så lige på én gang

river han nok så frækt pelsen af mig og slikker mig i øret … Men nu havde jeg fået tilstrækkeligt af hans uforskammethed. Jeg stak hånden ind under sengen, trak en økse frem og huggede voldsomt til – jeg hørte at han gav et brøl fra sig og faldt om lige på flækken. "Der fik du din bekomst," tænkte jeg. Men da jeg skulle se efter om morgenen, så lå der ingen jøde, men det var disse elendige smådjævle, der i sidste øjeblik havde stillet vor klosterko op i stedet for ham.

"Havde De såret den?"

"Jeg havde skam hugget den ihjel med øksen. Der blev et farligt ståhej i klosteret i den anledning."

"Fik De ubehageligheder for det?"

"Det gjorde jeg rigtignok. Abbeden sagde, at når jeg havde den slags syner, så var det bare, fordi jeg gik så sjældent i kirke. Han behagede at befale, at når jeg var færdig med at passe hestene, skulle jeg altid stå forrest ved gitteret i kirken for at tænde kirkegængernes offerlys; men dér var disse nederdrægtige smådjævle på spil igen og holdt mig endnu værre for nar. Under aftensangen på årsdagen for Frelserens vandring på vandet, lige da brødet blev velsignet, og abbeden og jeromonaken stod midt i kirken, var der en af menigheden, en gammel kone, der rakte mig et vokslys og sagde:

"Lillefar, sæt det op ved dagens helgenbillede."

Jeg gik hen til læsepulten, hvor ikonen "Frelseren vandrer på vandet" var opstillet, og skulle sætte lyset fast, men kom derved til at vælte et af de andre. Jeg bøjede mig ned og samlede det op og skulle til at smelte det fast – men så væltede jeg to. Jeg begyndte at sætte dem fast – da faldt der fire. Jeg rystede blot på hovedet; "nej," tænkte jeg, "nu er sikkert smådjævlene på spil

igen, det må være dem, der rykker mig lysene ud af hænderne ..." Jeg bukkede mig ned og rejste mig så hurtigt med de tabte lys, at jeg jog hovedet mod den store lysestage, så at lysene drattede til alle sider. Men nu blev jeg rasende og tog selv og slog alle de tilbageværende lys ned med hånden. "Når det er sådan fat," tænkte jeg, "er det nok bedst, at jeg skynder mig og selv vælter det hele."

"Og hvad fik De for det?"

"De ville lade mig dømme for det. Men der bor hos os en eremit i et jordhul, den blinde munk Sysoj, og han tog mig i forsvar og sagde:

"Hvad skal I holde dom over ham for, når det var Satans tjenere, der forførte ham til det?"

Abbeden rettede sig efter ham og behagede at befale, at jeg uden dom skulle sættes ned i en tom kælder."

"Hvor længe sad De så dér?"

"Abbeden behagede ikke at bestemme, hvor længe jeg skulle sidde der, han sagde kun: "Spær ham inde", og så sad jeg der hele sommeren, lige til frosten kom."

"Det var vel kedsommeligt og pinagtigt at sidde nede i den kælder? Endnu værre vel end på steppen?"

"Å nej, de to ting kan da slet ikke sammenlignes. Her kunne jeg både høre kirkeklokkerne og få besøg af mine kammerater. De kom og stillede sig oven for hullet og snakkede med mig, og far skatmesteren lod hejse en håndkværn ned til mig, for at jeg skulle male salt til køkkenet."

"Nå, og så slap man Dem ud for kuldens skyld?"

"Nej, ikke af den grund; nej, det var fordi jeg begyndte at profetere."

"Profetere?"

"Ja, for se til sidst begyndte jeg at forfalde til grublerier dernede i kælderen, sådan om hvad jeg havde for en ussel ånd, og hvad jeg havde måttet lide for dens skyld, og at det så ud, som om jeg aldrig skulle blive bedre. Jeg sendte da en af de tjenende brødre til en lærd munk for at spørge, om det gik an, at jeg bad Gud give mig en mere passende ånd. Og munken lod mig sige, at: "Han skal blot bede på den rette måde, da kan der ske noget, som han ikke kunne vente".

Det gjorde jeg så. Tre nætter i træk lå jeg nede i mit hul på dette værktøj, på mine knæ, og bad i ånden til Himlen og begyndte at vente mig et andet og mere fuldkomment sind.

Men vi havde en anden eremit, der hed Gerontij, og som var meget belæst og havde forskellige slags bøger og blade. En gang gav han mig den hellige Tikhon Sadonskois levned at læse, og når han gik forbi min kælder, plejede han altid at tage en avis frem under sin kutte og kaste den ned til mig.

"Læs den," sagde han, "og find indholdets gode sider frem; det kan være dig en adspredelse dernede i dit hul."

Imens jeg altså ventede på den umulige opfyldelse af min bøn, gav jeg mig til at fordrive tiden med denne læsning. Når jeg havde malet alt det salt, jeg skulle have færdigt inden en vis frist, begyndte jeg at læse, og hos den hellige Tikhon læste jeg, hvorledes den allerhelligste himmeldronning og de hellige apostle Petrus og Paulus havde besøgt ham i hans celle. Der stod skrevet, at den Gud velbehagelige Tikhon da bad himmeldronningen udvirke, at der blev mere fred på Jorden; men apostlen Paulus gav ham med høj røst dette tegn for Verdens undergang: "Når alle," sagde han, "begynder at tale om

fred og tryghed, da skal undergangen pludselig komme over dem". Længe tænkte jeg over disse apostlens ord, og i begyndelsen kunne jeg slet ikke fatte, hvorfor apostlen havde givet den hellige mand denne forudsigelse. Men så læste jeg i aviserne bestandigt om, at der både her hos os og i fremmede lande er folk, der uophørligt forkynder fred i hele verden. Og nu gik min bøn i opfyldelse, og jeg forstod med ét, at det, der var forudsagt, snart ville ske: "Når de taler om fred, skal undergangen pludselig komme". Og da blev jeg fyldt af ængstelse for mit russiske folk og begyndte at bede og under tårer at formane alle dem, der besøgte mig i kælderen. "Bed til Gud," sagde jeg, "om at alle vore fjender og uvenner må blive undertvungne og lagt for vor zars fødder; for verdens undergang står for døren." Og der blev beskåret mig tårer, forunderligt mange og rigelige … jeg græd stadig over fædrelandet.

Munkene gik til abbeden og meldte: "Vor Ismail er begyndt at græde så meget dernede i hullet og profetere om krig." Da behagede abbeden at lade mig flytte til en tom hytte i køkkenhaven og sende mig en ikon "Den hellige Tavshed", som forestiller Frelseren med hvilende vinger, i engleskikkelse, men med herlighedens krone i stedet for tornekrone og med hænderne stille foldet over brystet. Og jeg fik befaling til hver dag at gøre knæfald for denne ikon, indtil den profetiske ånd i mig tav stille. Så lukkede de mig altså inde i hytten sammen med denne ikon, og der sad jeg til foråret og bad uafladelig til "Den hellige Tavshed". Men ikke så snart fik jeg øje på et menneske, før ånden på ny vågnede i mig, og jeg begyndte at profetere. Da sendte abbeden mig en doktor, der skulle se efter,

om jeg ikke havde taget skade på forstanden. Doktoren sad længe hos mig i hytten og hørte, ligesom De nu, på min fortælling om hele mit levnedsløb.

"Du er akkurat som en tromme, min ven," sagde han så, "de er blevet ved med at slå og knalde og dunke dig, men de får aldrig slået revne i dig."

"Ja, hvad kan man gøre ved den sag?" sagde jeg. "Det skal vel sådan være?"

Og da han havde hørt det hele, sagde han til abbeden:

"Jeg kan ikke finde ud af, hvad stof han er af; om han simpelthen er en hædersmand, eller om han er forstyrret eller om han virkelig skulle kunne forudsige kommende ting. Det sidste må det være Deres sag at afgøre; jeg er ikke hjemme på det område. Men min mening er, at De bør lade ham give sig ud på langfart; så kan det jo være, at han beroliger sig."

Så slap de mig fri, og nu er jeg på pilgrimsfart til Sosima og Savvatia på Solovetski-øerne i Hvidehavet. Over alt har jeg været, men dem har jeg ikke set, og nu vil jeg gøre knæfald dér inden døden kommer."

"Hvorfor siger De "inden døden kommer"? Er de da syg?"

"Nej, jeg er ikke syg; men for det tilfælde, at der snart bliver krig."

"Jamen, taler De nu om krig igen?"

"Ja."

""Den hellige tavshed" har altså ikke hjulpet?"

"Det ved jeg ikke. Jeg gør, hvad jeg kan, for at tie, men ånden tager overhånd."

"Og hvad siger så ånden?"

"Den siger stadig sit: "Udrust dig!""

"Agter De også selv at gå ud og slås?"

"Det gør jeg da rigtignok. Jeg længes meget efter at få lov at dø for folket."

"Går De så i krig med kutte og munkehue?"

"Nej, så kaster jeg munkehuen og tager mundering på."

Efter at have sagt dette syntes den fortryllede vandringsmand på ny at føle den profetiske ånd komme over sig; han sank hen i stille betragtninger, som ingen af de medrejsende vovede at forstyrre med nye spørgsmål.

Og hvad mere skulle vi for resten have spurgt ham om? Sit levned havde han skriftet med hele sin enfoldige ånds oprigtighed, og hans forudsigelser står foreløbig i hans hånd, der dølger sine rådslutninger for de kloge og forstandige og kun stundom åbenbarer dem for de fattige i ånden.

Om "Den fortryllede vandringsmand"

Forfatter: Nikolaj Leskov (1831-1895).
Org.udgave: *Очарованный странник (Otjarovannij strannik)*. Føljeton i det litterære tidsskrift *Русский мир (Russkij mir)*, St. Petersborg, 8. august – 10. september 1873.
Denne udgave baseret på: Nikolaj Leskov: *Udvalgte Fortællinger – Billeder fra det gamle Rusland*. I Oversættelse ved Alfr. Schønebeck. C. A. Reitzels Forlag 1930.
Oversætter: Alfred Schønebeck (1886-1931).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter maleri af Vasily Polenov (1844-1927): *Portræt of Vasilij Petrovich Shchegolenok* (1879).

ISBN 978-87-7628-117-5
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-384-2 (Ølstykke 2014).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk